

**14-18 YAŞ ARASINDAKİ BİREYLERİN AİLE İÇİ
İLİŞKİLERİNİN DAVRANIŞSAL
BAĞIMLILIKLARINA ETKİSİ**

**2023
YÜKSEK LİSANS TEZİ
SOSYAL HİZMET**

Fatma ÇEVİK

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY**

**14-18 YAŞ ARASINDAKİ BİREYLERİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİNİN
DAVRANIŞSAL BAĞIMLILIKLARINA ETKİSİ**

Fatma ÇEVİK

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır.**

**KARABÜK
Haziran 2023**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	5
DOĞRULUK BEYANI	6
ÖNSÖZ	7
ÖZ.....	8
ABSTRACT.....	9
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	10
ARCHIVE RECORD INFORMATION.....	11
KISALTMALAR	12
ARAŞTIRMANIN KONUSU	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	13
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	14
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ/PROBLEM	15
EVREN VE ÖRNEKLEM	16
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	17
1. BÖLÜM	18
1.1. Bağımlılık ve Bağımlılık Türleri.....	18
1.1.1. Bağımlılık Kavramı.....	18
1.1.2. Bağımlılık Türleri.....	20
1.1.2.1 Kimyasal Bağımlılık	20
1.1.2.2 Davranışsal Bağımlılık	21
1.2. Bağlanma ve Bağımlılık.....	24
1.2.1. Bağlanma Kavramı ve Kuramsal Temelleri.....	26
1.2.2. John Bowbly.....	28
1.2.3. Mary Ainsworth	29

1.2.4. Bağlanma Stilleri	30
1.2.4.1. Güvenli Bağlanma	31
1.2.4.2. Kaygılı Bağlanma.....	31
1.2.4.3. Kaçınan Bağlanma.....	32
1.2.5. Ergenlik Dönemi ve Bağlanma.....	33
1.2.6. Ergenlik Döneminde Kimlik Gelişimi	35
1.3.Davranışsal Bağımlılıklar	36
1.4.Ergenlik Döneminde Davranışsal Bağımlılıklar	41
1.4.1. İnternet Bağımlılığı	42
1.4.2. Online Oyun Bağımlılığı	43
1.4.3. Online Alışveriş Bağımlılığı.....	45
1.4.4. Yeme Bağımlılığı.....	46
1.4.5. Pornografi Bağımlılığı.....	47
1.5. Aile ve Aile İçi İlişkiler	48
1.5.1. Ailenin İşlevleri.....	50
1.5.1.1. Biyolojik İşlev.....	51
1.5.1.2. Psikolojik İşlev	51
1.5.1.3. Toplumsal İşlevi.....	51
1.5.1.4. Eğitim İşlevi.....	52
1.5.1.5. Kültürel İşlev	52
1.5.1.6. Ekonomik İşlev	52
1.6. Anne-Baba Tutumları.....	53
1.6.1. Otoriter Anne Baba Tutumu.....	53
1.6.2. Demokratik Anne Baba Tutumu	54
1.6.3. Serbest Anne Baba Tutumu	54
1.6.4. Helikopter Anne Baba Tutumu.....	54
1.6.5. Dengesiz ve Kararsız Anne Baba Tutumu	55
1.6.6. İlgisiz Anne Baba Tutumu.....	55
1.7. Anne-Baba-Ergen İlişkileri	55
1.8. Aile İçi İlişkiler ve Davranışsal Bağımlılık	57
1.9. Okul Sosyal Hizmeti.....	58
1.9.1. Okul Sosyal Hizmet Uzmanının Rol ve Görevleri.....	60

1.9.2. Dünyada Okul Sosyal Hizmeti	63
1.9.3. Türkiye’de Okul Sosyal Hizmeti.....	64
2. BÖLÜM	66
2.1. Bulgular	66
2.1.1. Normallik Dağılımı.....	66
2.1.2. Araştırmaya Katılan Bireylere İlişkin Bulgular.....	67
2.1.3. Aile İçi İlişkiler Soru Formu Maddelerinin Sıklık Dağılımları	69
2.1.3.1. Aile İçi İlişkiler Soru Formu Açıklayıcı Faktör Analizi	71
2.1.3.2. Aile İçi İlişkiler ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatiksel Analiz Sonuçları.....	73
2.1.4. İnternet Bağımlılığı Soru Formu Maddelerinin Sıklık Dağılımları ...	75
2.1.4.1. İnternet Bağımlılığı Soru Formu Açıklayıcı Faktör Analizi	77
2.1.4.2. İnternet Bağımlılığı Soru Formu Güvenilirlik Analiz Sonuçları	77
2.1.4.3.İnternet Bağımlılığı ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatiksel Analiz Sonuçları.....	78
2.1.5.Sosyal Medya Bağımlılığı Soru Formu Maddelerinin Sıklık Dağılımları.....	80
2.1.5.1.Sosyal Medya Bağımlılığı Soru Formu Açıklayıcı Faktör Analizi	82
2.1.5.2.Sosyal Medya Bağımlılığı Soru Formu Güvenilirlik Analiz Sonuçları.....	83
2.1.5.3.İnternet Bağımlılığı ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatiksel Analiz Sonuçları.....	84
2.1.6.Online Oyun Bağımlılığı Soru Formu Maddelerinin Sıklık Dağılımları	86
2.1.6.1.Online Oyun Bağımlılığı Soru Formu Açıklayıcı Faktör Analizi	87
2.1.6.2.Online Oyun Bağımlılığı Soru Formu Güvenilirlik Analiz Sonuçları	87
2.1.6.3. Online Oyun Bağımlılığı ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatiksel Analiz Sonuçları	88
2.1.7.Online Alışveriş Bağımlılığı Soru Formu Maddelerinin Sıklık Dağılımları.....	90
2.1.7.1.Online Alışveriş Bağımlılığı Soru Formu Açıklayıcı Faktör Analizi	91

2.1.7.2. Online Alışveriş Bağımlılığı Soru Formu Güvenilirlik Analiz Sonuçları.....	92
2.1.7.3. Online Alışveriş Bağımlılığı ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatiksel Analiz Sonuçları.....	93
2.1.8. Yeme Bağımlılığı Soru Formu Maddelerinin Sıklık Dağılımları.....	95
2.1.8.1. Yeme Bağımlılığı Soru Formu Açımlayıcı Faktör Analizi.....	96
2.1.8.2. Yeme Bağımlılığı Soru Formu Güvenilirlik Analiz Sonuçları	97
2.1.8.3. Yeme Bağımlılığı ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatiksel Analiz Sonuçları.....	98
2.1.9. Pornografi Bağımlılığı Soru Formu Maddelerinin Sıklık Dağılımları	100
2.1.9.1. Pornografi Bağımlılığı Soru Formu Açımlayıcı Faktör Analizi	101
2.1.9.2. Pornografi Bağımlılığı Soru Formu Güvenilirlik Analiz Sonuçları	102
2.1.9.3. Pornografi Bağımlılığı ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatiksel Analiz Sonuçları.....	103
2.1.10. Aile İçi İlişkilere, İnternet, Sosyal Medya, Online Oyun, Online Alışveriş, Yeme ve Pornografi Bağımlılıklarına İlişkin Korelasyon Analizi.....	105
2.1.11. Basit Doğrusal Regresyon Analizi.....	107
TARTIŞMA.....	109
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	115
KAYNAKÇA.....	118
TABLolar LİSTESİ	129
ŞEKİLLER LİSTESİ	131
EKLER	132
Ek.1 Etik Kurul Kararı.....	132
Ek.2 Aile Onam Formu	133
Ek.3 Anket Formu	134
ÖZGEÇMİŞ	140

TEZ ONAY SAYFASI

Fatma ÇEVİK tarafından hazırlanan “14-18 YAŞ ARASINDAKİ BİREYLERİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİNİN DAVRANIŞSAL BAĞIMLILIKLARINA ETKİSİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ali Fuar ERSOY

Tez Danışmanı, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 22/06/2022

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY (KBÜ)

Üye : Prof. Dr. Gülay GÜNAY (KBÜ)

Üye : Prof. Dr. Ayfer AYDINER BOYLU (HÜ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Müslüm KUZU

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Fatma ÇEVİK

İmza:

ÖNSÖZ

Geçmişten günümüze kadar aile toplumun temeli ve en küçük birimi olarak atfedilmiştir. Toplumunu oluşturan bireyler aynı zamanda birer aile üyesidir. Aile üyelerinin yaşadığı her durum ve olay toplumsal düzeni de etkilemektedir. Bu nedenle aile içi ilişkiler toplumsal yapının korunması ve devam ettirilebilmesi adına önemlidir. Her yüzyılda farklı toplumsal sorunlar ortaya çıkmakta ve bu sorunlar ile mücadele edilmektedir. Günümüzde ise bilimsel ve teknolojik gelişmelere bağlı olarak yaşam şeklimiz, aile ilişkilerimiz ve davranışlarımızda değişmektedir. Yaşanan bu değişimle kişiler bilinçli ya da bilinçsizce belirli davranışlara karşı bağımlılık geliştirebilmektedir. İnternetle birlikte sosyal medya kullanımları, artan yemek yeme istekleri, pornografik içeriklerle vakit geçirme, ihtiyaç olmayan şeyleri alma davranışları da artmıştır. Özellikle bağımlılık alanındaki en önemli risk gruplarından olan ergenlik dönemindeki bireylerde davranışsal bağımlılıkların görülme olasılığı yüksektir. Ergenlik döneminin spesifik sorunlarından olan ailevi problemler ve davranışsal bağımlılıklar çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu tez kapsamında aile içi ilişkilerin davranışsal bağımlılıklara etkisi araştırılmış ve sosyal hizmet alanının en önemli çalışma alanlarından biri olan okul sosyal hizmeti bağlamında çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmayı seçmemde etkisi ve desteği olan, tez sürecim boyunca desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen, hem lisans hem yüksek lisans eğitimim boyunca üzerimde birçok emeği olan değerli danışmanım Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY'a,

Engin bilgileriyle eğitim hayatımda ve meslek hayatımda bana ışık olan, kıymetli hocalarım Prof. Dr. Gülay GÜNAY ve Doç. Dr. Oğuzhan ZENGİN'e,

Kız çocuklarının okumasını her zaman savunan, akademiye adım atmamda ve mesleğimi yapmamda beni her zaman destekleyen değerli annem ve babama,

Ve verdiğim her kararda yanımda olan, bilgi ve deneyimlerini her zaman benimle paylaşan canım eşime sonsuz teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarım.

ÖZ

Bu çalışma 14-18 yaş arasındaki bireylerin aile içi ilişkilerinin davranışsal bağımlılıklar üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bireylerin aile içi ilişki ve davranışsal bağımlılık düzeyleri cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü gibi değişkenler açısından ele alınmıştır. Bu çalışmanın örneklemini Kastamonu ilinde yaşayan lise öğrenimine devam eden 14-18 yaş arasındaki 402 birey oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak 9 soruluk kişisel bilgi formu ve 56 soruluk anket formu kullanılmıştır. Araştırma kapsamında belirlenen hipotezler istatistiksel analizler ile test edilmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin aile içi ilişki, internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, online oyun bağımlılığı, online alışveriş bağımlılığı, yeme bağımlılığı ve pornografi bağımlılığı düzeylerinin çeşitli demografik değişkenler ile arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Korelasyon ve Regresyon analizi sonuçlarına göre aile içi ilişkiler ile internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, online oyun bağımlılığı ve yeme bağımlılığı arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu; alışveriş bağımlılığıyla negatif yönlü düşük düzey bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda aile içi ilişkilerin internet bağımlılığı sosyal medya bağımlılığı, oyun bağımlılığı online alışveriş bağımlılığı ve yeme bağımlılığı düzeylerine istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin olduğu, pornografi bağımlılığı düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Belirtilen davranışsal bağımlılıklar üzerinde aile içi ilişkilerin ve çeşitli faktörlerin etkisi olduğu görülmüştür. Bu bağlamda bireylerin akranları ile olumlu ve olumsuz birçok şeyi paylaşma imkânı bulduğu okul ortamında sosyal hizmet uzmanlarının varlığı aile-okul ilişkilerinin düzenlenmesi, davranışsal bağımlılıklar ile mücadele edilmesi noktasında önemli çözüm ortaklarından biri olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Aile İçi İlişkiler; Davranışsal Bağımlılık; Okul Sosyal Hizmeti*

ABSTRACT

This study was carried out to investigate the effect of family relationships of individuals between the ages of 14-18 on behavioral addictions. Individuals' family relationships and behavioral addiction levels were discussed in terms of variables such as gender, class level and school type. The sample of this study consists of 402 individuals between the ages of 14 and 18 who continue their high school education in Kastamonu. As a data collection tool, a 9-question personal information form and a 56-question questionnaire were used. The hypotheses determined within the scope of the research were tested with statistical analysis. Significant differences were found between the levels of family relationship, internet addiction, social media addiction, online game addiction, online shopping addiction, food addiction and pornography addiction of the individuals participating in the study with various demographic variables. According to the results of the Correlation and Regression analysis, there is a moderate negative relationship between family relationships and internet addiction, social media addiction, online game addiction and food addiction; It has been determined that there is a negative low-level relationship with shopping addiction. At the same time, it was concluded that family relations had a statistically significant effect on the levels of internet addiction, social media addiction, gaming addiction, online shopping addiction and food addiction, but did not have a statistically significant effect on the levels of pornography addiction. It has been observed that family relationships and various factors have an effect on the stated behavioral addictions. In this context, it is thought that the presence of social workers in the school environment, where individuals have the opportunity to share many positive and negative things with their peers, will be one of the important solution partners in regulating family-school relations and combating behavioral addictions.

Keywords: *Family Relations; Behavioral Addiction; School Social Work*

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	14-18 Yaş Arasındaki Bireylerin Aile İçi İlişkilerinin Davranışsal Bağımlılıklarına Etkisi
Tezin Yazarı	Fatma ÇEVİK
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	22/06/2022
Tezin Alanı	Sosyal Hizmet
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	140
Anahtar Kelimeler	Davranışsal Bağımlılık; Aile İçi İlişkiler; Okul Sosyal Hizmeti

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	The Effect of Family Relationships on Behavioral Addictions of Individuals aged 14-18.
Author of the Thesis	Fatma ÇEVİK
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Status of the Thesis	Master Degree
Date of the Thesis	22/06/2022
Field of the Thesis	Social Work
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	140
Keywords	Behavioral Addictions; Family Relationships; School Social Work

KISALTMALAR

- AMATEM** : Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlılığı Tedavi ve Araştırma Merkezi
- ATM** : Ayaktan Tedavi Merkezi
- APA** : American Psychological Association
- ASAM** : American Society Of Addiction Medician
- BDT** : Bilişsel Davranışçı Terapi
- ÇEMATEM** : Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi ve Araştırma Merkezi
- DSM** : Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
- SPSS** : Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı
- WHO** : World Health Organization

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Araştırmanın konusunu 14-18 yaş arasındaki bireylerin aile içi ilişkilerinin davranışsal bağımlılıklarına etkisi ve okul sosyal hizmeti bağlamında incelenmesi oluşturmaktadır. Çalışma ile bireyde davranışsal bağımlılıkların oluşmasındaki bireysel ve sosyal nedenler açıklanmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında bireylerin aile içi ilişkileri ve davranışsal bağımlılıkları yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü gibi değişkenler ile arasındaki ilişki incelenmiştir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bağımlılık denilince ilk akla gelen maddesel bağımlılıklar olsa da günümüz dijital dünyası bazı davranışlarımızı terk ederek yeni alışkanlıklar oluşturmamıza sebep olmuştur. Davranışlarda meydana gelen bu değişiklikler süreklilik kazanarak kimi zaman bir bağımlılık haline dönüşebilmektedir. Bağımlılık, özellikle sosyal destek kaynaklarının eksikliğini yoğun olarak hisseden bireylerin hayatlarına daha hızlı bir şekilde girebilmektedir. Bu bağlamda ergen bir birey için aile en önemli sosyal destek unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bebeklikten yetişkinliğe kadar geçen her dönemde birey en yakınında bulunan kişiler ile bir bağ kurmaktadır. Bu bağın oluşmaması ya da zedelenmesi özellikle birçok sorunun bir arada görüldüğü ergenlik döneminde farklı olumsuz durumlara yol açabilmektedir. Davranışsal bağımlılıklarda bu dönemdeki önemli sorunlardan biridir. Gelişen teknoloji ve değişen toplumsal yapıya bağlı olarak kişilerin davranışlarında da değişiklikler meydana gelmektedir. Bu davranışlarda aşırıya kaçılması, günlük yaşantıyı etkileyecek şekilde sık sık tekrar edilmesi bireylerde bağımlılık eğilimine neden olmaktadır.

Bu araştırmada amaç, bireylerin yaşamında önemli bir gelişim aşaması olan ergenlik döneminde bulunan bireylerin ebeveynleriyle ve aile üyeleriyle ilişkilerinin davranışsal bağımlılıklarına etkisini incelemek ve bunlardan kaynaklı ortaya çıkabilecek problemlerin çözümünde okul sosyal hizmeti uygulamasının önemine ve rolüne dikkat çekerek çözüm önerileri geliştirmektir. Bağımlılıklar aile sistemini birçok yönden etkileyebilmektedir. Bağımlı bireyin karşılaştığı sorunlar ya da güçlükler aileyi ekonomik sosyal psikolojik vb. olarak çöküntüye uğratarak aile işlevselliğinin bozulmasına neden olmaktadır. Bu çalışmada; günümüzde pek fazla göz önünde

bulundurulmayan ancak gün geçtikçe birçok soruna yol açan, davranışsal bağımlılıklar değerlendirilerek bu tür bağımlılıkların ortaya çıkmasında aile içi ilişkilerin rolünü bir sosyal çalışma alanı olan okul sosyal hizmeti açısından ele alınması literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Yapılan bu araştırma nicel araştırma olarak tasarlanmıştır. Nicel araştırmalarda, araştırma sürecinde elde edilen verilerin sayısal olarak ifade edilmesi, ölçülebilmesi ve sonuçların nesnel olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır (Creswell, 2017 s. 10-15). Bu araştırmada “Genel Tarama Modelinden” yararlanılmıştır. Genel tarama modelleri birden çok elemanı olan evrenden, evrenin durumu hakkında genel bir kaniya varabilmek için evrenin tamamından ya da örnekleme yapılan tarama modelidir. 14-18 yaş arasındaki bireylerin aile içi ilişkilerinin davranışsal bağımlılıklarına etkisinin ve değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla “ilişkisel tarama” modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli ile iki ya da daha fazla değişken arasındaki değişimin yönünü ve varlığını tespit etmeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Karasar, 2015, s. 22).

Araştırma kapsamında veri toplama işlemine başlamadan önce Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'nun 18/01/2023 tarihli, 2023/01 toplantı numaralı ve 35 sayılı karar numaralı Etik Kurul İzni (Ek-1) alınmıştır. Araştırma evrenini 18 yaşından küçük bireylerin oluşturması sebebiyle öncelikle katılımcıların ailelerinden onay alınarak (Aile Onam Formu Ek-2) görüşme yapılmıştır. Bu araştırmada veriler Google Formlar aracılığı ile online olarak 18.01.2023-30.04.2023 tarihleri arasında toplanmıştır.

Veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket, kişilerin belirli bir konudaki düşüncelerini, duygularını, tutum ve davranışlarını saptamak amacıyla hazırlanan soru listeleridir (Büyüköztürk ve ark., 2013, s. 129). Anket formu hazırlanırken literatür taraması (Apakgün, 2015, s. 283-292; Güleç, 2018, s. 105-120; Grant ve ark. 2006, s. 925; Griffiths, 1999, s. 246-251; Murphy ve ark. 2010, s. 611-627; Okumuş, 2019, s. 338-350) yapılarak konuya ilişkin ölçekler incelenmiş ve uzman görüşlerine yer verilmiştir. Bu kapsamda hazırlanan anket formu iki bölümden

oluşmaktadır. İlk bölümde 9 soruluk Kişisel Bilgi Formu, ikinci bölümde ise katılımcıların aile içi ilişkilerinin ve davranışsal bağımlılık eğilimlerinin belirlenmesine yönelik 56 soru bulunmaktadır. Anket formu “Aile içi ilişkiler”, “İnternet bağımlılığı”, “Sosyal medya bağımlılığı”, “Online oyun bağımlılığı”, “Online alışveriş bağımlılığı”, “Yeme bağımlılığı”, “Pornografi bağımlılığı” olmak üzere 7 alt soru formundan oluşmaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS v.22 programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Anket formunda bulunan 2,5,7,9,10,14,16,22 ve 53. Maddelerde olumsuz ifadelerin bulunması ve madde toplam korelasyon değerlerinin negatif yönde olması sebebiyle araştırmanın bakış açısına göre tutarlı bir değerlendirmenin yapılabilmesi için bu maddelere verilen yanıtlar veri setinde ters kodlanmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen verilerin hipotez testlerinde, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve bağımsız örneklem için t testinden yararlanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılığın belirlenmesi amacıyla Post-Hoc testlerinden homojen dağılımlar için Tukey HSD testi, homojen olmayan dağılımlar için Games Howell testi uygulanmıştır. Soru formları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla basit doğrusal regresyon ve Pearson korelasyon testi yapılmıştır.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ/PROBLEM

Bağımlılıkların önlenmesinde, oluşmasında ya da tedavisinde aile ve aile içi ilişkiler büyük önem taşımaktadır. Dışarıdan müdahaleye açık bir şekilde ve riskli dönemlerden biri olan ergenlik döneminde bireylerin ileriki yaşamlarını şekillendirebilmeleri için sosyal destek ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılamaları gerekmektedir. Bu sebeple araştırmanın ana problem cümlesi “14-18 Yaş arasındaki bireylerde davranışsal bağımlılıkların oluşmasını, aile içi ilişkileri nasıl etkilemektedir?” sorusu ile karakterize edilmektedir.

Bu kapsamda araştırmanın hipotezlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür:

H1: Bireylerin aile içi ilişki düzeyleri demografik değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H2: Bireylerin internet bağımlılığı düzeyleri demografik değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H3: Bireylerin sosyal medya bağımlılığı düzeyleri demografik değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H4: Bireylerin online oyun bağımlılığı düzeyleri demografik değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H5: Bireylerin online alışveriş bağımlılığı düzeyleri demografik değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H6: Bireylerin yeme bağımlılığı düzeyleri demografik değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H7: Bireylerin pornografi bağımlılığı düzeyleri demografik değişkenlere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

H8: Bireylerin aile içi ilişki düzeyleri davranışsal bağımlılık düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısıdır.

EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini Kastamonu ilinde yaşayan ve lise öğrenimine devam eden 14-18 yaş arasındaki bireyler oluşturmaktadır. Araştırma evreni, Kastamonu ilinde yaşayan 14-18 yaşındaki Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Fen Lisesindeki öğrenci sayılarının toplanması ile elde edilmiştir. Belirtilen lise türlerinde Kastamonu ilinde 46 okul bulunduğu, öğrenim gören öğrenci sayısının 13920 olduğu tespit edilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2023).

Örneklem, evreni temsil etmek için belli kurallara göre evren içinden seçilmiş evreni temsil eden küçük kümedir(Ural, 2011, s. 23). Araştırmalar genellikle örneklem üzerinden çalışılır ve evrene genellenir. Böylelikle zaman, para, iş gücü ve malzemedan tasarruf edilir. Araştırmacının Kastamonu ilinde bulunan lise öğrenimine devam eden 14-18 yaş arasındaki tüm bireylere ulaşma konusunda karşılaşılan ve karşılaşılabilecek zorlukların bulunması nedeni ile Basit rastgele örnekleme yönteminden yararlanılarak Kastamonu ilinde bulunan Anadolu Lisesi, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Fen Lisesi olmak üzere 4 okul türünden birinde eğitim görmeye devam eden 14-18 yaş arasındaki bireyler araştırma kapsamına alınmıştır. Bu kapsamda araştırmaya katılacak bireylerin sayısının belirlenmesi amacıyla örneklem büyüklüğü

formülünden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın örnekleme alınması gereken birey sayısı 384 olarak belirlenmiştir. Örneklem büyüklüğünün 0.05 hata payı ve %95 güvenilirlik düzeyi örneklem geçerliliği ve güvenilirliği açısından yeterli düzeyde olduğu belirlenmiştir (Aydiner Boylu ve Günay, 2018, s.1353).

Bu araştırmada veriler 18.01.2023-30.04.2023 tarihleri arasında toplanmıştır. Çalışma kapsamında 420 anket uygulanmış olup 18 anketin hatalı olması sebebiyle analizler 402 anket ile gerçekleştirilmiştir. Örneklem grubu lise öğrenimine devam eden 14-18 yaş arasındaki öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında 221 kadın, 181 erkek katılımcı ile görüşme sağlanmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Tez kapsamında 14-18 yaş arasındaki bireylerin aile içi ilişkilerinin davranışsal bağımlılıklarına etkisinin incelenerek okul sosyal hizmeti bağlamında çözüm önerileri sunulması amaçlanmaktadır. Araştırma bireyler için önemli bir gelişim dönemi olan ergenlik dönemindeki bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma 2022-2023 Eğitim ve Öğretim yılında Kastamonu ilinde eğitim gören 14-18 yaş arasındaki bireyler ile sınırlıdır.

Araştırma verileri nicel yöntemler ile toplanacağı için öğrencilerin vereceği cevaplar belirli ifadeler ile sınırlıdır. Covid-19 salgının halen devam etmesi, bazı öğrencilerin görüşmeleri yüz yüze gerçekleştirmek istememesi nedeniyle anket çalışması Google Forms üzerinden yapılmıştır. Aynı zamanda davranışsal bağımlılıklar üzerine sınırlı sayıda çalışmanın bulunması nedeniyle literatür hazırlanmasında ve değerlendirmede çeşitli zorluklar yaşanmıştır.

Araştırma kapsamında belirlenen bazı bireylerin davranışsal bağımlılık eğilimleri üzerine konuşmak istememeleri araştırmanın bir diğer sınırlılıklarındandır.

Araştırmaya katılan bireylerin 18 yaşından küçük olması sebebiyle ailelerin gözetiminde araştırmanın yapılması çalışma sürecinde karşılaşılan sınırlılıklardan biridir.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Bağımlılık ve Bağımlılık Türleri

Günümüzde oldukça geniş bir anlama sahip olan bağımlılık kavramı temel olarak bir şeye duyulan istek karşısında irade kontrolünün kaybedilme hali olarak ifade edilebilir (Diclemente, 2016, s. 19). Bu bölümde öncelikle bağımlılık kavramına ve türlerine değinilerek davranışsal bağımlılıklar ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

1.1.1. Bağımlılık Kavramı

Bağımlılık olgusu neredeyse insanlık tarihi kadar eskidir. Tıbbi bir terim olarak bağımlılık 1964 yılında terminolojiye girmiştir(Beyazyürek ve Şatır, 2000, s. 50-56). Bağımlılık, bireye fiziksel ya da psikolojik olarak zarar vermesine rağmen bir davranışta bulunmanın veya bir maddenin kullanımının bırakılamaması durumudur. Bağımlılık sadece kokain, eroin, tütün ya da alkol gibi maddelere karşı oluşan bağımlılığı ifade etmemektedir. Bazı bağımlılıklar davranışlara karşıda oluşabilmektedir. Bunlar kumar oynamak, yemek yemek, egzersiz yapmak, internet kullanımı, sosyal medya kullanımı vb. gibi örnekler ile çeşitlendirilerek sıralanabilir. Amerikan Tıbbi Bağımlılık Derneğine (ASAM) göre bağımlılık; genetik, beyin fonksiyonları, çevre ve bireyin yaşam deneyimleri arasındaki karmaşık ilişkileri içeren tedavisi yapılabilir, kronik bir tıbbi hastalık olarak tanımlanmaktadır (ASAM, 2019). Bağımlılığı olan birey zararlı etkilerine rağmen maddeyi ya da aktiviteyi kötüye kullanmaya ısrarla devam edebilmektedir (Medical News Today, 2021). Bireyin, alıştığı maddeye ya da eyleme karşı koyamayacak şekilde ihtiyaç duyması, fizyolojik ve psikolojik olarak bu durumdan rahatsız olması, isteklerinin sıklığı ve şiddetinin gün geçtikçe artması ve buna karşın yoksunluk belirtilerinin olması, alışkanlığı nedeniyle hayatının olağan akışının bozulması bağımlılık olarak tanımlanmaktadır. Amerikan Psikiyatri Derneğine göre bireylerin bağımlılık geliştirmesinde kendini daha iyi hissetme ve kişisel performansını artırma isteği etkili olmaktadır.

Bağımlılık, bireyin gelişimini ve yaşamını sürdürmesini etkileyen psikolojik, biyolojik, çevresel ve sosyal faktörlere bağlı kronik bir hastalıktır. APA'ya göre

bağımlılık riskinin yaklaşık yarısını genetik faktörler oluşturmaktadır. Genler bireyin bir davranışta bulunurken (kumar, kleptomani vs.) ya da bir maddeyi kullanırken (uyuşturucu, sigara vs.) deneyimledikleri ödül derecesini ve vücudun alkol ya da diğer uyuşturucu etkisi olan maddeleri işleme şeklini etkilemektedir. Bireyde stres, depresyon ya da travma öyküsünün (psikolojik faktör) bulunması; aile ve arkadaşlarının bir maddeyi kullanması (sosyal faktör), işsizlik, düşük maliyetler (çevresel faktör) sonucu bir davranışa ya da maddeye karşı oluşabilecek bağımlılık beyin fonksiyonlarında değişikliklere yol açabilmektedir. Bu değişiklikler ödüllendirme, hafıza ve dürtü kontrolü, bilinçli düşünme ve yargılamanın yapıldığı ön korteks; duygusal ve fiziksel tepkimelerin kontrolünün sağlandığı limbik sistem gibi beynin önemli sinir devrelerini içeren bölgelerde oluşabilmektedir (APA, 2022).

Bağımlı bireyde fiziksel ve psikolojik belirtiler bir arada ve iç içe geçmiş halde görülebilmektedir. Bu bağlamda bağımlı bireyde görülen fiziksel belirtiler, psikolojik belirtilere göre daha erken sonlandırılabilirken zaman zaman fiziksel belirtilerin şiddeti de psikolojik belirtilere göre daha fazla olabilmektedir. Bu yüzden fiziksel bağımlılık ve psikolojik bağımlılık tanımları birbirinden ayrı tutulmamaktadır. Bu şekilde yapılacak bir ayırım yanlış bir kanının oluşmasına yol açabilmektedir (Ögel, 2015, s.15).

Bağımlılık sürecinde tedavi kadar tanı koyulmasında çok önemlidir. Erken tanı, bağımlılığın daha erken engellenebilmesi ve kötü sonuçların önüne geçilebilmesi açısından oldukça faydalıdır. Bu bağlamda DSM-5 Tanı Ölçütleri El Kitabına göre (2013) kitabına göre tanı kriterleri aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Madde kullanım isteği
- Yoksunluk
- Tolerans geliştirmek (Doyum sağlayamadıkça artan miktarlarda madde kullanımına gerek duyulması)
- Tasarlanan süreden daha uzun süreli madde kullanımı
- Bağımlı olunan şeyi bırakma isteğine rağmen başarısız bırakma girişimleri
- Maddeyi bulmak ve kullanmak için zamanının çoğunu harcamak
- Kullanılan madde etkisiyle bireyde oluşan fizyolojik veya psikolojik zararların bilinmesine rağmen kullanıma devam etmek.

Amerikan Psikiyatri Derneği tarafından bu kriterlere göre bireyde bir sene içerisinde üç veya daha fazla durumun görülmesi bağımlılık tanısı koymak için yeterli görülmektedir.

1.1.2. Bağımlılık Türleri

Tanımlamalara göre bağımlılık temelde iki sınıfa ayrılmaktadır: Kimyasal Bağımlılık, Davranışsal Bağımlılık.

1.1.2.1. Kimyasal Bağımlılık

Bireyin maddeyi kendi isteğiyle kullanmaya başlamasıyla oluşan kimyasal bağımlılıklar, bağımlı bireyin sağlığını ve yaşamını olumsuz etkilemektedir. Bireyde fiziksel, psikolojik, sosyal vb. zararlara yol açmasına rağmen dozu artan miktarlarda ve sıklıkta maddenin kullanılması ve kişide yoksunluk belirtilerinin bulunması kimyasal bağımlılık olarak ifade edilmektedir (Yeşilay, 2019). Madde kullanımının gün geçtikçe artması bireyleri hatta toplumu etkisi altına alarak çeşitli tehditler oluşturması günümüzde önemli bir halk sağlığı sorunu olarak ele alınmakta ve bu yönde mücadele edilmektedir.

Bağımlılık birden bire oluşmayan yavaş yavaş ilerleyen aşamalı bir süreçtir. Bu yüzden her madde kullanımı bağımlılık ile sonuçlanmayabilir. Bağımlılığın aşamalı bir şekilde ilerlemesi ve öncesinde bu aşamaların bilinmesi engellenebilir bir durum olmasını sağlamaktadır. Profesyoneller tarafından hazırlanacak uygun müdahale planları, bağımlılığın önüne geçilmesinde önem arz etmektedir (Ögel, 2015, s. 16). Nedenleri ve sonuçları ile çok boyutlu bir niteliğe sahip madde bağımlılığı tıbbi bir sağlık sorunu olarak ele alınırken psikososyal boyutu da bağımlı bireyde büyük zararlara yol açabilmektedir. Bu bağlamda madde bağımlılığı tedavisinde, değerlendirme yapılırken bağımlılığın başlangıcı, bağımlılık süresi, tedavi süreci ve sonrası yaşanan durumlar hep birlikte bütün olarak ele alınmalıdır (Ceyhan, 2008, s. 109-116).

Geçmişte bireyin iradesizliği ya da ahlaki açıdan yoksunluğu olarak nitelendirilen bağımlılık artık günümüzde önüne geçilebilir ve tedavi edilebilir bir beyin

hastalığı olarak nitelendirilmektedir (APA, 2013; Jaffe ve Anthony 2005, s. 1137-1167; NIH, 2015). DSM-5'e göre madde bağımlılığı 10 ayrı türde sınıflandırılmıştır:

1. Alkol
2. Kafein
3. Esrar (Kenevir)
4. Halüsinojenler (Meskalin, LSD vb.)
5. Uçucu Maddeler (İnhalanlar, uhu, tiner, benzin, çözücüler vb.)
6. Opiyatlar (Eroin, morfin, kodein vb.)
7. Sakinleştirici, uyutucu ve kaygı gidericiler
8. Uyarıcılar (Kokain, amfetamin vb.)
9. Nikotin
10. Diğer maddeler.

Özellikle ergen bireyler arasında sıkça görülen madde bağımlılığının önlenmesi için çok boyutlu ve multidisipliner çalışmaların yapılması zorunludur. Bu süreç içerisinde bağımlı birey, aile, okul, arkadaşlar ve yakın çevre arasındaki iletişim; danışmanlık, eğitim ve rehberlik hizmetlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi açısından önemlidir (Uzbay, 2015, s. 1-3; Alptekin ve ark. 2018, s. 580).

Ülkemizde madde bağımlılığı ile mücadele, belli başlı kurum ve kuruluşlar tarafından uzun yıllardır yürütülmektedir. Bunlar; AMATEM (Alkol ve Uyuşturucu Madde Bağımlılığı Tedavi ve Araştırma Merkezi), ÇEMATEM (Çocuk Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi ve Araştırma Merkezi), ATM (Ayaktan Tedavi Merkezi), YEŞİLAY şeklinde sıralanabilir.

1.1.2.2. Davranışsal Bağımlılık

Davranışsal bağımlılık bireyin kendisine ya da çevresindekilere zarar vermesine rağmen bir eylemi gerçekleştirme dürtüsü ve bu dürtüye karşı koyamama durumu olarak ifade edilmektedir. Davranışsal bağımlılıkları ölçmek ve tanı koymak kimyasal bağımlılıklara göre daha zordur. Temelde davranışsal bağımlılık kavramı beyindeki ödül sisteminin sinir devrelerini etkileyen bir bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Davranışsal bağımlılık için atfedilen önemli konulardan birisi her türlü aktivitenin ya da davranışın bağımlılık olarak tanımlanıp örneklendirilmesidir. Örneğin sık sık spor yapan birisinin

egzersiz bağımlısı olarak görülmesidir. Ancak böyle bir ifadenin kullanılması abartılı ve yanlış olabilir. Bu yüzden bir davranışın bağımlılık olarak adlandırılması için bağımlılığa söz konusu davranış, bu davranışa olan bağlılık, bireyi zorlama derecesi arasındaki çizgi ince ve öznelidir (Acıbadem, 2018; Tarhan ve Nurmedov, 2011).

Yakın zamana kadar bağımlılık denilince ilk akla gelen alkol, sigara, uyuşturucu gibi maddesel bağımlılıklar akla gelmekteydi. Artık literatürde ve alan araştırmalarında sıkça yer alan davranışsal bağımlılıkların, madde bağımlılıkları ile benzer yönleri bulunmaktadır. Madde bağımlısı bir birey madde kullanmayı bir zorunluluk olarak görürken kullanım sonucu rahatlama ve huzur hissetmektedir, aynı zamanda kişi belirli bir davranışı sürekli yapmak isteyebilir ve davranış sonucu mutluluk hissedebilmektedir. Davranış bilimi uzmanlarına göre bir kişiyi uyarabilen tüm varlıklar bağımlılık oluşturabilmektedir ve bir alışkanlık zorunluluk halini alırsa bağımlılık olarak değerlendirilebilmektedir. Davranışsal bağımlılığı tetikleyen öncüller; sosyal kaygı, depresyon, madde bağımlılığı, yoksunluk gibi psikopatolojiler olarak sıralanırken sosyal destek eksikliği de önemli unsurlardandır (Griffiths, 1996, s. 18). Kumar, bilgisayar oyunu oynama, internet kullanımı gibi davranışların alışkanlıktan zorunlu bir davranışa dönüşmesi bağımlılığın gelişimi olarak değerlendirilmektedir. Davranışsal bağımlılığa maruz kalan bir kişide yorgunluk, utangaçlık, yalnızlık, depresif ruh hali görülebilmektedir. Nörobiyolojik açıdan beynin nörotransmitter sistemlerini dolaylı olarak etkileyen davranışsal bağımlılıklar, bu sistemleri doğrudan etkileyen farmakolojik maddelere bağlı oluşan bağımlılıklar ile ortak noktalar bulundurmaktadır (Goodman, 1990, s. 1403-1408; Potenza, 2006, s. 145; Young ve Rogers, 1988, s. 26).

Bazı uzmanlara göre aşırı derecede yürütülen davranışlar bağımlılık yapma etkisine sahiptir. Bu nedenle madde bağımlılıklarıyla davranışsal bağımlılıkların kriterleri karşılaştırılabilir. Davranışsal bağımlılıklardan mustarip bir hastada fiziksel ve psikolojik geri çekilme semptomları, kontrol kaybı, tolerans geliştirme (davranış sıklığının arttırılması), algılamada zayıflık gibi bağımlılığa özgü tanı kriterleri görülebilmektedir. Psikiyatrik ve psikolojik açıdan davranışsal bağımlılıklar; anksiyete, izolasyon, obsesif düşünceler, depresyon, regresyon, duygusal bozukluklar, okul yaşamında sorunlar, sosyal ilişkilerde bozukluk, eğitimde başarısızlık, sorumlulukların ihmali, fiziksel ve zihinsel huzursuzluk gibi bir dizi bozukluklara neden olmaktadır (Albrecht ve ark. 2007, s. 4; Holden, 2001, s. 981).

Bağımlılığa konu olan davranışın azaltıldığı ya da durdurulduğu durumlarda bireyde yaşam tarzında değişiklikler, aşırı yorgunluk, yoksunluk, uyku düzeninde bozukluk, şiddet, yeme bozukluğu, şiddet, cinsel sapmalar, fiziksel aktivitede azalma gibi semptomlar görülebilmektedir. Sonuç olarak bireyde aşırı derecede acı çekmeye yol açan davranışların davranışsal bağımlılık olarak sınıflandırılması yapılmaktadır (Alavi ve ark. 2010, s. 186).

Bu bağlamda davranışsal bağımlılıklar, tür olarak ve görülen semptomlar açısından kişiden kişiye farklılaşabilmektedir. İlerleyen bölümlerde ayrıntılı şekilde ele alınacak olan davranışsal bağımlılık türleri yapılan araştırmalar sonucu uzun bir liste halinde sıralanmaktadır. Bunlar:

- İnternet kullanımı,
- Patolojik kumar oynama davranışı,
- Problemlili bilgisayar oyunu oynama,
- Sorunlu sosyal medya kullanımı,
- Gıda bağımlılığı,
- Sex bağımlılığı,
- Pornografik video izleme,
- Kleptomani (hırsızlık),
- Kompulsif satın alma,
- Egzersiz bağımlılığı,
- Alışveriş bağımlılığı,
- Aşk ve ilişki bağımlılığı,
- Kompulsif istifleme,
- Obsesif-Kompulsif bozukluk,
- Tırnak yeme,
- İş bağımlılığı,
- Saç yolma,
- Adrenalin bağımlılığı,
- Mükemmel vücut takıntısı,
- Aralıklarla sinir krizi geçirme,
- Estetik ameliyat bağımlılığı,
- Hastalık hastalığı,

- Sivilce patlatma,
- Kundakçılık, vd.

Yukarıdaki listeye bakıldığında davranışsal bağımlılık olarak kabul edilen birçok davranış bulunmaktadır. Bu liste çağın getirdiği yaşam stillerinin farklılaşmasına bağlı olarak her geçen gün giderek artarak değişmektedir. Bazı davranışlar birbiriyle ilintili olsa da bireyde bunlardan sadece biri görülebilirken aynı anda birkaç bağımlılık geliştirilmiş olabilir.

1.2. Bağlanma ve Bağımlılık

Bağlanma ve bağımlılık iç içe geçmiş birbirine yakın ancak bir o kadarda birbirinden uzak ayrı kavramlardır. İnsanlar diğer varlıklara göre daha dezavantajlı konumda dünyaya gelmektedirler. İnsanoğlu doğduğu an annesi olmadan yaşayamaz ve böylelikle anneye hem bağlı hem de bağımlı şekilde yaşamına başlar. Ancak ilerleyen süreçte bağımsız bir birey haline gelmek zorundadır. Bir nesneyi sürekli olarak arzulamak, aramak, ona bağlanmak ve bu istek ve arzular karşısında zarar verici davranışlarda bulunmak “bağımlılığı” nitelendirmektedir. Bu nedenle literatürde bağımlılığı bir bağlanma bozukluğu olarak tanımlayan pek çok araştırma mevcuttur (Reading, 2002, s.54). Yapılan araştırmalar ile gün geçtikçe bağlanma ve bağımlılık ilişkisi literatürde daha fazla yer almaya başlamıştır.

Bağlanma stilleri, bebeklerin doğdukları andan itibaren bakım verenleri ile kurdukları çeşitli türden duygusal bağlardır. Yaşamın ilk dönemlerinde ve daha sonraki ergenlik ve erken yetişkinlik dönemlerinde bireylerin ebeveynleriyle olan ilişkilerinin tümü fiziksel, duygusal ve psikolojik davranışları etkilemektedir. Bireylerin bakım verenleri ile bağlantı kurmayı öğrenme biçimleri, onlara gelecekte sahip olacakları diğer ilişkiler ve yaşamın olumlu ve olumsuz yönleriyle başa çıkma mekanizmaları hakkında da fikir vermektedir.

Bağlanma kuramı başlangıçta bir çocuk ve bakıcısı arasında gelişen daha sonra bireyin yaşamı boyunca kurduğu ilişkilerinde ortaya çıkan, insanlar arasındaki bağlar ve ilişki kalıpları hakkında bir teoridir. Bağımlılığın genellikle bireyin yaşamının erken dönemlerinde geliştirdiği “bağlanma stillerinden” kaynaklı ortaya çıktığını kanıtlayan bulgular vardır.

“Bağlanma” ya da “bağlanma stili” basit bir ifade ile bir kişinin başka bir kişiyle bağ kurma şeklidir. Bağlanma teorisini geliştiren John Bowlby, bireyleri çocukluktan yetişkinlik dönemindeki ilişkilerine kadar takip eden bağlanma kalıplarının erken yaşlarda, özellikle bebeklik dönemlerinde ve yürümeye başladıkları çocukluk dönemlerinde geliştirildiğini varsaymaktadır. Doğduğumuz an diğer türlerden daha çaresiz bir konumda olabiliriz. Küçük bir çocuğunun hayatta kalması birincil bakıcıların sevgisine ve ilgisine bağlıdır. Bakıcının bebeği acıktığında beslememesi, korktuğunda teselli etmemesi, hayatta kalma korkusunun temelini oluşturmaktadır. Tüm bunlar bireyin ileriki yaşamında başkalarıyla kurduğu ilişki kalıplarını, duygu durumlarını, madde kullanım ve kaygı bozukluğu risklerini etkilemektedir (Billieux ve ark. 2015, s. 119-123).

Herhangi bir madde bağımlılığı ya da bağımlılık bozukluğu, nasıl geliştiği ve ne şekilde sürdürüldüğü açısından karmaşık bir yapıdadır. Bununla birlikte birçok uzmanın görüşü bağımlılığın bir bağlanma bozukluğu olduğu şeklindedir. İnsan sosyal bir varlıktır. Bu nedenle bireyler çok erken yaşlardan itibaren günlük yaşam ihtiyaçlarını karşılamak için başkalarıyla doğal olarak bağlantılar kurmaya yönelmektedir. Bowlby'nin bağlanma teorisine göre bakıcıların ihtiyaçları karşılama biçimleri, bireylerin geliştirdikleri bağlanma stillerinin belirleyicisi niteliğindedir (Thorberg ve Lyvers, 2006, s. 734).

İnsanların doğası gereği ilgi ve rahatlık yaşam içerisindeki en önemli unsurlarıdır. Bebeğin sevimli ya da beslenmeyi istemesi ve bu isteklerin bakıcısı tarafından karşılanmaması kendi kendine alternatif yöntemler deneme ve bulma arayışına yöneltmektedir. Bu noktada bağımlılık ve bağlanma ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Yemek, kumar, seks gibi davranışsal bağımlılıklar ya da uyuşturucu, alkol gibi madde bağımlılıkları güvenli bağlanmanın sağladığı iç dengenin yerini alan telafi edici bir mekanizma haline gelebilmektedir. Güvenli bağlanma stiline sahip bireylerinde hiçbir zaman bağımlı olmayacağı anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte, alanda yapılan araştırmalar bağımlılığı bağlanma bozukluğu olarak değerlendirilmesine ışık tutmaktadır (Mikulincer ve ark. 2019, s. 8).

Bebekler, tek başına karşılayamadığı ihtiyaçlarının karşılandığından emin olmak için bakıcıları ile bağlanma ilişkisi kurmaktadır. Bebeğin rahatlık ve güven arayışı, acıktığında korktuğunda bakıcısından ilgi ve şefkat istemesine neden olmaktadır. Bu

ihtiyaçların bakıcı tarafından tutarlı bir şekilde karşılanması güvenli bağlanmanın kurulmasını sağlamaktadır. Güvenli bağlar, bireylerin yaşamının ilk yıllarında kurulan ilişkilerin güvenilir olduğunu dolayısıyla dünyanın güvenli bir yer olduğu ve ihtiyaçlarını karşılayabildiği algısını oluşturmaktadır. Sağlıksız şekilde kurulan bağlar bireylerde stres seviyesinin artmasına neden olarak zihinsel ve fiziksel hastalıkların görülme olasılığını arttırmaktadır (Deleuze ve ark. 2018, s. 116).

Bebekler dünyayı keşfederken bakıcısını fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını karşıladığı güvenli bir liman olarak görmektedirler. Bowlby'e göre bu ihtiyaçların düzenli ve yeterli düzeyde karşılanması halinde bakıcı ve bebek arasında güvenli bir bağlanma oluşmaktadır. Bu ilişkinin sağlanamadığı hallerde bebek yaşamını devam ettirebilmek için farklı arayışlara girmektedir. Bu arayışın özellikle bağımlılığa yol açabilecek davranışlar, olumsuz ilişkiler, olumsuz duygu ve durumlar ya da güvensiz bağlanma davranışları ile ilişkili olduğu belirtilmiştir. Duygusal gelişimini geç tamamlayan, duygu düzenleme becerisi zayıf çocuklarda güvensiz bağlanmanın gelişmiş olduğu ve bu durumun bireylerin bağımlılığa yatkınlık göstermelerine sebep olduğu yapılan araştırmalar neticesinde tespit edilmiştir (Sümer ve ark. 2015, s. 192-209; Tüzün ve Sayar, 2006, s. 27).

1.2.1. Bağlanma Kavramı ve Kuramsal Temelleri

Bağlanma, bireylerin bebeklik dönemlerinde geliştirdikleri daha sonra yaşam boyunca kurulan sosyal ilişkilerde etki sahibi olan bir kavramdır. Tanım olarak bağlanma, bireyin kendisi için değerli olan diğer bireylere karşı hissettiği güçlü duygusal bağlıdır. Bowlby'e göre bağlanma, bireyler arasında süreklilik gösteren psikolojik bir bağlılıktır. Bağlanma kavramı genellikle yetişkin bir birey ve çocuk arasında kurulan olumlu bağı ifade etmek için kullanılmaktadır. Bağlanma davranışı genel olarak iki insanın birbirine yaklaşması sonucu ortaya çıkan bağ olarak adlandırılır (Santrock, 2012, s. 121-134).

İnsan yaşamının ilk evresi olan bebeklik döneminde bebeğin annesi ya da bakım veren kişi ile kurduğu ilişki, iletişim bağlanma davranışı olarak ifade edilmektedir. Bu iletişim bebeğin ana rahmine düştüğü ilk andan itibaren başlar. Gebeliğin 16. Haftasından itibaren bebeğin kulakları duymaya başlar ve dışarıdan gelen seslere karşı

duyarlı hale gelmektedir. 32. haftada ise duyduğu bu sesleri hatırlayarak tepki vermeye başlamaktadır. Bebeğin anne karnındaki hareketleri ebeveynleri ile iletişim kurmasını sağlamaktadır. Annenin stresten uzak ve rahat bir gebelik geçirmesi bebeğin karakterini, ruhsal gelişimini olumlu yönde etkiler. Anne adayının mutsuz ve stresli olduğu durumlarda kortizol ve adrenalin salgılanır bu da plasentadan bebeğe geçmektedir. Bu bağlamda bebeğin ruhsal gelişiminin anne karnında başladığı söylenebilir. Doğumdan sonra bebeğin çevreyi tanıma sosyalleşme süreci annesi aracılığı ile başlamaktadır. Bebeğin anne ile olan iletişiminde gösterdiği başlıca bağlanma davranışları; emme, dokunma, ağlama, gülümseme gibi davranışlardır (Tüzün ve Sayar, 2006, s. 24-39; Demirdağ, 2017, s. 76-90.).

Çocuğun zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişiminin en hızlı olduğu dönem 0-2 yaş arası olarak belirtilen bebeklik dönemidir. Bu dönemde bebeğin sadece fiziksel ihtiyaçlarını gidermek yeterli olmamaktadır. İhtiyaçların giderilmesi için bebek ve bakım veren kişi arasında bir bağın oluştuğu görülür. Bebeğin fiziksel ve biyolojik yetersizliği göz önüne alındığında bakım veren ile bebek arasında oluşan bu bağlanmanın oluşması kaçınılmazdır (Öztürk, 2002). Anne ile kurulan bağ çocuğun kişiliğinin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Çocuklarda ve yetişkinlerde bu ilişkinin derinlemesine incelenmesi John Bowlby'nin "Bağlanma Kuramı" ortaya koyması ile başlamıştır. Bowlby'nin çocuk psikanalisti olması nedeniyle gelişimsel psikoloji, etoloji, bilgi işleme, güdüm bilim ve psikanaliz kavramları çerçevesinde teorinin temel ilkelerini formüleştirerek çocukluk döneminde psikopatolojiye neden olan etkenler üzerinde çalışmıştır. John Bowlby ve Mary Ainsworth'un ortak bir çalışması olarak kabul edilen Bağlanma Kuramı bebek ve bakım veren kişi (genellikle anne) ile arasındaki bağı açıklayan ve bu bağın ayrılık, kayıp, ölüm gibi durumlarla bozulabileceği düşüncesine farklı bir bakış açısı getirmiştir. Bağlanma teorisinin işlemsel tanımını yapan Ainsworth, bebekler üzerinde yaptığı çalışmalar ile kuramın geliştirilmesine katkı sağlamıştır (Eder ve Mangelsdorf, 1997; Ollendick ve Byrd, 2001). Bowlby'nin gelişim psikolojisine ve bebeğin anne kaybı ya da yoksunluğu ile daha sonraki kişilik gelişimi arasındaki bağlantıya artan ilgisi; Ainsworth'un ise güvenlik teorisine olan ilgisi 1930'lu yıllarda başlamıştır. İki teorisyenin birlikte çalışmaya başlaması 1950'li yıllara dayanmaktadır.

1.2.2. John Bowlby

İlk bağlanma teorisyeni olan İngiliz Psikolog John Bowlby, bağlanmayı “İnsanlar arasında oluşan kalıcı psikolojik bir bağlılık.” olarak tanımlamıştır. Bowlby'nin 1950 yılında Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından Londra'da yaşayan evsiz çocuklar ile ilgili bildiri sunmak için çağrılması Bağlanma Kuramının geliştirilmesinde bir başlangıç teşkil etmektedir. John Bowlby'nin erken yaşta annelerinden ayrılan erkek çocuklarının ergenlik döneminde ve ileriki yaşamındaki suçluluk oranlarını arttırdığını öne süren çalışması ile ebeveyn-çocuk iletişimi alan içerisinde önemli bir gündem oluşturmuştur. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) raporuna göre yaşamının ilk 3 yılında anne yoksunluğu yaşayan çocukların ilerleyen yıllarda fiziksel ve ruhsal hastalık yaşama riski artmaktadır (Hazan ve Shaver 1994, s. 1-22).

Aynı zamanda bir psikanalist olan Bowlby, yaptığı gözlemler ve araştırmalar neticesinde kurumlarda anne yoksunluğu yaşayan çocukların aşırı kaygılı ve gelişim geriliği yaşadıklarını; böylelikle sadece beslenmenin ayrılık kaygısını azaltmadığını tespit etmiştir. Açık davranışsal kalıplar ve motivasyon davranışları ile bağlanmanın temeli oluşmaktadır. Erken dönemde oluşan bağlanmalar çocuğun duygusal gelişimini ve diğer kişiler ile olan ilişkilerini önemli ölçüde etkilemektedir. Bowlby'e göre bebek bakım veren kişi ile kurduğu ilişkiyi içselleştirerek bakım veren ve çevresindekiler hakkında zihninde semboller oluşturur. Bu semboller ileride kuracağı ilişkilerin şemasını ortaya çıkarmasına yardımcı olmaktadır. Bağlılığı insan yaşamının evrimsel sürecinin bir ürünü olarak gören Bowlby, bağlanmanın bebeğin ihtiyaçlarına cevap veren ve ulaşılabilir olan birincil bakıcılarının çocuğun bir güvenlik duygusu geliştirmesine izin vermesiyle başladığını belirtmektedir. Bakıcının güvenilir olduğunu öğrenen bebek dünyayı keşfetmesi için güvenli bir temel oluşturur (Draper ve Belsky,1990). Bowlby göre insanlar doğal seçim yoluyla beş bağlanma davranışı, emme, ağlama, sarılma, gülümseme, takip etme, geliştirmektedir.

Bağlanma teorisinin temelini atan Bowlby, ilerleyen yıllarda Mary Ainsworth ile ortak çalışmalar yaparak teorinin geliştirilmesine katkı sağlamışlardır.

1.2.3. Mary Ainsworth

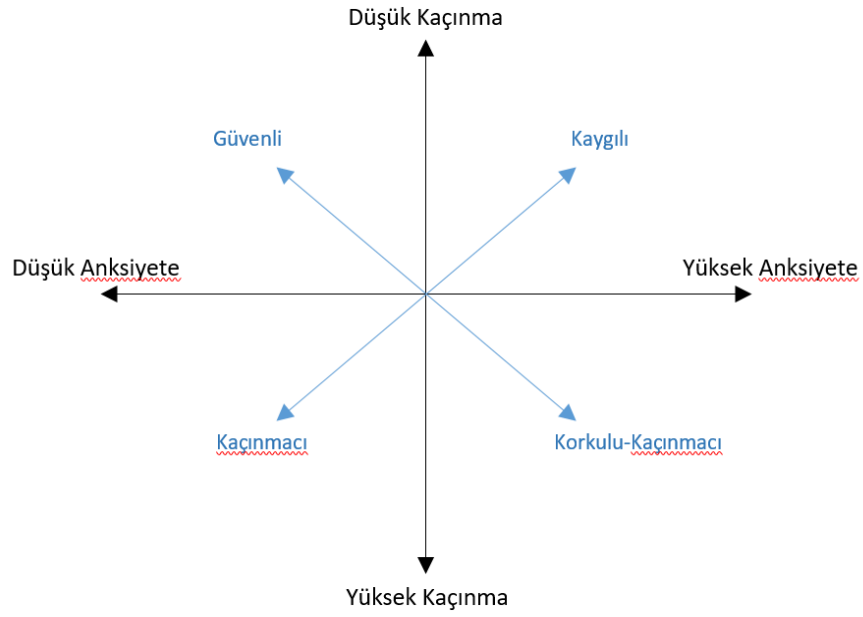
Bağlanma kuramının ikinci kurucusu olarak kabul edilen Mary Ainsworth Bowlby'nin teorisini geliştirmiştir. Bağlanma teorisine önemli katkılarda bulunan Ainsworth, bağlanmayı güvenli bir temel olarak nitelendirmektedir. Ona göre bir çocuğun çevresini keşfetmeye başlamadan önce birincil bakıcısı ile kalıcı güvenli ilişkiye ya da bağlanmaya ihtiyacı vardır.

Ainsworth ve arkadaşlarının tasarlamış oldukları “Yabancı Ortam” adı verdikleri çalışma ile bağlanma ve bebeklerin çevrelerini keşfetmesi arasındaki ilişki incelenmiştir. Ev ortamında 12-18 aylık çocukların incelendiği çalışmada; bebeğin annesiyle birlikte olduğu, annenin yokluğunda ve bebeğin bir yabancıyla yanında olduğu anlardaki keşfedici davranışları gözlemlenmiştir. Yapılan deneyle birlikte bağlanma sınıflandırma sisteminin kurulması sağlanmıştır. Bu süreçte iki an bebek için çok önemlidir. Anneden ayrılma ve anne ile buluşma anından bebeğin verdiği tepkiye göre bebek 3 ana bağlanma sınıfından birine dâhil edilir. Bu sınıflandırmalar; Güvenli bağlanma, Kaygılı-kaçınan bağlanma, Kaygılı-kararsız bağlanma şeklindedir. Güvenli bağlanan bebekler; annesi yanında iken bir yabancı ile ilgilenir, yalnızken yabancı ile ilgilenmez, annesinden ayrıldığından huzursuz olur, anne ile bir araya geldiğinde olum tutumlarına hızla geri döner. Kaygılı-kaçınan bağlanmaya sahip çocuk; annesinden ayrıldığında herhangi bir sorun çıkarmaz, annesi geri döndüğünde anne ile ilgilenmez. Kaygılı-kararsız bağlanan çocuk anneden ayrıldığında ve bir yabancıyla olduğu ortamlarda yoğun stres belirtileri gösterir (Pederson, 2014, s. 261-270; Selçuk ve ark. 2010, s. 545).

Ainsworth ve arkadaşlarının yapmış olduğu çalışmada “anne duyarlılığı” bağlanmanın öncül koşulu olarak kabul edilmiştir. Anne duyarlılığı, annenin ya da birincil bakıcının bebeğin göstermiş olduğu duygusal tepkileri anlama, algılama ve bu tepkilere zamanında ve yerinde cevap verebilme kapasitesi olarak tanımlanabilir. Temelde bebeğin bağlanma şeklini anne duyarlılığının kalitesi belirlemektedir. Annenin duyarlılığı ise kendi bağlanma örüntüsünün şekline bağlıdır. Bu bağlamda “bağlanma” nesiller boyu aktarılan duygusal bir süreçtir (Ainsworth ve ark. 1978, s. 1; Sümer, 2012, s. 170). Bebeklik döneminde gelişen bağlanma örüntüsü yetişkinlik bağlanma dinamiklerini de etkilemektedir. Yetişkin bağlanması temelde iki boyut üzerinde tanımlanarak benlik ve başkaları modelinin olumlu ya da olumsuz olması; kaygı ve kaçınma düzeylerinin yüksek ya da düşük olmasına göre 4 adet bağlanma örüntüsü

açıklanmaktadır. Güvenli bağlanma düşük kaygı ve düşük kaçınma ile korkulu-kaçınan bağlanmayı yüksek kaygı ve yüksek kaçınma ile saplantılı bağlanmayı yüksek kaygı ve düşük kaçınma ile kayıtsız-kaçınan bağlanmayı ise düşük kaygı ve yüksek kaçınma ile tanımlanmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991, s. 226-244; Arslan 2008, s. 19).

Şekil 1: Bartolomew ve Horowitz'in dörtlü bağlanma modeli

1.2.4. Bağlanma Stilleri

Bebeğin kişiliğinin, huylarının, alışkanlıklarının ve davranış şekillerinin belirlenmesinde bağlanmanın sağlıklı bir şekilde kurulması önemli bir faktördür (Cynthia ve ark. 1993, s. 1453). Bebeğin doğduğu ilk andan itibaren anne ve bebeğin ilk temasıyla başlayan bağlanmanın, ilerleyen gün ve saatlerde anne bebek ilişkisine bağlı olarak niteliği değişmektedir. Bu ilişkide en büyük rolü üstlenen annenin ruhsal sağlığı, bağlanmanın seyrini değiştirecek niteliktedir. Annenin içinde bulunduğu sosyo-demografik ve duygu durumunun bebek üzerindeki etkileri birçok araştırmada incelenmiştir. Joseph'e (1992) göre gelişim döneminin başlangıcı olan bebeklik döneminde yeterli sevgi ve ilgi görmeyen bebeklerin, limbik sistemdeki hücreler yeterli düzeyde gelişmemektedir. Çocuğun duygusal olarak bağlandığı kişilerden ayrılması sosyal ve duygusal becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu bağlamda bireylerin

bebeklikten itibaren çevresindeki kişiler ile özellikle birincil bakıcıları ile farklı türlerde kurdukları bağlar ileriki yaşamını ve duygu durumlarını etkilemektedir. Literatürde bebeğin bakımını yapan kişi ve bebek arasında oluşan duygusal ve psikolojik bağın bebeğin doğduğu ilk andan itibaren oluşmaya başladığı belirtilmiştir (Türköz, 2007, s.20-35).

1.2.4.1. Güvenli Bağlanma

İlk bağlanma teorisyeni Bowlby (1988), güvenli bağlanmayı başkalarıyla kurulan ilişkilerde iyi ve güvenli bir şekilde bağlantı kurma kapasitesi ve aynı zamanda özerk eylem kapasitesine sahip olma olarak tanımlamaktadır. Güvenli bağlanma, bireyin terk edilmeye karşı gösterdiği uyumlu bir tepkisi ve kişinin sevgiye layık olduğuna inanması ile karakterize edilir. Bu tür bağlanmaya sahip bir bebek, anne ile ayrıldıktan sonraki yeniden birleşme döneminde anne ile aktif yakınlık kurma çabasıdır. Bebek yabancı kişiler ile ilişki kurabilir ancak annesi ile etkileşim kurmaya daha fazla ilgi göstermektedir. Ainsworth ve arkadaşları (1978), annelerine güvenli bir şekilde bağlanan bebeklerin, daha az kaygılı ve daha olumlu tutum ve davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Güvenli bağlanan bebeklerin anneleri ilk üç ay boyunca bebeklerin duygularına daha duyarlı olabilir. Beslenme, fiziksel temas kurma ve oyun oynama bu bağlanmaya sahip bebeklerde daha kolay ve ulaşılabilir. Bebek 2 yaşına geldiğinde sosyal olarak yetkin ve özgüveninin daha yüksek olduğu görülmektedir.

1.2.4.2. Kaygılı Bağlanma

Çocukların ebeveynleriyle sağlıklı ve güvenli bir ilişki kuramadıklarında kaygılı-dirençli bağlanma ortaya çıkmaktadır. Bu bağlanma örüntüsüne sahip çocuklar, ebeveynlerinden özellikle birincil bakım veren kişiden ayrıldıklarında stresli ve huzursuz olmaktadır. Ebeveyni geri döndüğünde ise çocuk halen kendini huzursuz ve güvensiz hissedebilmektedir. Bebeğin ihtiyaçlarının bakım veren tarafından yeterli düzeyde karşılanmadığı durumlarda ortaya çıkan kaygılı bağlanma, bireylerin ilerleyen yaşantısında bir yetişkin olarak kurduğu ilişkileri de etkilemektedir. Kaygılı bağlanma stiline sahip bir yetişkin partnerine karşı kendini yetersiz, kararsız, güvensiz ve kaygılı hissedebilmektedir. Kaygılı bağlanma geliştiren bir bebek annesi ile kurduğu bağ

sebebiyle uyaranlara tutarsız tepkiler göstermekte ya da tepkisiz kalmaktadır. Bu bebeklerin kaygılı ve stresli olması, zihinlerinin bakıcılarıyla yani anneleriyle meşgul olması sebebiyle çevrelerini keşfedememelerine, korku ve tedirginlik duymalarına neden olmaktadır (Burger, 2006; Hazan ve Shaver, 1987, s. 515).

1.2.4.3. Kaçınan Bağlanma

Kaçınan bağlanma stiline sahip bebekler güvenli bağlanan bebeklerin aksine dış dünyayı tehlikeli ve güvenli olmayan bir yer olarak algılamaktadırlar. Fiziksel ve duygusal olarak zor ulaşılan bir annenin çocuğu, kaçınan bağlanma stiline sahip olduğu yapılan araştırmalar neticesinde bulunmuştur. Anneden ayrılma sürecinde bebek çok sakin, hatta bu duruma tepkisiz kalabilmektedir. Buluşma anında ise bebek anneyi reddedici ve inkâr edici tavırlarda bulunabilir. Bu bağlanma stiline sahip bireyler ileriki yaşantısında karşılaştığı olay ve durumları yönetmekte sorun yaşayabilmekte ya da zorbalık, saldırganlık gibi anti sosyal davranışlar sergileyebilmektedirler. Sosyal etkileşime kapalı olan bu bireyler, kendilerini ifade etmekte ve ikili ilişkiler kurmakta zorlanmakta, kurdukları ilişkileri ise uç noktalarda yaşamaktadırlar. Bebeğin bağlanma figürünün reddedişi ile karşılaşması, kendileriyle ilgili olumlu benlik imgesi geliştirmeye çalışmasına ve bu figürden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Bu bağlamda bireyler kaçınmacı bir tutum izlemek durumunda kalmaktadır. Bağımsızlığın önemli bir unsur olduğu bu bağlanma türünde bireyler öz saygılarını koruyabilmek için çevreleriyle yakın ilişkiler kurmaktan kaçınırlar (Bozdemir ve Gündüz, 2016, s. 1800; Pietromonaco, 2013, s. 502).

Bebeğin ilk doğduğu andan, yaşamının yaklaşık 7. Ayına kadar ayırım yapmaksızın geliştirdiği bağlanma 7. Aydan sonra belirli kişilere yönelmektedir. Ayrılma kaygısının ve yabancı korkusunun ortaya çıktığı bu süreçte bebek anneden farklı olarak bakıcı, baba ya da anane gibi kişiler ile çoklu bağlanma geliştirmektedir. Anne ve bebek arasında sağlıklı bir bağlanmanın oluşturulmadığı durumlarda çocukluk ve adolesan dönemde duygusal sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bireylerin yaşam dengesini etkileyen anne-bebek bağlanması, kişilik gelişimi, zeka seviyesi, başarı oranı, dikkat durumu, planlama becerisi, sosyal ve psikolojik durum, öz güven, kilo-boy gelişimi, genel sağlık durumu(travmalar, enfeksiyon hastalıkları, ergenlik durumu, uyku bozuklukları) gibi birçok durumu etkileyebilmektedir (Fisher ve ark. 2006, s. 2173–

2186). Bu nedenle anne bebek arasında gelişen bağlanma çocuğun hem zihinsel hem de fiziksel gelişimi için büyük önem arz etmektedir.

1.2.5. Ergenlik Dönemi ve Bağlanma

Bebeğin bakıcısı ile geliştirdiği bağlanma stilleri ergenlik döneminde de bireylerin yaşamını etkilemektedir. Ergenlik döneminde kişilerin ebeveynlerinden bağımsızlaşma isteği ve bu yönde verilen mücadelede geliştirilen güven duygusu dışarıya yani arkadaşlara doğru aktarılmaktadır. Bu bağlamda bireylerde yetişkin bağlanma stillerinin de geliştirilmeye başlamaktadır (Kesebir ve ark. 2011, s. 321-342). Anne ile geliştirdiği bağı içselleştiren çocuklar, bağlanma figürünün muhtemel davranışlarını tahmin edeceklerdir. Çocuklukta edinilen tecrübeler neticesinde içsel çalışma modeli geliştirilmekte ve yaşam boyu sürecek bir ilişki oluşturulur.

Ergenlik dönemi bireyin fiziksel, ruhsal, toplumsal, bilişsel açıdan değişime uğradığı, çocukluktan çıkıp yetişkinliğe adım attığı dönemdir. Bu dönemin sorunsuz ve rahat atlatılması bebeklik ve çocukluk çağı ile yakından ilişkilidir. Çocuklukta ana-baba ile kurulan ilişkinin niteliği, ergenlik dönemindeki akran ilişkilerini de etkilemektedir. Daha önce oluşturulan anlamlı duygusal bağlar bu dönemdeki duygusal ilişkileri de etkilemektedir. Güvene dayalı ebeveyn-çocuk ilişkisi psikososyal gelişim üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir. Ergenlik dönemi bağlanma ilişkisi açısından bir geçiş dönemi olarak atfedilmektedir. Bebeklik döneminde bebeğin birincil bakım veren kişi tarafından fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlı olarak geliştirilen bağlanma örüntüsü, ergenlik döneminde daha çok duygusal ihtiyaçların karşılanmasına yönelik oluşturulmaktadır. Genellikle anne babadan farklı olarak akranlara yönelen bu ilişkide, bağlanılan kişiye duyguların, korkuların, kaygıların paylaşılması söz konusudur. Erken bağlantı örüntüleri ergenlik döneminde kurulan ilişkilerde kalıcı bir etki bırakmaktadır. Güvenli bağlanan bir çocuğun çevresini keşfederek arkadaş ilişkileri kurmakta zorluk çekmediği gibi bu dönemde de birey güçlü arkadaş grupları oluşturabilmektedir (Damarlı, 2006, s. 12; Bar-Haim ve ark. 2007, s. 1061-1068).

Ergenlik döneminde yavaş yavaş aileden uzaklaşmaya başlayan ergen daha sık akran gruplarında yer almaya ve vakit geçirmeye başlayarak arkadaş çevresinden etkilenme oranı çocukluk dönemine göre daha fazladır. Bu dönemde gruba uyum, gruba

kabul edilme endişesi gibi sorunlar yaşanabilir. Yaşanan psikolojik sorunların yanı sıra ergenlerin sıklıkla karşılaştığı riskli davranışlar açısından da bu dönem kritik bir dönemdir. Farklılık arayışı ve heyecan arayışı gibi davranışlar bireylerin bağımlılıklara olan yatkınlığını arttırdığı belirtilmektedir (Griffiths, 2005, s. 191-197). Yapılan araştırmalarda güvenli bağlanma geliştirmeyen ergenlerin öz-kontrol algılarının düşük düzeyde olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda öz kontrolü sağlayamayan bireyler maddesel ya da davranışsal bağımlılıklara karşı zaaf oluşturabilmektedir.

Düşük bağlanma düzeyi bireylerin olumsuz durum ve olaylar karşısında problem yaşamalarına, yalnızlık duygusu hissetmelerine neden olmaktadır. Ergenlik döneminde anne ve babanın ergenin davranışlarına müdahale etmesi ya da onu yönlendirmesi, ergenin ebeveynlerini sınımlayacak güvenli bir yerden ziyade sınırlayıcı bağlanmalar olarak görülmeye başlanır. Fakat bu uzaklaşma ergen için ebeveynlerinin önemsiz hale geldiği anlamına gelmemektedir. Bu durumda birey hem aileden bağımsızlaşmak hem de ihtiyaç duyduğu durumlarda kendilerine destek olacak ebeveynlerinin olduğunu bilmek ister. Güvenli bağlanan bir ergen sahip olduğu ebeveyn ve akran bağlanma figürleri ile doyum düzeyi yüksek ilişkiler kurabildikleri, daha uyumlu oldukları, öz saygılarının yüksek olduğu, fiziksel ve psikolojik açıdan daha sağlıklı oldukları görülmektedir. Güvensiz bağlanma stiline sahip bireyler ise çevresindekilere karşı daha bağımlı, aile ilişkilerinin daha sorunlu olduğu, öz saygılarının daha düşük, suç işleme ve anti sosyal davranış gösterme oranları daha yüksek olduğu görülmektedir (Akbağ ve İmamoğlu, 2010, s. 669- 682; Hamarta, 2004, s. 53-66; Kesebir ve ark. 2011, s. 321-342).

Ergenlik döneminde anne baba ve ergen bağlanma ilişkisini inceleyen araştırmalarda, ebeveynleriyle güvenli bağlanan bireyin sosyal açıdan kendisini geliştirdiği, arkadaş ilişkilerinin daha başarılı olduğu, problemler ile baş etme düzeylerinin daha yüksek olduğu, olumlu duygulara ve yüksek motivasyona sahip olduğu bulunmuştur (Hamarta, 2004, s. 53-66; Sümer ve Güngör, 1999, s. 71-106). Sonuç olarak bağlanma ilişkisi genellikle bebeklik dönemine özgü olarak açıklandığı halde, ergenlik döneminde de bireyin yaşamında önemini korumaktadır. Bu sebeple bireyler ebeveynlerinin desteğini ve varlığını sürekli hissetmek isterler, ancak ergen bir birey kendini ebeveynlerinden bağımsız, özgür bir birey olarak algılamaktadır. Ebeveynlerin tutum ve davranışları, çocukları ile etkileşim biçimleri ilerleyen yıllarda

kurulacak olan ilişkilerin beklentilerini ve ilişkilere yönelik tutum ve inançlarını yönlendirecektir. Bu bağlamda ergenlerde oluşturulan içsel çalışma modeli bağlanmanın zihinsel sürecini, kişiler arası ilişkilerini ve bireyin yaşamı süresince değişmeden birey üzerindeki etkisini sürdürmektedir (Meeus ve ark. 2002, s. 97; Lapsey ve ark. 2000, s. 137-155).

1.2.6. Ergenlik Döneminde Kimlik Gelişimi

Ergenlik dönemi, bireyin çocukluktan yetişkinliğe geçiş arasındaki gelişimsel dönemi ifade etmektedir. Bu dönemin insan hayatının önemli bir parçası olduğu araştırmacılar tarafından ortaya konulmuştur. Ancak ergenlik döneminin kolay ya da zor bir şekilde atlatılacağı konusunda uzmanlar arasında fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Öyleki gelişimsel görevlerini başarı ile tamamlayan bireylerin süreç içerisinde kaygı durumlarını daha iyi kontrol edebildikleri ve günlük yaşamında daha az karmaşa yaşadıkları görülmektedir (Kulaksızoğlu, 2011, s. 19-20). Ergenlik döneminin en önemli gelişimsel görevlerinden biri kimlik gelişimidir. Bireyin yaşamında birçok değişimin yaşandığı bu dönemde ergenler, kimliklerini oluşturmak için büyük çaba harcamaktadırlar. Ergen birey kendini, toplumu ve toplumdaki yerini sorgulayarak “Ben Kimim?” sorusuna cevap aramaktadır. Bu soruya verilecek cevabın zorluğu ya da ergenlik döneminin getirdiği bunalımlar sebebiyle sağlıklı bir şekilde bu dönemi atlatamayan bireyler kimlik karmaşasına düşebilirler ya da ters kimlik oluşabilir (Erikson, 1968, s. 169-170).

Kimlik gelişimi ile ilgili literatür incelendiğinde Erikson’un geliştirmiş olduğu Psikososyal Gelişim Kuramı ve bu kuram çerçevesinde Marcia’nın oluşturduğu Kimlik Statüleri Modeli bu alandaki öncü çalışmalardandır (Luyckx ve ark. 2008, s. 60). Erikson’un Psikososyal Gelişim Kuramına bakıldığında kimlik, bireyin bireyin birecik olduğu duygusu; grup içindeki düşünceler ile dayanışma ve elde ettiği deneyimlerin devamlılığı için bilinçsiz bir çaba olarak tanımlanmıştır. Erikson’a göre birey kimlik gelişimi için içsel aynılığı ve bütünlüğünü deneyimlemeli daha sonra bu içsel aynılık duygusunu sürdürmelidir. Son olarak kimlikle ilgili tüm içerikler sosyal yaşantı içerisinde deneyimlenmelidir. Bu 3 yapı kimlik gelişimi için gereklidir. Kimlik gelişimi sürecinde iki karşıt durum görülmektedir. Bunlar “kimlik karmaşası” ve “kimlik sentezi”dir. Kimlik karmaşası, bireyde işlevsel ve tutarlı bir benlik duygusunun yokluğu

ve kimlikle ilgili olan unsurların bir bütün halinde olmaması olarak açıklanmaktadır. Kimlik sentezi ise bireyin benlik duygusuyla ilgili tüm unsurları işlevsel ve tutarlı bir şekilde bütün haline getirme yeteneğidir (Schwartz ve Pantin, 2006, s. 1-40). Kimlik gelişimi zaman içinde farklı değişkenlerden etkilenecek şekilde tamamlanmaktadır. Bu sebeple süreç içerisinde ergen ruh sağlığının korunarak bireyin bu dönemi sağlıklı bir şekilde geçirmesi sağlanmalıdır.

1.3. Davranışsal Bağımlılıklar

Teknolojik ve bilimsel gelişmelere bağlı olarak insan yaşamında da önemli değişim ve gelişmeler yaşanmış ve halen yaşanmaya devam etmektedir. Bu değişime uyum sağlamak amacıyla bireyler yaşamlarında birtakım değişiklikler yaparak yaşamı daha kolay, rahat ve eğlenceli hale getirmek için teknolojiden faydalanmayı seçmişlerdir ve yeni alışkanlıklar geliştirmişlerdir. Ancak bu gelişen yaşam standartlarıyla beraber bağımlılık olgusu da genişlemiştir. Beyindeki madde bağımlılıklarını güçlendiren sinir yolları aynı zamanda yeme, oyun, alışveriş zevk kaynaklarını da odak almaktadır. Davranış bağımlılığı olarak adlandırılan (yeme, oyun, kumar, internet, alışveriş, cinsel) bu tür bağımlılıkların görülme sıklığı günümüzde giderek artmaktadır. Birçok sorunun bir arada görüldüğü ergenlik dönemindeki bireylerde madde bağımlılıklarının yanı sıra davranışsal bağımlılıkların da çokça görüldüğü yapılan araştırmalar ve gözlemler neticesinde açıkça ortaya konulmuştur.

Bağımlılık beynin yapısında bazı değişimlere yol açarak nöral devreleri etkisi altına almaktadır. İnsanoğlunu var olduğu ilk günlerden günümüze kadar süre gelen bu rahatsızlık bir problem olarak atfedilmiştir. Ekonomik ve psikolojik sorunları da beraberinde getiren bağımlılık olgusu; uyuşturucu, alkol, kumar ve hatta yiyeceğe karşı oluşabilmektedir. Bu alanda birçok çalışma yapılmış ve yapılmaya da devam etmektedir. Ancak bağımlılığı açıklayan ve nedenlerini anlamaya çalışan bilimsel çalışmaların geçmişi henüz 100 yıllıktır. Farklı tanımlamalar yapılsa da bağımlılık hakkında kavramsallaşma geçmişi henüz tam olarak tamamlanamamıştır (Diclemente, 2016, s. 20). Bağımlılık olgularına baktığımızda ilk olarak aklımıza alkol, uyuşturucu ve sigara gelmektedir. Ancak değişen dünya şartlarına bağlı olarak bağımlılık olgusu da değişmiş ve çeşitlilik kazanmıştır. Bilgisayar oyunları oynamak, kumar oynamak, cinsel davranışları kontrol edememek, aşırı yemek yemek gibi durumları da bağımlılığa dâhil

edilmektedir (Griffiths, 1999, s. 248). Son yirmi yılda yapılan bağımlılık tanımına bakıldığında, tekrarlayıcı nitelikte kompulsif ve haz verici, bireye zarar veren, bireyin normal yaşamında olumsuz değişimlere yol açan durdurulması zor alışkanlık haline getirilmiş her türlü madde kullanımı ya da kalıp davranışlar olarak nitelendirilmektedir (Oxford, 1985).

Beyindeki bağımlılığı güçlendiren sinir yolları alkol, uyuşturucu, seks, yemek, kumar ve alışveriş gibi birçok zevk kaynaklarını odak alan davranış örüntülerini denetlemektedir (Small ve Vorgan, 2010). Yemek, seks, ilişki kumar gibi zevk unsurlarına "Davranışsal bağımlılık" ismi verilmektedir ancak bu kategori içerisine giren davranışların hangileri olduğu halen kesin olarak belirlenememiştir. Herhangi bir bağımlılık edinildikten sonra bireyin hayatında bazı ciddi problemlere yol açarak sonlandırılması zor olan ve öğrenilen davranışlar haline gelmektedir.

Davranışsal bağımlılık, alkol veya esrar gibi herhangi bir madde kullanımı olmadan bireyin belirli bir davranışı rahatlamak, zevk almak, huzurlu hissetmek amacıyla tekrarlayarak alışkanlık haline getirmesidir. Bu anlam da birey kendini ödüllendirilmiş hisseder. Davranışın ödüllendirici olması ilerleyen zamanlarda bireyin bu davranışa karşı bağımlılık geliştirmesine neden olmaktadır (Grant ve ark. 2006, s. 925). Diğer bağımlılık türlerinde olduğu gibi davranışsal bağımlılıkta da en önemli unsurlardan bir tanesi birin öz farkındalığıdır. Özellikle teknolojinin gelişmesiyle davranışsal bağımlılıklara yönelik çalışmalar bilim dünyasında ivme kazanmıştır.

Davranış bağımlılığı, tıpkı diğer bağımlılık türlerinde olduğu gibi tekrarlayan, biyopsikososyal etkileri açısından belirli bir davranış modeli ile karakterize olan bir bağımlılık türüdür. Yapılan araştırmalarda davranış bağımlılığının; genetik, biyolojik, nüksetme seyri ve fenomenolojik açıdan madde bağımlılığı ile birçok örtüşen yanlarının olduğu görülmüştür. Bağımlılık derecesine ulaşan bu davranışlar; psikolojik ve fiziksel bozulmalara yol açarak sosyal, finansal ve mesleki işlevselliği de azaltmaktadır (Petry ve Ark. 2018, s.402).

Literatüre bakıldığında bağımlılık üzerine yapılan araştırmalarda davranışsal bağımlılık süreci ve bağımlılık belirtileri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Bağımlılığa neden olan davranış bireyin yaşamında önemli bir yere sahiptir. Bireyin tüm duygu, düşünce ve yaşam biçimini etkiler.

- Birey bu davranışı haz kaynağı olarak ya da kaygılarından uzaklaşmak için sık olmamakla birlikte tekrar etmeye başlar. Bağımlılık yapan davranış, bireyin karşılaştığı problemlerle baş etmesinde bir kaçış yöntemi haline gelir.
- İlerleyen süreçte bağımlılık yapan davranış duygular üzerinde tolerans geliştirerek beklenen etkinin oluşması için davranış tekrarları ve bunun için harcanan zaman artar.
- Kişinin davranışı gerçekleştirememesi, sinirlilik, gerginlik, titreme gibi yoksunluk belirtilerine neden olur.
- Bağımlılık yapan davranışı yapmak ya da bırakmak arasında birey çatışma yaşamaya başlayabilir ve bu çatışma kişinin günlük yaşantısını etkileyebilmektedir.
- Çatışma döneminden kısa bir süre sonra tekrarlayan ve yoğun ataklar başlamaktadır.

Yaşanan bu durum bireyin yaşamının çeşitli alanlarında başarısızlığına neden olabilmektedir (Ögel, 2015, s.10-11; Acıbadem, 2018).

Goodman'a göre ise davranışsal bağımlılıkları tanımlanmasında 5 temel tanı kriteri bulunmaktadır. Bu 5 kriterden 4. Kriter 9 maddeden oluşmaktadır. 9 maddenin en az 5'inin bireyde bulunması gerekmektedir (Goodman, 1993, s. 225-251).

- A. Belirli bir davranışta bulunma ve dürtüye karşı direnememe
- B. Davranışı gerçekleştirmeden hemen önce oluşan stres ve gerginlik hissi
- C. Davranışı gerçekleştirme anında oluşan psikolojik rahatlama ve zevk hissi
- D. Davranış sırasında kontrol kaybı hissi
- E. Aşağıda belirtilen 9 kriterin en az 5 tanesinin gerçekleştiği durumlar:
 1. Davranışla ya da davranışa hazırlık süreciyle sık sık meşgul olma
 2. Davranışa hedeflenen süreden daha fazla vakit ayırmak
 3. Davranışı azaltmayı, kontrol etmeyi ya da durdurmayı amaçlayan sürekli bu yönde yapılan eylemler
 4. Davranışı gerçekleştirme, azaltma ya da durdurmaya yönelik eylemler için çok fazla zaman harcanması
 5. Bireyin iş, okul, aile gibi sosyal alandaki görev sorumluluklarını aksatması
 6. Davranışı gerçekleştirmek için sosyal ve mesleki faaliyetlerin aksatılması

7. Davranış sebebiyle bireyin yaşamında oluşan ekonomik, sosyal, psikolojik veya fiziksel sorunlara rağmen davranışın gerçekleştirilmesine devam edilmesi
 8. İstenilen etkinin oluşması için eylemin gerçekleştirilme sıklığının ya da yoğunluğunun artırılması
 9. Davranış gerçekleştirilmediğinde bireyde sinirlilik, huzursuzluk ve depresif bir ruh halinin oluşması
- F. Belirtilerin en az 1 ay boyunca ya da daha fazla sürede etkin bir şekilde devam etmesi.

Yapılan genel sınıflandırmalar ve tanımlamalar davranışsal bağımlılığın daha net anlaşılması açısından faydalı olmaktadır. Davranışsal bağımlılık diğer bağımlılık türlerinde olduğu gibi tekrar eden, süregelen, belirli bir davranış ile karakterize olmuş bir bağımlılık türüdür. Bu bağlamda bağımlılık bir döngü halindedir. Prochaska ve Diclemente göre (1983) bağımlılık döngüsünün aşamaları aşağıdaki gibi açıklanmaktadır:

1. Niyet Öncesi Aşama: Mevcut davranışın değişme ihtimalinin çok az olduğu ya da davranışın önemsenmediği aşamadır. Bu aşamada değişim ihtiyacına yönelik bilinç artırılarak davranış değişikliği düşüncesinin ele alınması amaçlanmaktadır.

2. Niyet Aşaması: Bağımlılığa neden olan davranışın ve bu davranışın risk-ödül analizine göre değişim potansiyelinin incelendiği aşamadır. Niyet aşamasında davranış değişikliğinin maliyet ve faydalarının analiz edilerek değişim kararına yönelik değerlendirme yapılmaktadır.

3. Hazırlık Aşaması: Bireyin davranışını değiştirmek için harekete geçme sözü verdiği ve buna yönelik plan ve program yaptığı aşamadır. Birey değişiklik için bir plan oluşturarak kısa vadede uygulamayı hedeflemektedir.

4. Eylem Aşaması: Bireyin planı uyguladığı, davranışını değiştirerek yeni bir davranış örüntüsü oluşturmaya başladığı aşamadır. Bu aşamada birey planı istikrarlı bir şekilde uygulayarak yeni bir davranış modeli oluşturmayı amaçlamaktadır.

5. Sürdürme Aşaması: Yeni davranış modelinin oluşturulduğu ve bu davranışın bireyin yaşam tarzı ile bütünleştiği aşamadır. Bu aşamada değişim sürdürülerek uzun vadeli sürekli değişim ve yeni örüntü oluşturma amaçlanır.

Değişim modeli incelendiğinde bir döngü içinde bağımlılığın tüm aşamalarını içerdiği görülmektedir. Bu model ilk olarak sigara bağımlılığı sürecinin açıklanmasında kullanılmıştır. Ancak ilerleyen süreçte diğer bağımlılık türleri ile benzer bir döngüye sahip olduğu için davranışsal bağımlılığın açıklanmasında da faydalanılmıştır (Güz ve Güz, 2017, s.65-71).

Maddeye dayanmayan, davranış tabanlı bağımlılık olan davranışsal bağımlılıklar zarar veren davranışlarda bulunmak için tekrar eden dürtüler olarak da tanımlanmaktadır. 1990 yılında davranışsal bağımlılık terimini ortaya atan Isaac Marks kompulsif harcamayı, obsesif kompulsif bozuklukları, seks bağımlılığını, çalma hastalığını, aşırı yemeyi bu kapsamda ele almıştır. Son yıllarda davranışsal bağımlılık üzerine yapılan çalışmalar giderek artmaktadır. 2012 yılında sadece davranışsal bağımlılıkları ele alan “Journal of Behavioral Addictions” adlı derginin çıkarılması, bu alanda kitapların yayınlanması, DSM-4’te kumar bozukluğunun dürtü kontrol bozukluğu sınıflandırılmasından çıkarılarak DSM-5’te maddeyle ilişkili davranışsal bozukluklar sınıflandırılmasına dâhil edilmesi davranışsal bağımlılığın geçerliliğini kanıtlar nitelikte çalışmalardandır (Starcevic, 2016, s. 721-725). Davranışsal bağımlılıkların en uygun bir şekilde sınıflandırılmasında tartışmalar halen sürmektedir. Bazı araştırmacılar şu anda DSM sisteminde tanınmayan kompulsif satın alma, internet bağımlılığı ve kompulsif cinsel davranış bozukluklarını da davranışsal bağımlılık kategorisi içerisine dahil edilmiştir. Davranışsal bağımlılıkların en uygun şekilde sınıflandırılması konusunda tartışmalar sürerken, tekrarlayıcı ve sorunlu davranış örüntüleri davranışsal bağımlılık olarak nitelendirilmektedir (Holden, 2001, s. 982). Genellikle net bir şekilde ifade edilen davranışsal bağımlılıklar internet bağımlılığı, kleptomani (çalma hastalığı), seks bağımlılığı, kompulsif satın alma, patolojik kumar, oyun bağımlılığıdır.

1.4. Ergenlik Dönemi ve Davranışsal Bağımlılıklar

Riskli davranışlara çok açık bir dönem olan ergenlik döneminde bireyler sürekli arayış halindedirler. Çünkü mantıksal karar vermeyi sağlayan “kaptan köşkü” olarak isimlendirilen beynin ön bölümü henüz tam olarak gelişmemiştir. Ergenlik, psikolojik ve biyolojik değişimlerin olduğu, psikososyal ve cinsel olgunlaşmanın başladığı, hormonal düzensizliklerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde birey kendini tanımaya, keşfetmeye, bağımsızlaşmaya, bireyselleşmeye ve ailesi dışında farklı arkadaş gruplarıyla iletişime geçmeye başlar. Ergen birey artık büyüdüğünü ispat etme, beğenilme, ilgi çekme, akranlarıyla vakit geçirme, tek başına karar alma gibi kendisini tatmin eden davranış örüntüleri göstermektedir (Sevindik, 2011, s. 9-10).

Ergenlerin psikolojik iyi oluşları ve genel sağlıkları dünya genelinde sürekli bir endişe kaynağıdır. Bunlar birçok zararlı ve çoğu zaman yaşam boyu sürecek davranış kalıplarının ortaya çıkması nedeniyle kritik dönemlerdir (Subrahmanyam ve Lin, 2007, s. 660). Yapılan araştırmalar ile ergenlik döneminde olan bireylerin ve gelişmekte olan yetişkinlerin, psikolojik iyilik hallerini kaçınılmaz şekilde etkileyen, zararlı ve sağlığı tehdit eden davranışlarda bulduklarını ortaya koymuştur. Zarar verici bu davranışlar arasında alkol ve uyuşturucu kullanımı, kötü beslenme biçimleri, suç odaklı davranışlar, zarar verici seks yer alır. Bağımlılık ve bağımlılık yapıcı davranışlar pek çok farklı biçimde ortaya çıkabildiği için ergenlerin bu konuda desteklenmesinde zorluklar çıkabilmektedir. Bireylerin uzun süreli alışkanlıkları bağımlılık yapıcı davranışlara dönüşebilir. Kişisel ilişkiler, fiziksel ve psikolojik sağlık, endişe ve kaygılar, ekonomik durum, sosyal ilişkiler bu tür davranışların oluşmasında hayati bir öneme sahiptir. Ergenlik döneminde birey için arkadaş ve arkadaş çevresinin önemi büyüktür. Ergen birey yaşamın birçok noktasında paylaşımlarda bulunduğu akranları tarafından anlaşılabilir, takdir edilmek, onaylanmak isterler. Ergenlerin ait olma, kabul görme, bağlanma gibi sosyal ihtiyaçları sebebiyle akran gruplarının etkisinde kalabilmektedir. Bu sebeple belirtilen akran gruplarına kabul edilmek için gruptaki yaygın davranışları benimseyebilir ve sürdürebilir (Biçer, 2014, s. 20-36). Ergenlik döneminde yaşanan kimlik karmaşası, heyecan arayışı, riskli davranışları da beraberinde getirebilmekte ve böylece bu davranışlar ergen bireyin bağımlılıklara yatkınlığını arttırmaktadır. Aynı zamanda bu yatkınlığa ve bağımlılığa, bireylerin depresyon, yalnızlık, sosyal ilişkilerdeki bozukluk, saldırganlık gibi durumlar ile başa çıkma yolu

olarak görmeleri neden olmaktadır. İnsanlar temel günlük aktivitelerden olan yemek yeme, teknoloji kullanımı, eğlence gibi birçok davranışı bağımlılık haline getirebilir. Kişiler bu davranışları potansiyel olarak zararlı fiziksel, zihinsel ve sosyal sonuçlara yol açabilecek faaliyetlere dönüştürebilirler. Özellikle bağımlılıklara karşı en savunmasız durumda olan ergenlik dönemindeki bireylerdir. Ergenler arasında en yaygın ve en sorunlu bağımlılık davranışları yemek yeme, pornografi izleme, internet kullanımı, egzersiz yapma, uyuma, kumar, alışveriş yapma, oyun oynamadır (Griffiths, 2005, s. 191-197; Salam ve ark. 2016, s. 4-10). Bu bağlamda bu bölümde araştırmaya katılan ergen bireylerde sıklıkla görülen internet bağımlılığı, online oyun bağımlılığı, online alışveriş bağımlılığı, yeme bağımlılığı ve pornografi bağımlılığı ele alınmıştır.

1.4.1. İnternet Bağımlılığı

Teknoloji çağı olarak adlandırdığımız bulunduğumuz şu dönemde bilgisayar ve internet kullanımı hızla artarak devam etmektedir. Günümüzde teknolojik aletlerin ve internet kullanımının yaygınlaşması ile bunları kullanma isteğinin önüne geçilememesi, gün içerisinde fazla vakit harcanması, sosyal ilişkilerin zayıflaması, olumsuz duyguların ortaya çıkması internet kullanımının bağımlılık yapıcı özelliklerini ifade etmektedir. APA tarafından belirlenen psikiyatrik sınıflandırmada yer almayan internet bağımlılığı, literatürde davranışsal bağımlılık olarak ele alınmaktadır. İnternet bağımlılığının madde boyutunu teknoloji, bağımlılık boyutunu ise sürekli tekrar edilmesi ve artan haz alma isteği oluşturur. Yapılan araştırmalarda internet kullanımının fazla olması bireylerde depresyona, kaygı düzeyinin artışına ve madde bağımlılığının oluşmasına neden olduğu görülmüştür (Ögel, 2012, s. 119). İnternet bağımlısı bir birey internete ve teknolojik cihazlara karşı yoksunluk belirtileri gösterebilmektedir. Bu belirtiler genellikle sinirlilik, duygu durum bozuklukları, acelecilik, sosyal anksiyete şeklinde ortaya çıkabilir. Davranışsal bağımlılıkların bağımlılık olup olmadığını belirlemek amacıyla alkol ve madde bağımlılıkları için belirlenmiş klinik ölçütlerle karşılaştırma yapılmaktadır. Örneğin internet bağımlılığı konusunda yapılan gözlemler neticesinde madde bağımlılığı tanı kriterlerine benzer tanı kriterleri oluşturulmuştur (Griffiths, 1996, s. 10).

İnternet bağımlılığı üzerine pek çok araştırma yapan Kimberly Young bu bağımlılık türünü dürtü kontrol bozukluğu içerisinde yer alan patolojik kumar oynama

bozukluğu davranışı ile benzer şekilde değerlendirerek 8 maddelik bir tanı kriteri belirlemiştir (Young, 1996, s. 237-244).

Şekil 2: Young'ın internet bağımlılığı tanı ölçütleri

1. İnternet ile ilgili aşırı zihinsel uğraş(Daima interneti düşünme, internet ile ilgili plan yapma)
2. İnternet kullanım ihtiyacının giderek artması
3. İnternet kullanımını azaltmak için başarısız girişimlerin olması
4. İnternet kullanımının azaltılması ya da bırakılması halinde yoksunluk belirtilerinin oluşması
5. Başlangıçta planlanandan daha fazla internet kullanma
6. Aşırı internet kullanımı sebebiyle aile, arkadaş, okul ve iş çevresiyle sorunlar yaşama
7. Sosyal çevreye internet kullanımı ile ilgili yalan söyleme
8. İnterneti sosyal sorunlarda ya da olumsuz duygulardan(umutsuzluk, çaresizlik, suçluluk, kaygı vb.)

İnternet bağımlılığı her yaşta ve cinsiyette sıklıkla karşımıza çıkabilen bir bağımlılıktır. Yapılan araştırmalarda en büyük risk grubunun 12-18 yaş arasındaki ergen grubu olduğu belirtilmektedir (Young, 1999, s.3.). Yukarıda da belirtildiği üzere kontrolsüz bir şekilde internet kullanımının tüm davranışsal bağımlılıklarda olduğu gibi birçok olumsuz etkisinin olduğu aşikârdır. İnternet bağımlılığının tedavisinde Farmakoterapi ve Psikoterapiden yararlanılabilmektedir. Ancak tedavi sürecinde özellikle ergen gruplarında aile desteği oldukça önemli bir unsurdur. Aile ile iletişimin güçlü olması ve bağımlı bireyin cesaretlendirilmesi tedavi sürecini kolaylaştıracaktır (Kalkan ve Kaygusuz, 2013, s. 1-16).

1.4.2. Online Oyun Bağımlılığı

İnternet günlük yaşamda insanoğlunun birçok ihtiyacını karşılamaktadır. Bu ihtiyaçlar sosyalleşme, eğlence, iş, ekonomi, araştırma gibi farklı alanlarda

çeşitlenmektedir. Bireylerin oyun oynama ihtiyaçlarını da eğlence ihtiyacı kapsamında değerlendirmek mümkündür. Bu ihtiyacın karşılanması birey açısından önemlidir, ancak işlevsel olmayan yollar ile karşılanması bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Çocuğun gelişiminde önemli bir yeri olan oyun oynama, teknolojinin gelişimi ile içerik ve türleri itibariyle gün geçtikçe farklı bir alana evrilmiştir. Online oyun, sanal ortamda sanal kişiler ile cep telefonu, tablet, bilgisayar gibi teknolojik aletler ile oynanan oyunlardır. Kişileri online oyun oynamaya yönelten etkenler; genetik ve fizyolojik faktörler, haz hissi, eğlence isteği, merak duygusu, sosyalleşme ihtiyacı, başarıma arzusu, sorunlar ile baş etme çabası şeklinde sıralanabilir.

Teknolojik bağımlılıklar arasında ele alınan online oyun bağımlılığı, bireyin sürekli oyun oynamayı istemesi, düşünmesi, uzun süre oyun oynaması, oyun oynamayı bırakamaması şeklinde tanımlanmaktadır (Horzum, 2011, s. 56-68.). Oyun bağımlılığında en riskli grupta çocuk ve ergenler yer almaktadır. Erken yaşlarda başlayan oyun oynama alışkanlıkları giderek bağımlılığa dönüşebilmektedir. Bu sebeple bireylerde birçok olumsuz etkiler gözlemlenebilmektedir. Oyun bağımlılığı ergenlerin akademik başarının düşmesine, saldırganlık davranışların artmasına, aile ve sosyal çevre ile ilişkilerin bozulmasına, baş ağrısına, göz kuruluğuna, oyun oynamak için yalan söyleme davranışının ve kaygı düzeyinin artmasına neden olmaktadır.

Online oyun oynayan bireylere bağımlı tanısı konulabilmesi için tanı kriterleri geliştirilmiştir. DSM-III ve DSM-IV'te patolojik kumar bozukluğu tanı kriterleri oyun bağımlılığına uyarlanarak kullanılmıştır (Young, 2004, s. 403). DSM-V'te ise online oyun oynama bozukluğu tanı ve kriterleri geliştirilmiştir. Bu kriterler 9 maddeden oluşmaktadır. Belirtilen 9 kriterden 5'inin bireyde görülmesi ve 12 ay boyunca devam etmesi bireyin bağımlı olduğunu ifade etmektedir. DSM-V'te belirtilen internet oyun oynama bozukluğu kriterlerini; online oyunlar ile zihnen meşgul olmak, yoksunluk semptomları göstermek, online oyunlara tolerans geliştirmek, kontrol etmede zorluk yaşamak, oyun oynama süresi ile ilgili yalan söylemek, diğer ilgi alanlarını kaybetmek, oyun sebebiyle sosyal yaşantısında sorun yaşaması ve halen oyun oynamaya devam etmesi, oyunu bir kaçış olarak görmek, oyun sebebiyle iş, okul ya da kariyerini tehlikeye atmak şeklinde sıralanabilir (DSM-V,2012, s. 947) . Bu tür bir bağımlılığın tedavisinde çoğunlukla ilaç kullanımı, BDT (Bilişsel Davranışçı Terapi) ve aileye psikoeğitim verilmesi kullanıldığı belirtilmektedir.

1.4.3. Online Alışveriş Bağımlılığı

Günlük yaşamın bir parçası olan alışverişin temel amacı, ihtiyaçların karşılanmasıdır. Ancak günümüzde artık alışveriş bu amacından uzaklaşarak farklılaşmış ve çeşitlenmiştir. İnternet ağının genişlemesi, teknoloji alanında meydana gelen hızlı değişim ve gelişmeler kişilerin alışla gelmiş tutum ve davranışlarında değişime yol açmıştır. Bununla birlikte insanlar artık alışverişe ve tüketime farklı anlamlar yüklemişlerdir. Toplumdaki değişim ve gelişmelere bağlı olarak tüketim davranışının hızla artması bireylerin yaşamında kültürel, psikolojik ve sosyolojik yönden birçok soruna yol açmaktadır. Kontrolsüz satın alma davranışları ilerleyen zamanlarda bireylerde bağımlılığa yol açabilmektedir. Aşırı satın alma hali olarak adlandırılan alışveriş bağımlılığı psikoloji, sosyoloji, ekonomi gibi birçok alanda araştırma konusu olmuştur. Sanayileşmenin etkisiyle artan alışveriş bağımlılığı sağlığımızı, davranışlarımızı, kişilerarası iletişimimizi etkilemektedir. Düşünce ve davranışlarımız yaşadığımız toplumun norm ve değerlerinden etkilenmektedir. Bu sebeple bulunduğu topluma aidiyet hissetme çabası, moda ayak uydurma arzusu, yeniye yönelme isteği gibi birçok faktör bireyleri aşırı tüketime yönlendirmiştir (Gününç ve Keskin, 2016, s. 340-341).

Oniomania, kompulsif alışveriş ya da alışveriş bağımlılığı, iyi hissetmek veya depresyon ve kaygı gibi olumsuz duygulardan kaçınmanın bir yolu olarak zorunlu satın almayı içeren davranışsal bir bağımlılıktır. Bu tür bağımlılıkta diğer bağımlılıklarda olduğu gibi bireyin yaşamında sorunlara yol açabilir. Alışveriş bağımlılığı belki de günümüzde sosyal anlamda en kabul edilebilir bağımlılıktır. Teknolojinin bir hayli gelişmesi, ekonomik çıkarlar için kişilerin harcamaya teşvik edilmesi tüketimi arttırarak bazen bu harcamaların sosyal değer bir ölçütü olarak kullanılmasına neden olmuştur. Son zamanlarda tüketim oranı artsa da aslında alışveriş bağımlılığı yeni bir bağımlılık değildir. 19. yy. başlarında tanınmış ve 20. yy. da psikiyatrik bozukluk olarak tanımlanmıştır (Black, 2007, s. 14-18).

Online alışveriş, alışveriş bağımlılığını farklı bir boyuta taşımıştır. Kişilerin teknoloji sayesinde ürün çeşitlilikleri artmış ve bu ürünlere ulaşmaları kolaylaşmıştır. İnternetin hayatımızda artan önemiyle online alışverişe olan ilgi de artmıştır. İnternet üzerinden alışveriş yapmanın nedenleri arasında genellikle daha iyi fiyatlandırmanın, çeşitliliğin ve arama kolaylığının olması, zamandan tasarruf edilebilmesi,

ulaşılabilirliğinin olması, zamana ve mekana bağlı kalınmaması belirtilmektedir. Keşfedici ve hedonik(haz odaklı) satın alma isteği, plansız satın alma, materyalizm, sosyal medya reklamları ve kredi kartı kullanımı alışveriş bağımlılığını önemli ölçüde etkileyen unsurlardır (Yakın ve Aytetin, 2009, s. 199-222).

APA (2021) tarafından yapılan açıklamalarda, sosyal izolasyon ve stresin alışveriş bağımlılığı geliştirme riskini artırabileceğine dair kanıtların olduğu belirtilmektedir. Bu dinamikler, COVID-19 salgını sırasında birçok insan ekstra stres faktörleri taşıyarak evde daha fazla zaman geçirmeleri ve izolasyona maruz kalmaları şeklinde açıklanarak bu tür davranışlarda artışa neden olabileceği ifade edilmiştir. Ancak makalenin yazarları, bunun sadece bir teori olduğunu ve kesin bir kanıt bulunmadığını belirtmektedirler (Niedermoser ve ark. 2021, s. 202).

1.4.4. Yeme Bağımlılığı

Son zamanlarda sık sık gündeme gelen literatürde de giderek daha fazla yer alan yeme bağımlılığı kavramı, herhangi bir yiyeceğe karşı duyulan aşırı yeme isteği olarak tanımlanmaktadır. Yeme isteği ile ilgili ilk klinik araştırmalar özellikle şeker, şokolata, makarna gibi yüksek karbonhidrat içeren yiyecekler üzerine başlamıştır. Bu gıdaların tüketiminin ölçülebilir psikoaktif etkisinin olduğu saptanmıştır. Yeme bağımlılığı diğer bağımlılık türleri ile paralellik göstermektedir. Bireyin haz arama isteği ve kontrolü kaybetmesi bu paralelliği açıklar niteliktedir (Nasser, 2011, s.119). Yaklaşık 60 yıl önce araştırmalara konu olmaya başlayan yeme bağımlılığı özellikle insanların genelinin duyarlı olabileği yiyeceklerle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu sebeple mısır, patates, şokolata, tatlı gibi besinlere yönelik yeme bağımlılığının olduğu gözlemlenmiştir. İnsan vücudunun bu besinlere ihtiyacı vardır ancak gereğinden fazla tüketilmesi durumunda sağlık açısından olumsuz sonuçlara yol açabileceği aşikârdır (Dayılar, 2015; Casperson ve ark. 2019, s. 596).

Beyinde bulunan prefrontal kortikal ve amigdala bölgelerinin uyuşturucu bağımlılığında olduğu gibi yeme bağımlılığının oluşmasında da önemli rol oynadığı düşünölmektedir. Yeme bağımlılığının en yaygın semptomları; fiziksel ya da psikolojik sorunlara rağmen yeme davranışının devam etmesi, diğer bağımlılıklarda olduğu gibi davranışa yönelik tolerans geliştirme, önemli faaliyetlerden vazgeçme, çevreden

uzaklaşmaya başlama şeklinde sıralanmaktadır. Yeme bağımlılığının oluşmasında; lezzetli gıdaların ödül anlayışı ile tüketilmesi, yiyeceklerin ödüllendirme duygusuyla tüketilmesi nedeniyle pozitif pekiştirmenin oluşması ve bireyin güdülenmesi, olumsuz duygu ve durumlardan kurtulmak amacıyla periyodik şekilde gıdanın tüketilmesi, yeme konusunda harekete geçiren beyin sinyalleri, gıdaya yönelik isteğin artışı, dürtüselliğin artması gibi faktörler etkili olmaktadır (Turton ve ark. 2017, s. 217-228; Kalon ve ark. 2016 s. 89). Yeme bağımlılığı DSM-V’te yer almasa da yeme bozuklukları bölümünde madde kullanan kişilerde gözlemlenen aşırma, yoksunluk, ödül anlayışı gibi belirtiler ile benzerlik gösterdiği bu sebeple daha fazla üzerinde durulması gereken bir konu olduğu belirtilmektedir (Volkow, 2007;708-710).

Yeme bağımlılığının tedavisinde ise belirlenen yiyeceklere bireyin karşı koyabilmesi için kontrol çalışmaları yapılmaktadır. Kimi uzmanlar ise tedavide Bilişsel davranışçı terapiden yararlanmaktadır. Temelde bu tür bağımlılıkların tedavi edilebilmesi için daha sağlıklı ve yeni haz olanakları geliştirilmesi sağlanmaktadır.

1.4.5. Pornografi Bağımlılığı

Cinsellik insanlık tarihi boyunca toplumlar için önemli bir olgu olarak kabul edilmiştir. Üremek canlıların yaşamının devamını sağlamak için cinselliğin maddesel temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda cinsellik insanın doğasında var olan, ruhsal, bedensel ve toplumsal deneyimlerin bütünü olan kişiliğin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilir. Bireylerin cinselliğe yönelik belirli kalıpları bulunmaktadır. Bu kalıplar toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılık gösterir. Cinselliğe yönelik davranışlar kişilere göre farklılaştığı gibi bu davranışları tekrarlama sıklıkları da değişmektedir. Bu bağlamda bireylerde cinsel davranışa yönelik bir bağımlılık geliştirilebilir. Cinsel bağımlılık okulda, evde ya da iş yerinde işleyişi bozan, cinsellikle ilgili saplantılı düşünceleri içerir; pornografi izlemekten veya cinsel davranışlarda bulunmaktan kaçınmama ve bunun yerine bilgisayarda zaman geçirmek veya cinsel içerikler ile uğraşmak arkadaşlarla ya da diğer tipik genç aktivitelerinden kaçınmalarına neden olmaktadır. Cinsel bağımlılığın birçok farklı türü bulunabilir. Bunlar; kompulsif mastürbasyon, rastgele cinsel ilişki bağımlılığı, online sex, pornografi bağımlılığı, telefon seks bağımlılığı olarak sıralanmaktadır. Değişen toplumsal yapıya bağlı olarak cinsellik algısı da değişmiştir. Teknoloji ile birlikte görsel figürlerin yaygınlaşması,

video izleme kolaylığının oluşması pornografinin de hızla artmasına neden olmuştur (Paul, 2007).

Pornografi; cinsel nesnelerin, kişiyi tahrik etmek için yazılı ya da görsel olarak sergilenmesidir. Pornografi bağımlılığı henüz DSM-V’te davranışsal bağımlılık sınıflandırılmasında yer almasa da alan yazında “sorunlu pornografik kullanım” olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda hiperseksüel bir davranış bozukluğu olduğu ve aşırı mastürbasyon, sanal seks gibi diğer cinsel davranış bozukluklarına benzediği belirtilmektedir (Alarcon ve ark. 2019, s. 91).

Alan yazın incelendiğinde pornografi bağımlılığı belirtileri aşağıdaki gibi sıralanmıştır.

- Pornografik malzemeleri aşırı harcama yapma
- Riskli cinsel davranışlarda bulunma
- Kaygı ve üzüntüler ile baş etmek için porno kullanımı
- Pornografiyi bırakmak için başarısız girişimler
- Haz için daha fazla pornografik ögeler izlemek, kullanmak

Bu bağlamda birey belirtilen maddelerden bir ya da bir kaçını sürekli yapması halinde bağımlı olarak nitelendirilebilir. Bağımlı bir bireyde çevresiyle iletişim bozukluğu, sinirlilik, benlik saygısında azalma, günlük rutinlerde bozulma, beyin aktivitelerinde değişiklik meydana gelebilir. Bu olumsuz yan etkilerin birey için oldukça zararlı olduğu aşikârdır. Bu bağlamda bu tür bağımlılıkların tedavisinde; ilaç kullanımı, bireysel terapi, aile terapisi ve ilişki danışmanlığı gibi teknikler kullanılmaktadır (Olsen, 2011, s. 1109-1122).

1.5. Aile ve Aile İçi İlişkiler

Kavram olarak geniş bir yelpazeye sahip olan ailenin farkı konulara ve perspektiflere göre tanımlamaları bulunmaktadır. Aile evlilik, doğum veya evlat edinme yoluyla birbirine bağlı olan ve genellikle aynı evde birlikte yaşayan iki ya da daha fazla kişiden oluşan gruptur. Sosyal bilimcilere göre aile, toplumun en temel sosyal birimi ve mikro boyuttaki yapısıdır. Marshall’e göre aile kan bağı, cinsel ilişki ya da yasal olarak birbirine bağlı insanlardan oluşmuş, mahremiyetin olduğu bir gruptur (Marshall, 1999,

s. 7). Ailenin tanımı kültürden kültüre farklılaşabileceği için tek bir tanım yapmak mümkün değildir. Her toplumun kendine ait aile yapısı bulunmaktadır. Günümüzde değişen toplumsal, ekonomik, sosyal, teknolojik yapılarla birlikte aile türleri de değişmeye ve çeşitlenmeye başlamıştır. Tarihsel olarak çoğu kültürde aile, ataerkil ya da erkek egemen bir yapıya sahip olmuştur. Ancak sanayileşme ve beraberinde gelen kentleşme, yaşam ve meslek biçimlerinde keskin bir değişikliğe neden olarak aile yapısında da birçok değişikliğe yol açmış ve açmaya da devam etmektedir. Sanayi devriminden sonra ortaya çıkan modern ailede ataerkil yönetim yerini cinsiyetler arasında daha fazla eşitliğe bırakmıştır. Benzer şekilde daha önce yalnızca erkek ya da kadın olarak cinsiyetler üzerinden kabul edilen aile rolleri de bozulmuştur. Bu eksende geniş aileden, çekirdek aile yapısına geçiş yaşanmıştır. Yaşanan değişimler iki tip ailenin yanında, tek ebeveynli aile, birleşik aile, çocuksuz aile, yaşlı aile, çok kuşaklı aile gibi birçok aile türlerini de beraberinde getirmiştir. Özetle toplumlar kendilerine uygun bir aile tipi üretirler ve bu aile içinde var olmaya çalışırlar. Aile birbirinden farklı kişiliklere ve yeteneklere sahip üyeleri için koruyucu, arabulucu, kolaylaştırıcı ve aralarındaki uyumu sağlayan bir sistemdir. Aile sistemi yaşayan bir sistemdir. Kuralları, sınırları ve belirli bir düzen ile bir yaşam döngüsü içerisinde tüm bunlara uyum sağlayarak varlığını sürdürmektedir (Gladding, 2012, s. 4-27). Aile, üyelerine sosyalleşmeleri için içinde bulunduğu toplumun kural ve değerlerini öğretir. Aile sistemi üyelerinden bir bireyin yaşadığı sorun tüm sistemi etkileyerek bu uyumun bozulmasına neden olabilir. Bu sebeple aile üyeleri arasındaki aile ilişkileri sistemin devamlılığı için önemlidir.

Aile içi ilişki, aile üyeleri arasındaki iletişim ve ilişkilerini ifade eden bir kavramdır. Aile neslin devamının sağlandığı, bireyin topluma hazırlandığı, karşılıklı ilişkilerin kurulduğu sosyal bir kurumdur. Aile içi iletişim eşler arasındaki ilişkileri, ebeveyn-çocuk ilişkileri, kardeşlerin birbirleri olan ilişkileri, kuşaklararası ilişkileri kapsamaktadır. Ailedeki her bir birey bu iletişimin bizzat kendisini oluşturmaktadır. Sosyal bir yapı olan aile kendi yapısını oluşturmakta ve ilişkiler bu yapı çerçevesinde şekillenmektedir. Aile içi ilişkilerin temelini aile üyeleri arasındaki iletişim oluşturmaktadır. Bu iletişim sayesinde duygu ve düşünceler rahat bir şekilde aktarılabilir. Bu aktarım sayesinde birey kendisine olan öz saygısı, sevgisi ve güveni artar ve çevresiyle de paylaşır. Aile üyeleri arasındaki ilişkinin güçlü ve sağlıklı

olabilmesi için üyeler arasındaki karşılıklı güven duygusunun gelişmiş olması gerekmektedir (Doğan ve Doğan, 2015, s. 17). Sağlıklı, başarılı, mutlu, güvenli, sorumluluk duygusunun geliştiği aile hayatı, sağlıklı aile ilişkilerinin olmasına bağlıdır.

Bireyler çevresiyle kuracağı bağlılık, iş birliği, uyum, anlaşma gibi olumlu ilişkileri, uyumsuzluk ve çatışma gibi olumsuz durumlarda sergileyebileceği tutum ve davranışları aile içinde öğrenmektedir. Aile içi ilişkilerin çocuklar tarafından gözlemlenmesi ileride insanlar ile kuracakları ilişkilere de rehberlik etmektedir. Bu nedenle ebeveyn-çocuk ilişkisi çocukların olumlu benlik algısı geliştirmelerinde, duygularını düzenlemede önemli bir etkidir. Aile içinde bireylerin duygu, düşünce ve görüşlerini rahat bir şekilde paylaşabilmeleri sağlıklı bir ailenin ön koşullarındandır. Aile tarafından fiziksel ve duygusal ihtiyaçların karşılanması aileye karşı sevgi ve bağlılığın artmasını sağlayacaktır (Bayraktutan, 2005, s.99). Sağlıklı aile içi ilişkilerinde; bireyin beklentileri ve tüm duygusal ihtiyaçları karşılanır, gereksinim duyduğunda destek olacak grup dayanışmasının varlığı hissedilir, karşılıklı güven ve duygusal ilişkiler geliştirilir ve böylelikle aile bağları güçlenir.

1.5.1. Ailenin İşlevleri

Toplumun devamlılığını sağlayan aile, farklı toplumlarda farklı biçimlerde oluşabilmektedir. Çekirdek ailenin, geniş ailelerin, kabilelerin ya da kan bağı olmadan bir arada yaşayan ancak kendilerini aile olarak nitelendiren grupların temelde oluşma biçimlerinden daha çok işlevlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Aile kurumu çocuğun doğumundan ölümüne kadar tüm değer ve yargılarını yeni nesillere aktarmaktadır. Aile üyeleri için aile kurumunun birtakım işlevleri yerine getirmesi gerekmektedir. Bu işlevler biyolojik, psikolojik, ekonomik, toplumsal, kültürel ve eğitim işlevi olarak belirtilmektedir (Kır, 2010, s. 148). Ailenin işlevleri bulunduğu toplumun örf, adet, norm ve değerlerinden etkilenmektedir. Aile temel olarak neslin devamının sağlanmasını, çocukların yetiştirilmesini, aile üyelerinin sosyalleşmesini sağlamaktadır.

1.5.1.1. Biyolojik İşlev

Aile neslin devamının sağlanmasında önemli sosyal bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda aile temelde bireylerin cinsel istek ve arzuların tatminini evlilik birliği içerisinde sağlanması açısından önemlidir. Aile biyolojik özelliği itibariyle eşlerin cinsel ihtiyaçlarının karşılanmasını, nüfus artışını ve neslin devamını sağlamaktadır (Özgüven, 2000, s. 19-20). Aile bireylerinden olan çocuğun doğduğu andan itibaren korunmaya ve bakıma muhtaçtır. Çocuğun tüm ihtiyaçlarının ailesi tarafından karşılanması, sağlıklı birey olarak topluma katılması ve toplum içinde varlığını devam ettirebilmesi açısından önemlidir.

1.5.1.2. Psikolojik İşlev

Bireyin doğduğu an korumasız ve savunmasız olması nedeniyle anne ve babasının ilgisine, sevgisine, bakımına muhtaçtır. Çocuğun sadece fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması sağlıklı bir birey olarak yetiştirilmesi açısından yeterli değildir. Bebekler anne ve babası ile duygusal bağlar geliştirmektedirler. Bu duygusal bağların kuvvetli olması bireylerin ileriki yaşamının şekillenmesinde önemli bir rol oynayacaktır (Tezcan, 2006, s. 158) Eşler arasında ya da çocuklar arasındaki güçlü sevgi ve saygının varlığı aile bireylerinin olumsuz durum ve olaylara karşı tutumlarını da olumlu yönde etkilemektedir.

1.5.1.3. Toplumsal İşlevi

Aile toplumun temelini oluşturmaktadır. Bu bağlamda toplumsal yapının en temel işlevlerini de aile üstlenmiştir. Bireyin toplum içinde yaşamaya, norm ve kurallara uymaya başladığı ilk yer ailedir. Ailenin bireye sağladığı güven ve dayanışma duygusu toplumsal paylaşımcılıkla gelişir. Aile, üyeleri için birçok şey anlam ifade etmektedir. Burada kişi sevilir, sayılır, güvenliği sağlanır, ekonomik olarak geçimi sağlanır. Aynı zamanda birey ailede hayata karşı ilk deneyimlerini gerçekleştirerek toplumsallaşma sürecinde sosyal değer ve kurallar çerçevesinde tutum ve davranışlarını şekillendirmektedir. Aile, bireylerin siyasal düşüncelerinin oluşmasına, paylaşma, ait olma ve empati duygularının gelişmesine, çevre edinmelerine, eş seçimlerine, sosyal

statülerinin belirlenmesine, güvenliğinin sağlanmasına katkı sağlamaktadır (Acar, 1990 s. 22-23; Tezcan, 1985 s.159).

1.5.1.4. Eğitim İşlevi

Toplumun en küçük sosyal birimi ve kurumu olan ailede ilk eğitimini alarak topluma kazandırılmaya çalışılır. Ebeveynler çocuğun eğitiminden sorumludur. Toplumsal yaşama, kişisel ilişkilere, beslenmeye, ekonomiye kadar her türlü eğitimin temeli ailede atılır. Aile de alınan eğitim ile çocuk hayata hazırlanır. Çocuğun belirli yaşa gelmesiyle zorunlu eğitimi devlet tarafından üstlenilir ancak bu süreç yine aile ile iş birliği içerisinde sürdürülmektedir (Erden, 2007 s. 41-42; Gökçe, 1990 s. 218).

1.5.1.5. Kültürel İşlev

Toplumun yaşam biçiminin, kurallarının, maddi ve manevi değerlerinin, gelenek ve göreneklerinin bütünü olan kültür, insan yaşamının önemli bir parçasıdır. Kültür dil ile ya da yazı ile nesilden nesile aktarılmaktadır. Bu nedenle kültür aktarımını sağlayan en önemli araç bireylerdir. Her birey bir ailenin üyesidir. Bu bağlamda aile kültürel aktarımın sağlanmasında ve gelişmesinde önemli bir unsurdur. Ailede kültürel değerler ve kurallar yüz yüze aktarılmaktadır (Tezcan, 2006). Kültürel birikimin çok hızlı olduğu günümüzde, çocuğun eğitimi de zorlaşmaktadır.

1.5.1.6. Ekonomik İşlev

Ekonominin temel ögeleri üretim ve tüketime dayanmaktadır. Çocuğun bu eylemlere ilişkin tutum ve davranışları ailede şekillenmektedir. Her dönemde ve toplumda ailenin ekonomik işlevi farklılaşmıştır. Aileler sanayi öncesi toplumda yiyecek ve içecekleri üreten üretici rolü üstlenirken sanayi sonrasında bu ürünleri kullanan tüketici rolündedir. Günümüzde ailenin artan ihtiyaçlarına binaen her bir üyenin çalışma zorunluluğu oluşmuştur. Bu bağlamda aileye çocuğa bilgi ve beceriler kazandırma, meslek edindirme konularında önemli görevler düşmektedir (Kır,2010 s. 145-146).

1.6. Anne Baba Tutumları

Ev, bireyin doğumundan sonra karşılaştığı ilk ortamdır ve ev ortamının birey üzerinde yaşamı boyunca kalıcı bir etkisi vardır. Evde, ebeveynler çocukların tüm ihtiyaçlarını karşılayarak bakımlarını sağlarlar. Bakım sürecindeki ebeveynlik tutumu, çocukların sosyal ve duygusal gelişimini etkileyen temel faktör olarak vurgulanmaktadır. Ebeveyn tutumu, çocuk yetiştirirken çocukların büyümesi ve gelişmesini teşvik etmek için bir eğilim veya tepki tarzıdır. Ebeveyn tutumu anne ve babanın çocuklarını yetiştirirken sergiledikleri genel bir tutum olarak da ifade edilir. Sergilenen bu tutumlar ise farklı değişkenlerden beslenmektedir. Bunlar kültürel özellikler, sosyo ekonomik düzey, anne babanın yetiştirilme tarzı, ebeveyn arasındaki ilişki ve eğitim durumları, çocuğun yaşı, mizacı, cinsiyeti ve ailedeki çocuk sayısı gibi aileden aileye hatta kişiden kişiye değişen faktörlerdir (Işıkoğlu Erdoğan ve ark. 2017, s.227). Ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye yönelik inanç ve tutumları çocuğun sosyal ilişkilerinin niteliğini, davranış özelliklerini, karar mekanizmasını, sorunlarla başa çıkma becerilerini etkilemektedir. Anne-baba-çocuk etkileşimi ile çocuğun ilk kez toplumsallaşmaya başladığı ailede ebeveynler kendi değer ve yargılarını çocuğa aktarmaktadırlar (Maccoby, 2002, s. 37). Bu bağlamda her bir ebeveynin çocuk yetiştirme sürecinde sergiledikleri davranış kalıplarına göre farklı ebeveyn tutumlarından bahsetmek mümkündür.

1.6.1. Otoriter Anne-Baba Tutumu

Aile içerisinde baskının ve katı kuralların hâkim olduğu, bu ebeveyn tutumunda sıklıkla ceza verme yöntemine başvurulmaktadır. Tipik olarak bu tarz ailelerde çocuğun kararları ve seçimleri önemsenmez. Ebeveynler sert, güçlü ve kontrolü elinden bırakmayan bir tavır sergilerken çocuklar pasif, korkak, denileni yapmaktan başka çaresi olmadığını düşünen, depresif kişiler olabilmektedir. Fakat otorite unsuru anne babanın olmadığı ortamlarda bu çocuklar saldırgan ve isyankâr davranışlar sergileyebilmektedir (Yıldız, 2004, s.138). Mükemmeliyetçiliğin ön planda olduğu bu tip anne ve babalar çocuğun kendisine itaat etmesini beklemektedirler. Böylelikle ilişkilerin tek yönlü olarak geliştiği bu tür ailelerde anne-baba sevgisi ve sıcaklığı sağlanamamaktadır.

1.6.2. Demokratik Anne-Baba Tutumu

Demokratik tutuma sahip ebeveynler, karşılıklı saygı, sevgi ve hoşgörüyü sahip, sorumluluklarını bilen, duyarlı kişilerdir. Bu tutuma sahip anne ve babalar çocuğu her şeyden önce bir birey olarak kabul görmektedirler. Çocuklarına her konuda yardımcı olmaya, çocukların ilgi ve istekleri doğrultusunda aldıkları kararları desteklemeye çalışırlar. Paylaşımların açık ve net olarak yapıldığı bu tarz ailelerde ebeveynler çocukları için bir rehberdir (Kulaksızoğlu, 2011, s. 37). Çocuğun yapması istenilmediği davranışlar anne ve baba tarafından da yapılmaz. Çocuk sınırları içinde özgür bırakılır. Kendi kararlarını verebilir, seçimlerini yapabilir. Ebeveynler çocuğun düşünce ve fikirlerini önem vererek onu dinler ve anlamaya çalışır. Böylelikle bu tarz tutuma sahip bir ailede büyümüş çocuğun öz saygısı ve özgüveni gelişir, insanlar ile iyi ilişkiler kurabilir, özgürce fikirlerini ifade edebilir, duygusal ve sosyal açıdan dengeli tutumlar sergileyebilir (Pekşen Akça, 2012, s. 4).

1.6.3. Serbest Anne-Baba Tutumu

Çocuk merkezli tutumların sergilendiği ailelerde genellikle kalabalık yetişkin grupları bulunmakta ya da anne ve babalar orta yaş üzerinde çocuk sahibi olmuşlardır. Çocuğa karşı her konuda serbestlik uygulayan anne babalar çocuklarının isteklerini ön planda tutarak buna göre yaşamlarını şekillendirirler (Kaya ve ark. 2012, s. 210). Böyle bir ortamda tek söz sahibi kişi çocuktur. Anne ve babalar kayıtsız şartsız çocuğun şartlarına uymaktadırlar. Serbest anne-baba tutumuna sahip ebeveynler çocuğa neyin doğru neyin yanlış olduğunu belirtmedikleri için doğruları öğrenme konusunda sorun yaşayabilmektedirler. Bu tutuma sahip olan ebeveynlerin çocukları genellikle hayır kelimesini çok sık duymazlar bu sebeple çocuğun istekleri yerine getirilmediğinde hayal kırıklığına uğrar. İstekleri yerine getirilmeyen çocuk saldırgan davranışlarda bulunur ve isyan eder (Aydın, 2002, s. 128).

1.6.4. Helikopter Anne-Baba Tutumu

Anne ve babaların çocuğu aşırı sahiplenici ve aşırı koruyucu tutum içerisinde olduğu, çocukla ilgili her konuda plan yapıldığı, her şeye müdahalede bulunduğu

ebeveyn tutumu helikopter ebeveyn tutumu olarak adlandırılır. Bu ebeveynler aşırı kontrolcü davranarak, çocuklarının isteklerini göz ardı ederek asıl amacı çocuğunu korumak dahi olsa pek de faydalı bir tutum sergilemiş olmamaktadırlar. Kendi hayatı üzerinde tüm zorlukları ortadan kaldırmaya çalışan bir aileye sahip olan çocuk, yaşamının geri kalanında diğer insanlardan da hayatı kendisi için kolaylaştırmalarını, kendi sorunlarını başkalarının çözmesini bekleyebilmektedir (Alisinanoğlu, 2013, s. 99). Aynı zamanda diğer insanlara karşı güvensiz bir tutum sergileyebilmektedirler.

1.6.5. Dengesiz ve Kararsız Anne-Baba Tutumları

Bu tür tutuma sahip anne ve babalar çocuk yetiştirme konusunda kararsız bir tutuma sahiptir. Aile içindeki sınırlar ve kuralların ne zaman nerede uygulanacağı belirsizdir. Aynı konu hakkında farklı zamanlarda farklı kararlar verilebilir. Ebeveynler verdikleri kararlardan çabucak vazgeçerek veya kararlarına zıt yeni kararlar vererek bir tutarsızlık sergilemektedirler. Anne ve babanın verdiği kararlar birbirinden farklı olabilir bu durumda çocuk ikilemde kalarak ne yapacağına karar veremez. Bu çocuklar günlük yaşantılarında sinirli, umursamaz, öfkeli olabilir ya da ılımlı, pasif bir şekilde de davranabilirler (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016, s.571).

1.6.6. İlgisiz Anne-Baba Tutumu

İlgisiz anne ve babalar, çocuklarına karşı aşırı ihmalkâr davranarak ihtiyaçlarına kayıtsız kalmaktadırlar. Çocuğu görmezlikten gelen, yalnız bırakan ebeveynler çocuğun güven duygusunun sarsılmasına neden olurlar. İlgisiz ebeveynler çocuklarının ihtiyaçlarını, isteklerini veya yaşadıkları problemleri fark etmezler ancak böyle bir ortamda çocuğun tek isteği sevgi ve şefkat görmek, varlığını hissettirebilmektir (Kaya ve ark. 2012, s. 210).

1.7. Anne-Baba Ergen İlişkileri

Aile içinde en önemli ilişkilerden biri de ebeveyn-çocuk ilişkisidir. Eşler arasındaki ilişkiler aile ilişkilerinin temelini oluştursa da çocuklar ile olan ilişkilerde bu temel yapıyı oluşturmaktadır (Kızılkaya, 2011, s. 214). Ebeveynler için çocuk neslin

devamı ve güvence kaynağıdır. Çocuğun doğumuyla anne ve babaya büyük sorumluluklar yüklenmektedir. Aile kurumuna yeni bir bireyin katılımı ile aile içi ilişkiler ve roller yeniden düzenlenir. Çocuk ilk doğduğu andan itibaren ilgiye, bakıma, sevgiye ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaçların anne ve baba tarafından karşılanması ebeveyn çocuk ilişkisini güçlendirecektir. Çocuğun gelişimi ve eğitimi üzerinde ebeveynlerin etkisi doğumdan önce başlayarak ölüme kadar devam etmektedir. Ebeveynlerin sergileyeceği tutum ve davranışlar çocuğun kişiliğini, davranışlarını, ilişkilerini, duygularını ve düşüncelerini etkilemektedir. Çocuğun aileden gördüğü sevgi ve sempati sayesinde güven duygusu artarak aileye olan bağlılığı güçlenmektedir. Bu sebeple çocuk için güvenli bir ortamın sağlanması en önemli unsurlardan biridir. Aile sistemi yaşayan bir sistem olması sebebiyle insan yaşamının her bir döneminde aile içi ilişkiler farklılaşmaktadır (Doğan ve Doğan, 2015, s. 219). Çocuğun ergenlik dönemine girmesiyle birlikte aile içi ilişkiler de değişmektedir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi farklı bir evreye geçmektedir. Bu dönemde yaşanan değişimler sadece ergenlik dönemine geçen çocuk için değil, ebeveynler içinde uyumu gerektirir.

Pek çok değişimin aynı anda yaşandığı gelişimin ve büyümenin devam ettiği ergenlik döneminde birey hem aileden uzaklaşmak ister hem de onların sevgisine ve desteğine ihtiyaç duyar. Ergen daha özerk kararlar vermek, kendi değer yargılarına sahip olmak, kendi seçimlerini yapmak isterken yeni rol ve sorumluluklarından emin değildir. Bu durum bireyin kimlik karmaşası yaşamasına neden olabilir. Anne ve babanın böyle bir durumda ergene destek olması bu süreci atlatmasını kolaylaştıracaktır. Ebeveynlik rollerinde karmaşalarında yaşandığı bu dönemde anne ve babalar ergenlik döneminin başlıca sorunlarından olan depresyon, öfke, şiddet, madde kullanımları, yeme sorunları gibi birçok davranışsal bozukluklar ile mücadele etmek durumunda kalabilmektedirler. Ancak bu dönemin sağlıklı bir şekilde atlatılabilmesi için ebeveynlerin ergenlik dönemindeki çocuğa karşı tutum ve davranışları oldukça önemli bir husustur. Sosyalleşme sürecinde olan ergen bireyin bu süreçte en çok etkilendiği unsur ailedir. Çünkü aile; nesilden nesile aktardığı bilgi, değer, tutum, rol ve sorumlulukları ile ergene kılavuzluk eder. Bu davranış ve tutumlar ergenin kişiliğini, düşüncelerini ve tavırlarını biçimlendirir (İnanç ve ark. 2009; Gönültaş ve ark. 2021, s. 392-393).

Sağlıklı bir aile ortamında büyüyen ergenin benlik saygısı yüksek, bağımsız benliğe sahip, özgüveni yüksek, daha iyimser ve mutlu olduğu bilinmektedir. Ancak yapılan

araştırmalarda olumsuz ebeveyn tutumlarının ergenlerde, alkol ve sigara tüketime, intihar eğilimine, sorunlu yeme alışkanlıklarına, okul devamsızlığına neden olduğu belirtilmektedir (Arslan ve Balkıs, 2014, s. 19). Bu nedenle anne-baba ergen ilişkisi bu dönemin sağlıklı bir şekilde atlatılabilmesi adına fazlasıyla önem arz etmektedir.

1.8. Aile İçi İlişkiler ve Davranışsal Bağımlılık

Bağımlılıklar özellikle ergenlik döneminde oluşmakta ve kişinin ilk olarak birey ailesi içindeyken olabileceği gibi, daha sonra kendi kurduğu ailesinin içindeyken de olabilmektedir. Birey madde kullanmaya başladıktan sonra ya da herhangi bir davranış bağımlılık haline getirdikten sonra evlenerek bu ailenin bir bağımlı ailesi olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle aile ve bağımlılık denildiğinde aile tanımının iyi yapılması gerekmektedir. Sosyal medya kullanımı veya dijital oyun oynama gibi davranışlarda aşırıya kaçarak bir bağımlılık haline getirilmesi sonucunda ergenlerin ebeveynleriyle olan iletişimleri giderek azalmakta ve böylece savunmacı ya da kavgacı bir iletişim kaçınılmaz hale gelmektedir (Ögel, 2012, s. 356). Söz konusu davranışsal bağımlılıkların edinilmesinde de ebeveyn tutumları, akran ilişkileri, kardeş ilişkileri, algılanan sosyal destek gibi birçok faktör etkili olabilmektedir.

Bağımlılık bir aile hastalığıdır. Ailenin bağımlı bir üyeye sahip olması, bağımlılığın getirdiği tüm sonuçlara da maruz kalmasına sebep olmaktadır. Bağımlı bireyden arkadaşları ve çevresi uzaklaşabilir, işten çıkartılabilir ancak aile her zaman üyesiyle beraber olmak durumundadır. Aileler genelde bağımlı bireyin yanında kalmayı, ona destek olmayı ve uyum sağlamayı tercih etmektedir. Ancak bağımlılığa sağlıklı bir şekilde uyum sağlamanın genel geçer bir yolu yoktur. Bağımlılık tüm aileyi etkilemesi nedeniyle ve belirtilen diğer unsurlar sebebiyle de bağımlılık bir “Aile Hastalığı” olarak ileri sürülmektedir. Bağımlılığın gelişimi, aile ve birey üzerindeki etkisi ve aile içindeki roller bağımlılığın türüne, bağımlı kişiye göre değişebilmektedir. Temelde bağımlılığın oluşmasında bireyin ailesi ile yaşadığı sorunlar, akran grupları, ergenlik dönemi sorunları etkili olabilmektedir (Yamana, 2014, s. 99-132). Bu sorunlar karşısında birey yüzleşmek yerine rahatlamak ve sorunlardan kaçmak amacıyla bağımlılık yapıcı maddeye ya da davranışa yönelmektedir.

Aile ilişkileri bireyin toplumsal yaşamının belirlenmesinde önemli bir unsurdur. Ailenin çocuk yetiştirme tutumuna ait özelliklerin, çocuğun bağımlılık davranışını edinmesinde önemli bir husus olduğuna ilişkin yapılmış araştırmalar bulunmaktadır. Bu tutumlara örnek olarak aile içinde sözel iletişimin yetersiz olması, çatışma ortamının varlığı, toplumsal desteğin yetersizliği, aile içinde ödüllendirmenin eksikliği gösterilebilir. Anne ve babanın çocuğa karşı kararsız, ilgisiz ve tutarsız davranışları, verdikleri mesajların yetersiz olması bağımlılığa giden yolu kaçınılmaz hale getirmektedir. Aile desteğinin olması bireyin değişime yönelik isteğini harekete geçirerek bu değişimin uzun süreli olmasını sağlamaktadır (Oğuz ve Öğretir, 2018, s. 536).

Ayrıca ailenin maddelere ve bağımlılık oluşturabilecek durumlara karşı olan tutumu bu konuda gencin davranışlarını belirlemede çok etkin olmaktadır. Örneğin, anne babanın bağımlılıkları, çeşitli sorunlarla karşılaştıklarında bunları çözmede kullandıkları başa çıkma yolları, ileride gencin de sorunlar ile karşılaştığında bunlarla başa çıkmak için çeşitli maddeleri kullanmasında anne babayı örnek almasına neden olabilmektedir. Bir diğer önemli etmen ise, anne ve babaların çocuk yetiştirme stilleridir. Ebeveyn çocuk ilişkisinin niteliği, çocuğun topluma uyum becerilerini belirlemektedir (Yavuzer, 2005, s. 26). Ailenin bir sistem olduğu, bu sistem çerçevesinde varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Bağımlı bireyin aileye katılımı ile sistem içerisindeki denge bozularak yeni dengenin kurulması amacıyla roller ve sorumluluklar değişmektedir. Bu sebeple bağımlılık bireye özgü bir rahatsızlık değildir. Ebeveynler bağımlı aile üyesine karşı, farklılığı kabul etmek, sınır koymak, duygularını kabul etmek, stratejiler geliştirmek, iletişimin kalitesini artırmak, bireyi desteklemek gibi belirli sorumlulukları bulunmaktadır (Saleem ve ark., 2021).

1.9. Okul Sosyal Hizmeti

Okul sosyal hizmeti; kavram olarak değerlendirildiğinde, eğitim alan bireylerin buldukları gelişim dönemi içerisinde var olan aile yapısında ve sosyal koşullarında yaşanan sorunların çözümünü sağlamak amacıyla, ihtiyaç duyulan hizmetlerden yararlanmaları ve bu sayede eğitimden elde edilen başarının artırılmasını sağlamak amacıyla okullarda yürütülen sosyal hizmet müdahaleleridir (Duman, 2000, s. 35)

Başka bir tanıma göre ise okul sosyal hizmeti, risk altında bulunan öğrenci ve ailelerinin var olan risklerin engellenmesine yönelik olarak desteklenerek, ev ve okul ekseninde iletişimin sağlanmasını hedefleyen, çocukların eğitime yönelik ihtiyaçlarının ve sorunlarının analiz edildiği, tespit edilen sorunlara yönelik ilgili kurumlara yönlendirmelerin yapıldığı, risk altındaki çocukların sosyal hayata ve eğitime katılımını sağlamak amacıyla toplumsal kaynakların sürece dahil edilmesini önceleyen hizmetler bütünüdür (Dupper, 2013, s. 11).

Okul sosyal hizmetinin gelişimsel tarihine bakıldığında, eğitime yönelik ülkeler tarafından çıkarılan kanunlar, toplumda yaşanan sosyal değişim ve profesyonellerce yapılan mesleki çalışmalar ekseninde üç farklı çizgide ilerlemiş ve gelişmiştir. Çevrede, eğitimde veya toplumda meydana gelen değişikliklerin yanı sıra yaşanan tarihi olaylar ve alınan yasal kararlar okullarda sosyal hizmet müdahalesini gerekli kılmıştır.

Dünyada Özellikle 19. Yüzyılın sonları ile 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan zorunlu eğitim anlayışı ve bunun yasal zemin kazanması, öğrencilerin okula devam konusunda ve akademik olarak başarının sağlanması noktasında sosyal hizmetleri ve sosyal hizmet müdahalelerini gerekli kılmış, bu faaliyetler okul sosyal hizmetinin temellerinin atılmasını sağlamıştır. Süreç içerisinde ortaya çıkan ekonomik krizler gıdaya ulaşım, barınma gibi temel ihtiyaçların karşılanamamasına neden olmuş, yaşanan dünya savaşları döneminde ise okul sosyal hizmet uzmanları yaşanan travmatik deneyimlerin çocukların bilincinde yarattığı ve kişilerarası ilişkilerini etkileyen süreçlere eğildiği bir dönem olmuştur. 1960'lı yıllar sonrasında ise sosyal hizmet uzmanları, madde kullanımı, ırkçılık, çocuk istismarı ve ihmali, şiddet benzeri, insani sorunlar üzerine eğilmeye ve bu alanda faaliyet göstermeye başlamış ve günümüze değin mesleki rollerini artırarak devam etmektedir (Jarolmen ve Thomas, 2023, s. 1-8).

Tarihsel süreç içerisinde farklı roller üstlendiği görülen sosyal hizmet uzmanları günümüzde farklı kültürel ve sosyal çevreden gelen, okula uyum problemleri yaşayan, okula devam etmeyen, ihmal veya istismara maruz kalmış olan, anne veya babasından birini ya da her ikisini de kaybetmiş, ebeveynleri boşanmış çocuklar ve bu çocukların aileleri ile çalışmaktadır. Çalışılan kesimin beraberinde getirdiği zorluklara karşın sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmet mesleğinin doğasından gelen, çevresi içinde birey anlayışı ile sorunu sadece çocuk özelinde değerlendirmeksizin, soruna neden olan ailevi

ve çevresel faktörlere de odaklanarak, var olan sorunları geniş bir perspektifte değerlendirir (Babahanoğlu ve Başer, 2017, s. 652).

1.9.1. Okul Sosyal Hizmet Uzmanının Rol ve Görevleri

Okul sosyal hizmeti, öğrencilerin eğitimsel ilerlemesini engelleyen ve herkes için eşit eğitim hedefini destekleyen çok çeşitli insani sorunların üstesinden gelmek için uygun bilgi, değer ve beceriler kullanır. Okullarda görev yapan sosyal hizmet uzmanları Duman'a (2000) göre 2 tür etkinlik üzerine odaklanır. Bunlar;

1. Belirli yani tespit edilen çocuklara yönelik yapılan çalışmalar:

- Çocuk ve aileler ile sosyal kişisel çalışmalar yürütür
- Sorunlu ya da tespit edilen çocuklarla grup çalışmaları yürütür
- Eğitim verenler ya da toplumda konuyla ilgisi bulunan diğer kurum ve kuruluşlarla görüşür
- Çocukla doğrudan görüşme yapmaksızın, çocuğun öğretmeni ve diğer okul görevlilerine çocuğun soruna ilişkin danışmanlık sağlar.

2. Tüm çocukların refahını önceleyen genel kapsamlı çalışmalar:

- Eğitim müfredatı ve okuldaki diğer konulara yönelik okul yönetimine destek olur.
- Öğretmen ve velilerle eğitim konuları üzerine görüşmeler yapar
- Sosyal hizmet öğrencilerine süpervizyon verir.
- Okulu ulusal toplantılarda temsil eder.

Bu rol ve görevleri mesleki standartlar ve bilgi dağarcığı ile yürüten sosyal hizmet uzmanları herkes tarafından kabuk görmüş değer ve ilkelere uyararak süreci yönetmektedir. National Association of Social Workers (NASW) 2012 yılında okul sosyal hizmeti için geliştirmiş olduğu standartlar şu şekilde sıralanmaktadır;

1. Etik ve değerler: Sosyal hizmet uzmanları mesleki etik ve değerlere bağlı kalmalı, sosyal adalete, kişinin haysiyeti ve önemine, bütünlüğüne ve tercihlerine saygı göstermelidir. Müracaatçılara yasal ve etik hakları kapsamında; bilgilendirilmiş onam, mahremiyet, gizlilik ve kayıtlara erişim konularında

rehberlik yapabilmek adına yetkin olmalı ve bu konularda danışanı bilgilendirmeye dikkat etmelidir.

2. Nitelikler: Okul sosyal hizmet uzmanları ulusal ve uluslararası standartları karşılayan bir sosyal hizmet alanından mezun olmalı ve okul sosyal hizmetinin gerekli kıldığı mesleki bilgi donanımına sahip olmalıdır. Mevcut eğitim reformu ve mevzuatı da dahil olmak üzere yerel, eyalet ve ulusal düzeylerde eğitiminin tarihsel ve güncel perspektiflerine ilişkin uzmanlık bilgisine ve anlayışına sahip olmalıdır.

3. Değerlendirme: Okul sosyal hizmet uzmanları, öğrencilerin ihtiyaçlarını, özelliklerini ve etkileşimlerini değerlendirmek için çeşitli yöntemler (örneğin, görüşme, doğrudan gözlem, standartlaştırılmış araçlar, anketler, odak grupları) kullanarak birden çok düzeyde sistematik değerlendirme, veri toplama ve yorumlama becerilerine sahip olmalı ve bireyler, aileler sistemler/organizasyonlar (sınıf, okul, mahalle, bölge, eyalet) hakkında değerlendirmeler yapmalıdır.

4. Müdahale: Okul sosyal hizmet uzmanları, okul temelli müdahale araştırması ile güncel kalmalı ve hizmet sunumunda kanıta dayalı uygulamaları kullanmalıdır. Müdahaleler, eğitim sürecin desteklemek ve öğrenciyi, aileyi, diğer ekip üyelerini, okul personelini ve topluluk kaynaklarını sürece dahil edecek şekilde organize edilmelidir.

5. Karar Verme Süreci ve Uygulamaların Değerlendirilmesi: Okul sosyal hizmet uzmanları, uygulamalarıyla ilgili verileri toplamalı, analiz etmeli, sentezlemeli ve yaymalıdır. Okul sosyal hizmet uzmanları, tüm müdahalelerin etkililik düzeyini belirlemek için sürekli değerlendirme yapmalıdır.

6. Kayıt Tutma: Okul sosyal hizmet uzmanları, okul sosyal hizmet hizmetlerini belgeleyen, sonuçları gösteren ve hesap verebilirliği sağlayan, zamanında, doğru ve gizli kayıtlar tutmalıdır. Bu kayıtlar yerel ve ulusal yasalara göre tutulmalıdır.

7. İş Yükü Yönetimi: Okul sosyal hizmet uzmanları, çalışmalarını verimli ve etkili bir şekilde yönetmelidir. Öncelikler, öğrencilerin ihtiyaçları, okul sosyal hizmet uzmanının mesleki becerileri, program ihtiyaçları, araştırma ve diğer kaynaklar temelinde belirlenmelidir.

8. Mesleki Gelişim: Okul sosyal hizmet uzmanları, mesleki yeterliklerini ve etkinliklerini artırmak için sürekli süpervizöre erişebilmelidir. Okul sosyal hizmet

uzmanları, bilgi ve becerilerini artıran mesleki gelişim faaliyetlerine katılmalı ayrıca mümkün olduğunda okul sosyal hizmet stajyerlerini eğiterek ve yönlendirerek mesleğin gelişimine katkıda bulunmalıdır.

9. Kültürel Yeterlilik: Okul sosyal hizmet uzmanları, hizmet ettikleri danışan grupları ve kültürel olarak uygun kaynaklar hakkında özel bilgi ve anlayış sahibi olmalıdır. Bu bilgi farklılıklara saygı duyan ve değer veren olumlu bir okul iklimi oluşturacak şekilde uygulanmalıdır.

10. Disiplinler Arası Liderlik ve İş birliği: Okul sosyal hizmet uzmanları, olumlu okul iklimini teşvik etmede lider ve danışman olarak hizmet etmelidir. Okul sosyal hizmet uzmanları, eğitim sağlamalı ve ebeveynleri, okul personelini, diğer profesyonelleri ve topluluk üyelerini öğrenmenin önündeki engellerin kaldırılması konusunda rehberlik etmeli ve görevlendirmelidir.

11. Savunuculuk: Okul sosyal hizmet uzmanları, öğrenciler ve aileleri için savunuculuk yapmalıdır. Bu savunuculuk, ailelerin kendi kendini savunmasını sağlayan resmi ve gayri resmi topluluk kaynaklarına erişmelerine ve bunları etkin bir şekilde kullanmalarına yardımcı olmayı içerir (NASW, 2012).

Okul sosyal hizmeti öğrencilerin eğitim hayatına ve sosyal hayatına olumlu katkı sağlayabilmek adına bu süreci etkileyen pek çok faktöre yönelik çalışmalar yürütür. Bu faktörler Duman'a göre (2014) aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Çocuğun ekonomik olarak sorun yaşayan bir aileden gelmesi ve çocuk yoksulluğu,
- Hastalık ya da bir engeli bulunan bir çocuğun bulunması
- Çocuğun kendisinin ya da ailesinin madde bağımlılığının bulunması
- Çocuğun aile içerisinde ya da sosyal çevresi tarafında ihmal ya da istismara uğraması
- Aile içerisinde yaşanan iletişim sorunları
- Okulda yaşanan akran kavgaları öğretmenlere yönelik anlaşmazlıklar vb.
- Ruh sağlığı tedavisi gören bir çocuğun bulunması
- Çocuğun ailesinde suç öyküsü bulunan kişilerin bulunması
- Okul içerisinde çete kurma haraç toplama benzeri olumsuz davranış örüntüleri

Okul sosyal hizmet uzmanları buldukları konum itibariyle ve sahip oldukları mesleki nitelikler bağlamında, eğitim almakta olan farklı kültürel ve sosyal çevrelerden gelen öğrencilerin eğitim yaşamının desteklenmesi amacıyla, işlevsiz aile ilişkileri, bağımlılıklar, okul devamsızlığı, ekonomik ve sosyal etkenlere bağlı konularda müdahaleler gerçekleştirir. Bu müdahaleleri mikro mezzo ve makro boyutlarda, multidisipliner bakış açısıyla ve mesleğinin doğasında bulunan, kaynak bulucu, eğitici, danışman, savunucu, vaka yöneticisi, sosyal değişim ajanı benzeri rollerini üstlenerek, kalıcı ve herkes için olumlu bir değişim gerçekleşmesini amaçlamaktadır.

1.9.2. Dünyada Okul Sosyal Hizmeti

Okul sosyal hizmeti, 19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başlarında, farklı ülkelerde gelişim gösteren evrensel eğitim hareketinin bir parçası olarak ortaya çıkmıştır. Okula devamın takip edilmesinin bir zorunluluk halini alması sosyal hizmetleri, devamsızlık nedenlerinin tespit edilmesi ve çözümlenmesini sağlamak için bu alanda gerekli kılmıştır. Devamsızlığı azaltmaya odaklanmak birçok ülkede sosyal hizmet uzmanları için önemini korurken, okul sosyal hizmeti çeşitli ulusal önceliklere ve değişen ihtiyaçlara yönelik çalışmalar yürütmek için yeni roller geliştirmiştir.

Örneğin İngiltere’de okul sosyal hizmeti zorunlu eğitim ekseninde ve bir icra memuru mantığıyla başlatılmıştır. Amerika da ise eğitime devamı sağlamak maksatlı olarak ev ziyaretleri yapan öğretmenler üzerinden yürütülmüştür. İskandinav ülkelerinde ise özellikle 1940-1970 yıllar arasında okulda devam ekseninden çıkan okul sosyal hizmeti, öğrencilerin kendi yeteneklerini keşfetmelerini sağlama, rehberlik yapma, çeşitli önleme faaliyetleri yürütme şeklinde yeni roller kazanmıştır. Polonya’da 1975 yılında gelişim gösteren Okul sosyal Hizmeti, maddi destek, kaynakları harekete geçirme, vaka çalışması, grup çalışması ve engelli öğrencilere yönelik çalışmalar benzeri sosyal hizmetlere eğilmeye başlamıştır. Farklı ülkelerde farklı uygulamalar ekseninde şekillenen ve giderek yaygınlaşan okul sosyal hizmeti günümüzde Avustralya, Kore, Japonya, Norveç, Avusturya, İsviçre, Yeni Zelanda, Rusya, Letonya, Macaristan, Litvanya, Estonya, Suudi Arabistan, Lüksemburg, Sri Lanka, Tayvan, Moğolistan, Çin, Hindistan, Singapur, Pakistan, Lihtenştayn, Vietnam, Trinidad ve Tobago, Curacao, İzlanda, Hindistan, Nijerya, vb. toplam 53 ülkede faaliyet göstermektedir (Huxtable, 2022, s. 8).

Dünya genelinde okul sosyal hizmetinin yaygınlaşması ve gelişmesinde politik ve yasal faktörlerin yanında Uluslararası Okul Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği(IASSW) benzeri örgütlenmelerinde önemli bir payı bulunmaktadır. Her ne kadar okul sosyal hizmeti ülkeler bazında yaygınlaşsa da Afrika, Asya, Orta ve Güney Amerika ve Akdeniz'in çoğu da dahil olmak üzere dünyanın birçok yerinde yaygınlaştırılmaya ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaç ülkemizde de kendini göstermesine karşın halen ulusal bazda uygulamaya konulmamıştır.

1.9.3. Türkiye’de Okul Sosyal Hizmeti

Türkiye’de okul sosyal hizmetine yönelik farklı dönemlerde farklı girişimler olmuş ancak uygulamaya geçirilmiş ve düzenlilik kazanmış herhangi bir politika ya da yasal düzenleme ortaya çıkmamıştır. Türkiye’de okul sosyal hizmetine yönelik ilk girişimler Özbesler ve Duyan’a (2009) göre İstanbul Üniversitesi bünyesinde bir medikososyal merkezinin kurulmasıyla öğrencilerin akademik ve kişisel başarılarına önemli etkilerde bulunan, sosyal, ekonomik kültürel sağlık ya da okul dışı faktörlerin değerlendirilmesi ile başlamıştır. Bu merkeze 1966 yılında görevlendirilen psikiyatr öğrencilerin ruh sağlığına yönelik çalışmalar yürütürken, sosyal hizmet uzmanları ve psikologlar ise öğrencilere yönelik uygulanan yardım faaliyetlerinin kapsamını genişletmiştir (Özbesler ve Duyan, 2009, s. 17-25). Okul sosyal hizmetine yönelik bir diğer girişimde Duman’a (2014) göre Ankara’da bulunan Gazi Lisesi’nin okul sosyal hizmeti yapmak adını Sosyal Hizmet Yüksekokulu öğrencilerinin davet edilmesi ve bu davet sonucu 1968 yılında başlayan ve belirli bir dönem devam eden uygulamalardır. Yapılan uygulamalar meslek elemanı sayısının az olması ve mesleğin kurum bakımı hizmetleri eksenine kayması üzerine okul sosyal hizmetin denemeleri sekteye uğramıştır.

1983 yılına ait beş yıllık kalkınma planı özel ihtisas komisyon raporlarında: diğer mesleki personel ile birlikte öğrenci sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesi amacıyla ülkemizde okul sosyal hizmetinin uygulanması öngörülmüştür (Yeşilkayalı, 2017, s. 13). Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2013-2017 yılları arasında kapsayan Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planında okul ortamlarında aile çocuk ve okullar arasındaki koordinasyonu sağlamak olası çocuk şiddetine maruz kalan yada madde bağımlılığı bulunan ailelerde yaşayan çocukların tespit edilip gerekli

yönlendirmenin yapılabilmesi adına; sosyal çalışmacı, psikolog, sosyolog gibi meslek elemanlarından oluşan okul sosyal hizmetinin 2016 yılında uygulanması planlanmıştır (ASPB, 2012, s. 53). Yapılan plan her ne kadar okul sosyal hizmetini şiddet madde bağımlılığı ve istismar eksenine sıkıştırmış olsa dahi geçen süreç içerisinde hedeflenen planlar gerçekleştirilememiş ve okul sosyal hizmeti ülkemizde yaygınlaşmamıştır. Okul sosyal hizmetinin ülkemizde gerekliliğine ilişkin Babahanoğlu ve Başer tarafından (2017) yapılan Türkiye'de Okul Sosyal Hizmetinin Önemi ve Gerekliliği: Konya Örneği isimli çalışmada katılımcıların %80.50'si okullarda çevre, arkadaş, sosyal, ekonomik, göç ve kültürel kaynaklı sorunlarla baş edebilmek adına okul sosyal hizmetinin gerekli olduğu konusunda görüş belirtmiştir. Konuya ilişkin benzer araştırmalar, yapılan ve yapılmaya çalışılan girişimlere rağmen bu alanda kalıcı girişimlerin gerekli olduğunu ve okul sosyal hizmetine duyulan ihtiyacı göstermektedir (Işık, 2018, s. 224; Doğan ve Ersoy, 2020, s. 1832; Ersoy ve Ark. 2021, s. 348).

2. BÖLÜM

2.1. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde normallik dağılımı, açıklayıcı faktör analizi, geçerlilik güvenirlik analizi, katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, davranışsal bağımlılıklara ilişkin tanımlayıcı bulgular, ayrıca katılımcıların aile içi ilişkileri ve davranışsal bağımlılıkları ile sosyo-demografik özellikleri arasında yapılan t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), çoklu korelasyon ve basit regresyon analizleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

2.1.1. Normallik Dağılımı

İstatistiksel testlerin analizlerine geçilmeden önce araştırmaya katılan bireylerin soru formlarına verdikleri cevapların puan ortalamalarının normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. Normallik üzerinde durulan özelliğe ait gözlemlerin normal bir dağılım göstermesi demektir. Normallik dağılımı istatistiksel analizlerle ya da grafiksel yöntemlerle belirlenebilir. Sosyal bilimlerde normallik analizi için en uygun görülen yöntemlerden biri çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılması olarak kabul edilmektedir. 402 katılımcıdan elde edilen verilerin çarpıklık ve basıklık değerleri incelenmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin normal dağılıma uygunluğunun değerlendirilmesinde, Tabachnick ve Fidell'in (2013, s.42) geliştirmiş olduğu ± 1.5 değerleri arasında olması gerektiği dikkate alınmıştır.

Bu bağlamda yapılan istatistiksel analizler sonucunda bireylerin aile içi ilişkiler, internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, online oyun bağımlılığı, online alışveriş bağımlılığı, yeme bağımlılığı ve pornografi bağımlılığı puan ortalamalarının çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerinin normallik varsayımına uygun olduğu görülmektedir. Puan ortalamalarının varsayımı karşılması ve normal dağılım göstermesi sebebiyle parametrik testler uygulanmıştır.

Tablo 1: Normallik dağılımı sonuçları

	Sayı	Mean (\bar{X})	Std. Deviation	Skewness		Kurtosis	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Aile İçi İlişkiler	402	2,635	,628	,004	,122	-,035	,243
İnternet Bağımlılığı	402	2,775	,936	,197	,122	-,659	,243
Sosyal Medya Bağımlılığı	402	2,922	,865	-,021	,122	-,715	,243
Online Oyun Bağımlılığı	402	3,200	1,239	-,022	,122	-1,214	,243
Alışveriş Bağımlılığı	402	3,610	1,010	-,474	,122	-,496	,243
Yeme Bağımlılığı	402	3,233	,956	-,286	,122	-,456	,243
Pornografi Bağımlılığı	402	3,337	,822	-,201	,122	,407	,243

2.1.2. Araştırmaya Katılan Bireylere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet, yaş, okul türü, sınıf düzeyi gibi demografik bilgilerine ilişkin veriler aşağıda sunulmuştur.

Araştırmaya katılan bireylerin (402) sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1’de yer almaktadır. Tabloda görüldüğü üzere araştırmaya katılan bireylerin %55’i kadın, %45’i erkek katılımcıdır. Araştırma 14-18 yaş arasındaki bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda araştırmaya katılan bireylerin %7,5’i 14 yaşında, %20,4’i 15 yaşında, %24,9’u 16 yaşında, %32,8’i 17 yaşında, %14,4’ü 18 yaşındadır. Araştırmaya katılan bireylerin lise öğrencileri olmaları sebebiyle belirtilen 4 okul türünün herhangi birinde eğitim gören bireyler ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Tablo incelendiğinde bireylerin %46,5 Anadolu Lisesinde, %23,9’u Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde, %31,8’i Anadolu İmam Hatip Lisesinde, %17,7’si Fen Lisesinde öğrenim görmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin %17,2’si 9. sınıf, %19,7’si 10.

sınıf, %31,8'i 11. sınıf, %31,3'ü 12. sınıf öğrencisidir. Bireylerin kardeş sayılarına bakıldığında ise %6,5'inin tek çocuk olduğu, %32,6'sının 1 kardeşi olduğu, %26,9'unun 2 kardeşi olduğu, %22,1'inin 3 kardeşi olduğu, %11,9'unun ise 4 ve üzeri kardeşinin olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Araştırmaya katılan bireylerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin dağılımlar

	Gruplar	Sayı(n)	Yüzde(%)
Cinsiyet	Kız	221	55,0
	Erkek	181	45,0
Yaş	14	30	7,5
	15	82	20,4
	16	100	24,9
	17	132	32,8
	18	58	14,4
Okul Türü	Anadolu Lisesi	187	46,5
	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	96	23,9
	Anadolu İmam Hatip Lisesi	48	11,9
	Fen lisesi	71	17,7
Sınıf	9. Sınıf	69	17,2
	10. Sınıf	79	19,7
	11. Sınıf	128	31,8
	12. Sınıf	126	31,3
Kardeş Sayısı	Yok	26	6,5
	1 Kardeş	131	32,6
	2 Kardeş	108	26,9
	3 Kardeş	89	22,1
	4 ve üzeri Kardeş	48	11,9

2.1.3. Aile İçi İlişkiler Soru Formu Maddelerinin Sıklık Dağılımları

Aile içi ilişkiler soru formuna ait toplam 23 maddenin puan ortalamaları, standart sapmaları, frekansları ve yüzdelerine ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre aile içi ilişkiler soru formuna ilişkin mümkün olan puan aralığının 23-115 arasında ve puan ortalamasının ise 56.7 (S=25,1) olduğu belirlenmiştir.

“Ebeveynlerim hiçbir zaman davranışlarıma karışmazlar, kendi istek ve arzularına göre hareket ederim.” ($\bar{X}=3,1$, S=1,1), “Aile içinde uymamız gereken katı kurallar vardır.” ($\bar{X}=3,1$, S=1,3), “Ailemle sorun yaşadığımda bu durum okulumu etkiler.” ($\bar{X}=3,4$, S=1,2) ifadelerinin yüksek puana sahip ifadeler olduğunu söylemek mümkündür.

Soru formunda yer alan maddelerden “Aile içinde herkesin belirli bir görevi vardır.” ($\bar{X}=2,0$, S=1,0), “Ailemle ilişkilerim genel olarak iyidir.” ($\bar{X}=2,0$, S=0,9), maddelerinin ise en düşük puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. (Tablo3).

Tablo 3: Aile içi ilişkiler soru formu maddelerinin sıklık dağılımları

Aile İçi İlişkiler	Ort	S	Her zaman		Genellikle		Bazen		Nadiren		Hiçbir Zaman	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Okulda olmak beni iyi hissettiriyor.	2,3	1	78	19,4	187	46,5	74	18,4	48	11,9	15	3,7
2. Okula gelmek istemediğim zamanlar oluyor.	2,7	0,9	44	10,9	103	25,6	183	45,5	67	16,7	5	1,2
3. Kendimi başarılı hissediyorum.	2,4	0,9	56	13,9	168	41,8	122	30,3	43	10,7	13	3,2
4. Eğitim hayatımın başarılı gittiğini hissediyorum.	2,4	1	59	14,7	172	42,8	105	26,1	50	12,4	16	4
5. Ebeveynlerim benim isteklerimi hiçbir zaman önemsemmezler, kendi kural ve emirleri vardır.	2,4	1,1	105	26,1	120	29,9	91	22,6	64	15,9	22	5,5
6. Ebeveynlerim hiçbir zaman davranışlarıma karışmazlar, kendi istek ve arzularına göre hareket ederim.	3,1	1,1	26	6,5	91	22,6	122	30,3	109	27,1	54	13,4
7. Ebeveynlerim bana karşı fazla korumacı ve mükemmeliyetçidir, her şeyi kontrol etmek isterler.	3,0	1,2	41	10,2	96	23,9	109	27,1	101	25,1	55	13,7
8. Ebeveynlerim beni her konuda destekleyerek düşüncelerime ve kararlarıma saygı duyarlar	2,3	1,1	103	25,6	143	35,6	88	21,9	52	12,9	16	4,0
9. Ebeveynlerim çoğunlukla beni ihmal eder, ne yaptığım veya nasıl olduğumu merak etmezler.	2,1	1,2	167	41,5	99	24,6	70	17,4	46	11,4	20	5,0
10. Ebeveynlerimin benim hakkımdaki kararları veya bana karşı olan davranışları genellikle tutarsızdır.	2,3	1,2	127	31,6	119	29,6	78	19,4	48	11,9	30	7,5
11. Okul dışındaki zamanımı ailemle vakit geçirerek değerlendiririm.	2,7	1	33	8,2	159	39,6	119	29,6	66	16,4	25	6,2
12. Okul ya da derslerle ilgili problemlerimi ailemle paylaşıyorum.	2,6	1,3	85	21,1	146	36,3	62	15,4	55	13,7	54	13,4
13. Ailem okul başarı/ başarısızlıklarım ile ilgilenir.	2,1	1,1	143	35,6	148	36,8	47	11,7	44	10,9	20	5
14. Aile içinde uymamız gereken katı kurallar vardır.	3,1	1,3	75	18,7	52	12,9	88	21,9	122	30,3	65	16,2
15. Aile içinde yaşanan kriz durumlarını dışarıdan yardım almadan atlatabiliriz.	2,2	1,1	110	27,4	167	41,5	78	19,4	30	7,5	17	4,2
16. Ailemle her konuda fikir ayrılığı yaşarız.	2,6	1,1	49	12,2	140	34,8	124	30,8	68	16,9	21	5,2
17. Aile içinde herkesin düşüncelerine saygı duyulur.	2,2	1,1	96	23,9	176	43,8	75	18,7	36	9,0	19	4,7
18. Aile içindeki sorunlarımızı konuşarak halledebiliriz.	2,1	1,1	112	27,9	172	42,8	59	14,7	48	11,9	11	2,7
19. Aile bireyleri birbirine sevgilerini rahatlıkla gösterebilir.	2,1	1,2	134	33,3	138	34,3	71	17,7	36	9,0	23	5,7
20. Aile içinde herkesin belirli bir görevi vardır.	2,0	1	135	33,6	176	43,8	53	13,2	25	6,2	13	3,2
21. Ailemle ilişkilerim genel olarak iyidir.	2,0	0,9	133	33,1	170	42,3	71	17,7	17	4,2	11	2,7
22. Ailemle sorun yaşadığımda bu durum okulumu etkiler.	3,4	1,2	44	10,9	43	10,7	80	19,9	154	38,3	81	20,1
23. Ailemin beklentileriyle benim isteklerim uyuşur.	2,6	1	48	11,9	166	41,3	104	25,9	68	16,9	16	4,0

2.1.3.1. Aile İçi İlişkiler Soru Formu Açımlayıcı Faktör Analizi

Aile içi ilişkiler soru formunun yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi (Principal Components Analysis) uygulanmıştır. Veri setinin Faktör Analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testlerine bakılarak belirlenmiştir. KMO test sonucu .909 olarak bulunmuştur. KMO katsayısının 0.60'tan büyük olması örneklem büyüklüğünün yeterli düzeyde olduğunu göstermektedir. Bartlett küresellik testinin anlamlı çıkması ile ($X^2=3356,806$, $p<0.001$) veriler arasında ilişki olduğu ve faktör analizi için uygun olduğuna karar verilmiştir.

Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda aile içi ilişkiler soru formunda bulunan bazı maddelerin(2, 3, 4, 6, 9, 10, ve 15. Maddeler) birden fazla alt faktöre eşit ya da faktör yük farklarının .10'dan daha yakın değerler alması sebebiyle bu maddeler analizden çıkarılarak yeniden açımlayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Bir değişkenin faktörlere verdiği faktör yük değerleri arasındaki minimum fark 0.10 olması gerekmektedir(Stevens, 2002, s. 346).

Aile içi ilişkiler soru formunun faktör yapısını belirlemek amacıyla temel bileşenler faktörleştirme analizi ve döndürme yöntemi olarak ise Varimax dik eksen döndürme tercih edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, 16 madde için özdeğeri 1'in üzerinde olan(6,38 ve 2,62) ve toplam varyansın %56,34'ünü açıklayan iki faktörlü bir yapının oluştuğu görülmüştür. Özdeğer yükseldikçe faktörlerin açıkladığı varyans oranı da yükselmektedir. Aynı zamanda açıklanan varyans oranının açıklanamayan varyans oranından daha yüksek olması gerekmektedir(Seçer, 2017, s. 164; Tabachnick ve Fideli, 2013, s. 49).

Araştırma kapsamında aile içi ilişkiler soru formu 2 faktörlü bir yapı olarak belirlenmiştir. 1. Faktör toplam 11 maddeden oluşmaktadır. Özdeğeri %6,38 olan bu faktör toplam varyansın %39,92'sini açıklamaktadır. 1. Faktör içerisinde yer alan maddelerin madde yük değerleri 0,59 ve 0,85 arasında değişmektedir.

Analiz sonucunda belirlenen 2. Faktör ise 5 maddeden oluşmaktadır. Özdeğeri 2,62 ve açıklanan varyans %16,42 olarak hesaplanmıştır. Bu alt boyutta bulunan maddelerin madde yük değerleri sırasıyla 0,77; 0,73; 0,62; 0,60; 0,59 olarak belirlenmiştir(Tablo4).

Aile içi ilişkiler soru formunun güvenilirlik analizi sonuçlarına bakıldığında ilgili formun geneli için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .868 olarak hesaplanmıştır. Aynı zamanda form içerisinde yer alan her bir alt faktör için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Buna istinaden 1. Faktörün Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .917 ve 2. Faktörün Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .739 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4: Aile içi ilişkiler soru formu açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Maddeler	Toplam Cronbach α =.868	1. Faktör	2. Faktör
18. Aile içindeki sorunlarımızı konuşarak halledebiliriz.		0,857	
21. Ailemle ilişkilerim genel olarak iyidir.		0,845	
19. Aile bireyleri birbirine sevgilerini rahatlıkla gösterebilir.		0,830	
17. Aile içinde herkesin düşüncelerine saygı duyulur.		0,826	
13. Ailem okul başarı/ başarısızlıklarım ile ilgilenir.		0,751	
12. Okul ya da derslerle ilgili problemlerimi ailemle paylaşıyorum.		0,742	
8. Ebeveynlerim beni her konuda destekleyerek düşüncelerime ve kararlarım a saygı duyarlar		0,732	
20. Aile içinde herkesin belirli bir görevi vardır.		0,688	
23. Ailemin beklentileriyle benim isteklerim uyuşur.		0,683	
11. Okul dışındaki zamanımı ailemle vakit geçirerek değerlendiririm.		0,651	
1. Okulda olmak beni iyi hissettiriyor.		0,596	
14. Aile içinde uymamız gereken katı kurallar vardır.			0,777
7. Ebeveynlerim bana karşı fazla korumacı ve mükemmeliyetçidir, her şeyi kontrol etmek isterler.			0,734
5. Ebeveynlerim benim isteklerimi hiçbir zaman önemsemezler, kendi kural ve emirleri vardır.			0,626
22. Ailemle sorun yaşadığımda bu durum okulumu etkiler.			0,609
16. Ailemle her konuda fikir ayrılığı yaşarız.			0,596
Özdeğer		6,38	2,62
Açıklanan Varyans (%)		39,92	16,42
Cronbach Alfa		.917	.739

2.1.3.2. Aile İçi İlişkiler ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatistiksel Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan bireylerin aile içi ilişkilerinin cinsiyet, annenin hayatta olma durumu ve babanın hayatta olma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t testi uygulanmış olup analize ilişkin sonuçlar Tablo 5’te sunulmuştur. Yapılan test sonucunda aile içi ilişkiler ile cinsiyet değişkeni arasında ($t=-1,714$, $sd=400$, $p>0,05$) anlamlı bir farklılık olmadığı ancak annenin hayatta olma durumu ($t=-2,142$, $sd=400$, $p<0,05$) ve babanın hayatta olma durumu ($t=-2,443$, $sd=400$, $p<0,05$) değişkenleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin aile içi ilişki düzeylerinin okul türü, sınıf düzeyi, annenin çalışma durumu ve babanın çalışma durumuna göre farklılaşma durumu Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) ile incelenmiştir (Tablo5). ANOVA testi sonuçlarına göre aile içi ilişkiler ortalama puanları ile okul türü ($F=4,575$ $sd=3-398$ $p<0.05$), sınıf düzeyi ($F=3,379$ $sd=3-398$ $p<0.05$), annenin çalışma durumu ($F=6,421$ $sd=3-398$ $p<0.05$) ve babanın çalışma durumu ($F=5,046$ $sd=3-398$ $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Bu bağlamda aile içi ilişkiler ile belirtilen değişkenler arasındaki anlamlı farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Post-hoc testlerinden yararlanılmıştır. Hangi post-hoc karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için grup dağılımlarının homojen olup olmadığına Levene’s testi sonuçlarından bakılmıştır.

Okul türleri arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Levene’s testi sonucunda gruplar arasında homojen dağılımın olmaması ($LF= 5,373$, $p=0,01$, $p<0,05$) sebebiyle Games Howell testinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda yapılan testte Anadolu Lisesi ile ($\bar{X}=2.54$ $S=0,68$) Mesleki Teknik Anadolu Lisesi ($\bar{X}=2.75$ $S=0,60$) ve Anadolu İmam Hatip Lisesi ($\bar{X}=2.84$ $S=0,58$) arasında anlamlı bir fark bulunmuş ayrıca Fen Lisesi ($\bar{X}=2.57$ $S=0,47$) ile Anadolu İmam Hatip Lisesi ($\bar{X}=2.84$ $S=0,58$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Aile içi ilişkiler puan ortalamaları ile arasında anlamlı bir farklılığın bulunduğu sınıf düzeyi değişkeninde varyanslar arası dağılımın homojen olması sebebiyle Tukey testi ($LF= 1,238$, $p=,295$, $p>0,05$) kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre 9. Sınıflar

($\bar{X}=2,47$ S=0,52) ve 10. Sınıflar ($\bar{X}=2,74$ S=0,66) arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Aile içi ilişkiler ortalama puanları ile annenin çalışma durumu arasındaki farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla uygulanan Tukey testi (LF=1,290, p=,277, p>0,05) sonuçlarına göre annenin çalışma durumlarından “Çalışmıyor” ($\bar{X}=2,67$ S=0,64) ile “Sürekli bir işte çalışıyor” ($\bar{X}=2,40$ S=0,57) ve “Sürekli bir işte çalışıyor” ($\bar{X}=2,40$ S=0,57) ile “Geçici işlerde çalışıyor” ($\bar{X}=2,80$ S=0,56) arasında anlamlı farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Aile içi ilişkiler ortalama puanları ile babanın çalışma durumu arasındaki farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla uygulanan Tukey testi (LF= 1,890, p=,133, p>0,05) sonuçlarına göre babanın çalışma durumlarından “Geçici işlerde çalışıyor” ($\bar{X}=2,98$ S=0,45) ile “Sürekli bir işte çalışıyor” ($\bar{X}=2,60$ S=0,63) ve “Geçici işlerde çalışıyor” ($\bar{X}=2,98$ S=0,45) ile “Emekli” ($\bar{X}=2,54$ S=0,60) arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Tablo 5: Aile içi ilişkiler ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları

Değişkenler	N	%	\bar{X}	S	İstatistiksel Analiz	Post-Hoc Test
Cinsiyet						
a. Kadın	221	55,0	2,58	,66	t=-1,714	
b. Erkek	181	45,0	2,69	,57	sd=400 p=,087	
Annenin Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	393	97,8	2,62	,62	t= -2,142	
b. Hayatta Değil	9	2,2	3,07	,43	sd=400 p= ,033	
Babanın Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	377	93,8	2,61	,62	t= -2,443	
b. Hayatta Değil	25	6,2	2,93	,57	sd=400 p= ,015	
Okul Türü						
a. Anadolu Lisesi	187	46,5	2,54	,68	F=4,575	a-b
b. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	96	23,9	2,75	,60	sd=3-398	a-c
c. Anadolu İmam Hatip Lisesi	48	11,9	2,84	,58	p=0,004	c-d
d. Fen lisesi	71	17,7	2,57	,47		
Sınıf Düzeyi						
a. 9. Sınıf	69	17,2	2,47	,52	F=3,379	
b.10. Sınıf	79	19,7	2,74	,66	sd=3-398	a-b
c.11. Sınıf	128	31,8	2,57	,62	p=,018	
d.12. Sınıf	126	31,3	2,71	,64		
Annenin Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	236	58,7	2,67	,64	F= 6,421	
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	68	16,9	2,80	,56	sd=3-398	a-c
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	91	22,6	2,40	,57	p=,000	c-b
d. Emekli	7	1,7	2,69	,50		
Babanın Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	31	7,7	2,87	,60	F= 5,046	
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	25	6,2	2,98	,45	sd=3-398	b-c
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	269	66,9	2,60	,63	p=,002	b-d
d. Emekli	77	19,2	2,54	,60		

2.1.4. İnternet Bağımlılığı Soru Formu Maddelerinin Sıklık Dağılımları

İnternet bağımlılığı soru formuna ait toplam 6 maddenin puan ortalamaları, standart sapmaları, frekansları ve yüzdelerine ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre internet bağımlılığı soru formuna ilişkin mümkün olan puan aralığının 6-30 arasında ve puan ortalamasının ise 16,64 (S=7,41) olduğu belirlenmiştir.

“Ailem gün içinde internet kullanımına sınırlama koyar.” ($\bar{X}=3,1$, $S=1,3$), “İnternette vakit geçirmeyi ailemle olmaya tercih ederim.” ($\bar{X}=2,9$, $S=1,2$) ifadelerinin en yüksek puan ortalamasına sahip ifadeler olduğunu söylemek mümkündür.

Soru formunda yer alan maddelerden “Akıllı telefonum ya da internetim olmadan bir gün geçirmek istemem. ($\bar{X}=2,4$, $S=1,1$)”, ifadesinin en düşük puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 6: İnternet bağımlılığı soru formu maddelerinin sıklık dağılımları

İnternet Bağımlılığı	Ort	S	Her zaman		Genellikle		Bazen		Nadiren		Hiçbir Zaman	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
24. Ailemle genellikle internet kullanımında sorun yaşıyorum.	2,74	1,23	74	18,4	110	27,4	105	26,1	72	17,9	41	10,2
25. Ailemle sorun yaşadığımda saatlerce internet sitelerinde gezinirim.	2,79	1,27	73	18,2	105	26,1	107	26,6	67	16,7	50	12,4
26. İnternet kullanmadığım zaman kendimi kötü hissedirim.	2,60	1,16	78	19,4	119	29,6	118	29,4	58	14,4	29	7,2
27. Ailem gün içinde internet kullanımına sınırlama koyar.	3,15	1,38	57	14,2	89	22,1	91	22,6	66	16,4	99	24,6
28. Akıllı telefonum ya da internetim olmadan bir gün geçirmek istemem.	2,45	1,13	89	22,1	138	34,3	104	25,9	46	11,4	25	6,2
29. İnternette vakit geçirmeyi ailemle olmaya tercih ederim.	2,91	1,24	64	15,9	82	20,4	136	33,8	66	16,4	54	13,4

2.1.4.1. İnternet Bağımlılığı Soru Formu Açıklayıcı Faktör Analizi

İnternet bağımlılığı soru formunun yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (Principal Components Analysis) uygulanmıştır. Veri setinin Faktör Analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testlerine bakılarak belirlenmiştir. KMO test sonucu .850 olarak bulunmuştur. Aynı zamanda Bartlett testinin de ($X^2=966,133$ $p<0.001$) anlamlı çıkması sonucunda verilerin birbiriyle ilişkili olduğu ve faktör analizine uygun olduğu görülmektedir.

İnternet bağımlılığı soru formunun faktör yapısını belirlemek amacıyla temel bileşenler faktörleştirme analizi ve döndürme yöntemi olarak ise Varimax dik eksen döndürme tercih edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, 6 madde için özdeğeri 1'in üzerinde olan (3,451) ve toplam varyansın %57'50'sini açıklayan tek faktörlü bir yapının oluştuğu görülmüştür (Tablo7).

Tablo 7: İnternet bağımlılığı soru formu açıklayıcı faktör analizi sonuçları

İnternet Bağımlılığı	Faktör 1
26. İnternet kullanmadığım zaman kendimi kötü hissedirim.	,832
25. Ailemle sorun yaşadığımda saatlerce internet sitelerinde gezinirim.	,830
24. Ailemle genellikle internet kullanımını konusunda sorun yaşarım.	,777
28. Akıllı telefonum ya da internetim olmadan bir gün geçirmek istemem.	,736
27. Ailem gün içinde internet kullanımına sınırlama koyar.	,730
29. İnternette vakit geçirmeyi ailemle olmaya tercih ederim.	,625
Özdeğer	3,451
Açıklanan Varyans(%)	57,509

2.1.4.2. İnternet Bağımlılığı Soru Formu Güvenilirlik Analizi Sonuçları

İnternet bağımlılığı soru formunda bulunan maddelerin iç ölçüt geçerliliğini belirlemek amacıyla maddelerin toplam test puanı korelasyonlarına ve Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayılarına bakılmıştır. İnternet bağımlılığı soru formunun geneli için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .848 olarak hesaplanmıştır. Madde silindiğinde Cronbach Alpha değerleri incelenmiş, yapılan inceleme sonucunda herhangi bir maddenin soru formundan çıkarılması halinde anketin güvenilirliğini düşüreceği tespit edildiğinden formun faktör analizi sonrasında, belirlenen 6 maddelik yapısı korunarak

analizlere devam edilmiştir. İnternet bağımlılığına ilişkin Güvenilirlik analiz sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8: İnternet bağımlılığı soru formu güvenilirlik analizi sonuçları

İnternet Bağımlılığı	Madde Silindiğinde Ölçek Ortalaması	Madde Silindiğinde Ölçek Varyansı	Madde Toplam Puan Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alpha
24. Ailemle genellikle internet kullanımı konusunda sorun yaşıyorum.	13,91	22,351	,654	,818
25. Ailemle sorun yaşadığımda saatlerce internet sitelerinde gezinirim.	13,86	21,437	,723	,805
26. İnternet kullanamadığım zaman kendimi kötü hissederim.	14,05	22,295	,720	,807
27. Ailem gün içinde internet kullanımına sınırlama koyar.	13,50	21,757	,609	,829
28. Akıllı telefonum ya da internetim olmadan bir gün geçirmek istemem.	14,20	23,666	,595	,830
29. İnternette vakit geçirmeyi ailemle olmaya tercih ederim.	13,74	23,943	,500	,847

2.1.4.3. İnternet Bağımlılığı ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatistiksel Analiz Sonuçları

İnternet bağımlılığı ile cinsiyet, annenin hayatta olma durumu ve babanın hayatta olma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t testi uygulanmış olup analize ilişkin sonuçlar Tablo 9’da sunulmuştur. Yapılan test sonucunda internet bağımlılığı ile cinsiyet değişkeni arasında ($t=2,496$, $sd=400$, $p>0,05$) ve babanın hayatta olma durumu ($t=-2,443$, $sd=400$, $p>0,05$) değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı ancak annenin hayatta olma durumu ($t=,892$, $sd=400$, $p<0,05$) değişkeni arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır (Tablo9).

Araştırmaya katılan bireylerin internet bağımlılığı düzeylerinin okul türü, sınıf düzeyi, annenin çalışma durumu ve babanın çalışma durumuna göre farklılaşma durumu Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) ile incelenmiştir (Tablo9). ANOVA testi sonuçlarına göre internet bağımlılığı ortalama puanları ile okul türü ($F=1,187$ $sd=3-398$ $p>0.05$), annenin çalışma durumu ($F=0,298$ $sd=3-398$ $p>0.05$) ve babanın çalışma

durumu ($F=2,295$ $sd=3-398$ $p>0.05$) arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı ancak sınıf düzeyi ($F=2,295$ $sd=3-398$ $p<0.05$) değişkeni ile arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur.

İnternet bağımlılığı düzeyi ile bireylerin eğitim gördüğü sınıf düzeyi arasındaki anlamlı farklılığın hangi grup ya da gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey ($LF= 1,158$, $p=,326$, $p>0,05$) testine göre 12. Sınıftakiler ($\bar{X}=3,01$ $S=0,98$) ile 9. Sınıftakiler ($\bar{X}=2,63$ $S=0,92$), 10. Sınıftakiler ($\bar{X}=2.64$ $S=0,88$) ve 11. Sınıftakiler ile ($\bar{X}=2.69$ $S=0,88$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo 9: İnternet bağımlılığı ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları

Değişkenler	N	%	\bar{X}	S	İstatistiksel Analiz	Post-Hoc Test
Cinsiyet						
a. Kadın	221	55,0	2,88	,92	t=2,496 sd=400 p=,716	
b. Erkek	181	45,0	2,64	,93		
Annenin Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	393	97,8	2,78	,94	t= ,892 sd=400 p= ,017	
b. Hayatta Değil	9	2,2	2,50	,44		
Babanın Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	377	93,8	2,76	,94	t= -,687 sd=400 p= ,835	
b. Hayatta Değil	25	6,2	2,90	,84		
Okul Türü						
a. Anadolu Lisesi	187	46,5	2,85	,96	F=1,187 sd=3-398 p=0.314	
b. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	96	23,9	2,63	,97		
c. Anadolu İmam Hatip Lisesi	48	11,9	2,81	,97		
d. Fen lisesi	71	17,7	2,73	,74		
Sınıf Düzeyi						
a.9. Sınıf	69	17,2	2,63	,92	F=4,375 sd=3-398 p=0,005	a-d
b.10. Sınıf	79	19,7	2,64	,88		b-d
c.11. Sınıf	128	31,8	2,69	,88		c-d
d.12. Sınıf	126	31,3	3,01	,98		
Annenin Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	236	58,7	2,81	,94	F= 0 ,298 sd=3-398 p= ,827	
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	68	16,9	2,71	,93		
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	91	22,6	2,72	,94		
d. Emekli	7	1,7	2,76	,68		
Babanın Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	31	7,7	2,89	,83	F= 2,295 sd=3-398 p=,077	
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	25	6,2	2,32	,72		
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	269	66,9	2,78	,95		
d. Emekli	77	19,2	2,84	,94		

2.1.5. Sosyal Medya Bağımlılığı Soru Formu Maddelerinin Sıklık

Dağılımları

Sosyal medya bağımlılığına ilişkin oluşturulan soru formunda toplamda 7 madde bulunmaktadır. Formu oluşturan 7 maddenin puan ortalamaları, standart sapmaları, frekansları ve cevaplara göre yüzdeleri aşağıdaki tabloda (Tablo10) yer almaktadır.

Yapılan çalışmada, elde edilen sonuçlar ele alındığında sosyal medya bağımlılığı soru formuna ilişkin puan aralığı 7.0 ila 35.0 arasında mümkün olmakla birlikte analizler sonucu elde edilen puan ortalaması 20,46 (S=8,62) olarak tespit edilmiştir.

Formda bulunan “Sosyal medya uygulamalarını kullanırım.” ifadesi en düşük puan ortalamasına sahipken ($\bar{X} = 1,79$ S=0,91), “Ailem sosyal medya kullanımımı kısıtlar.”($\bar{X} = 3,4$ S=1.32) ifadesinin en yüksek puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir.

Tablo 10: Sosyal medya bağımlılığı soru formu maddelerinin sıklık dağılımları

Sosyal Medya Bağımlılığı	Ort	S	Her zaman		Genellikle		Bazen		Nadiren		Hiçbir Zaman	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
30. Sosyal medya uygulamalarını kullanırım.	1,79	0,91	187	46,5	142	35,3	51	12,7	16	4	6	1,5
31. Sosyal medya kullanımım ailemi ihmal etmeme neden olur.	3,26	1,18	30	7,5	83	20,6	113	28,1	105	26,1	71	17,7
32. Sosyal medya kullanmayı zorunlulukmuş gibi hissedirim.	3,01	1,34	60	14,9	97	24,1	105	26,1	59	14,7	81	20,1
33. Ailem sosyal medya kullanımımı kısıtlar.	3,4	1,32	29	7,2	89	22,1	101	25,1	57	14,2	126	31,3
34. Sosyal medyada ailemle ilgili paylaşımlarda bulunmaktan kaçınırım.	2,99	1,43	77	19,2	94	23,4	74	18,4	70	17,4	87	21,6
35. Sosyal medya kullanımını azaltmak için planlar yaparım ama bunları uygulamam.	3	1,28	55	13,7	101	25,1	104	25,9	75	18,7	67	16,7
36. Sosyal medya kullanımı sorumluluklarımı yerine getirmeme engel olur.	3,01	1,16	36	9	106	26,4	133	33,1	70	17,4	57	14,2

2.1.5.1. Sosyal Medya Bağımlılığı Soru Formu Açımlayıcı Faktör Analizi

Sosyal medya bağımlılığı soru formunun yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi (Principal Components Analysis) uygulanmıştır. Veri setinin Faktör Analizine uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testlerine bakılarak belirlenmiştir. KMO test sonucu .805 olarak bulunmuştur. Aynı zamanda Bartlett testinin de ($X^2=966,780$ $p<0.001$) anlamlı çıkması sonucunda verilerin birbiriyle ilişkili olduğu ve faktör analizine uygun olduğu görülmektedir.

Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda 2 faktörlü bir yapı oluşturulmuştur. Ancak ikinci faktörün tek maddeden oluşması sebebiyle sosyal medya bağımlılığı soru formunda yer alan 30. madde formdan çıkarılmıştır. Faktör sayısını belirlemek amacıyla çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Literatüre bakıldığında bir faktörün en az 3 maddeden oluşması gerektiği belirtilmektedir. Faktör yük değerleri faktörlerin kararlılık seviyesini ifade etmektedir. Bir faktörün kararlı bir yapıya sahip olabilmesi için en az 3 madde içermesi ve faktör yük değerlerinin yüksek olması gerekmektedir (Ford, MacCallum ve Tait, 1986, s. 291-314; Maccallum ve ark., 1999, s. 84-99).

Sosyal medya bağımlılığı soru formunun faktör yapısını belirlemek amacıyla temel bileşenler faktörleştirme analizi ve döndürme yöntemi olarak ise Varimax dik eksen döndürme tercih edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, 6 madde için özdeğeri 1'in üzerinde olan(3,416) ve toplam varyansın %56'94'ünü açıklayan tek faktörlü bir yapının oluşturulduğu görülmüştür (Tablo11)

Tablo 11: Sosyal medya bağımlılığı soru formu açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Sosyal Medya Bağımlılığı	Faktör 1
32. Sosyal medya kullanmayı zorunlulukmuş gibi hissedirim.	,824
31. Sosyal medya kullanımım ailemi ihmal etmeme neden olur.	,810
33. Ailem sosyal medya kullanımımı kısıtlar.	,761
35 Sosyal medya kullanımını azaltmak için planlar yaparım ama bunları uygulamam.	,754
36. Sosyal medya kullanımı sorumluluklarımı yerine getirmeme engel olur.	,748
34. Sosyal medyada ailemle ilgili paylaşımlarda bulunmaktan kaçınıyorum.	,611
Özdeğer	3,416
Açıklanan Varyans(%)	56,940

2.1.5.2. Sosyal Medya Bağımlılığı Soru Formu Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Sosyal medya bağımlılığı soru formu maddelerinin iç ölçüt geçerliliğinin belirlenebilmesi amacıyla maddelerin toplam test puanı korelasyonları ile birlikte Cronbach Alpha katsayısı değerlendirilmiştir.

Sosyal medya bağımlılığı soru formunun geneline bakıldığında Cronbach Alpha değeri .843 olarak tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda maddeler silindiğinde Cronbach Alpha değerleri incelenmiş, yapılan inceleme sonucunda herhangi bir maddenin çıkarılması halinde anketin güvenilirliğini düşüreceği tespit edildiğinden, faktör analizi sonrasında belirlenen 6 maddelik yapısı korunarak analizlere devam edilmiştir. Sosyal medya bağımlılığına ilişkin güvenilirlik analiz sonuçları Tablo 12'deki gibidir.

Tablo 12: Sosyal medya bağımlılığı soru formu güvenilirlik analizi sonuçları

Sosyal Medya Bağımlılığı	Madde Silindiğinde Ölçek Ortalaması	Madde Silindiğinde Ölçek Varyansı	Madde Toplam Puan Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alpha
31. Sosyal medya kullanımım ailemi ihmal etmeme neden olur.	15,41	24,20	,690	,805
32. Sosyal medya kullanmayı zorunlulukmuş gibi hissederim.	15,66	22,76	,712	,799
33. Ailem sosyal medya kullanımımı kısıtlar.	15,27	23,71	,637	,814
34. Sosyal medyada ailemle ilgili paylaşımlarda bulunmaktan kaçınıyorum.	15,68	24,79	,480	,848
35. Sosyal medya kullanımını azaltmak için planlar yaparım ama bunları uygulamam.	15,68	24,11	,626	,816
36. Sosyal medya kullanımı sorumluluklarımı yerine getirmeme engel olur.	15,66	25,10	,614	,819

2.1.5.3. Sosyal Medya Bağımlılığı ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatiksel Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan bireylerin sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin cinsiyet, annenin hayatta olma durumu ve babanın hayatta olma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t testi uygulanmış olup analize ilişkin sonuçlar Tablo 13’de sunulmuştur. Yapılan test sonucunda sosyal medya bağımlılığı ile babanın hayatta olma durumu ($t=1,311$, $sd=400$, $p>0,05$) arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunmadığı belirlenmiş ancak annenin hayatta olma durumu ($t=2,162$, $sd=400$, $p<0,05$) ve cinsiyet ($t=3,950$, $sd=400$, $p<0,05$) ile sosyal medya bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin; okul türü, sınıf düzeyi, annenin çalışma durumu ve babanın çalışma durumuna göre farklılaşma durumu Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) ile incelenmiştir (Tablo13). ANOVA testi sonuçlarına göre sosyal medya bağımlılığı ortalama puanları ile sınıf düzeyi ($F=3,558$ $sd=3-398$ $p<0.05$) ve babanın çalışma durumu ($F=3,715$ $sd=3-398$ $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Ancak sosyal medya bağımlılığı ortalama puanları ile okul türü ($F=2,622$ $sd=3-398$ $p>0.05$) ve annenin çalışma durumu ($F=1,388$ $sd=3-398$ $p>0.05$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Bu bağlamda sosyal medya bağımlılığı ile belirtilen değişkenler arasındaki anlamlı farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Post-hoc testlerinden yararlanılmıştır. Hangi post-hoc karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için grup dağılımlarının homojen olup olmadığına Levene’s testi sonuçlarından bakılmıştır.

Sınıf düzeyi arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla yapılan levene’s testi sonucunda gruplar arasında dağılımın homojen olması ($LF= ,760$, $p=,517$, $p>0,05$) sebebiyle Tukey testinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda yapılan testte 10. Sınıf ile (12. Sınıf ($\bar{X}=2,97$ $S=0,88$)) 12. Sınıf ($\bar{X}=3,34$ $S=0,97$) arasında ve 11. Sınıf ile (12. Sınıf ile ($\bar{X}=3,01$ $S=0,99$)) 12. Sınıf ($\bar{X}=3,34$ $S=0,97$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Sosyal medya bağımlılığı ortalama puanları ile babanın çalışma durumu arasındaki farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla

uygulanen levene's testi sonucunda gruplar arasında dağılımın homojen olması (LF= ,618, p=,603, p>0,05) sebebiyle uygulanan Tukey testi sonuçlarına göre babanın çalışma durumlarından “Geçici işlerde çalışıyor” (\bar{X} =2,62 S=0,92) ile “Emekli” (\bar{X} =3,34 S=0,97) arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Tablo 13: Sosyal medya bağımlılığı ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları

Değişkenler	N	%	\bar{X}	S	İstatistiksel Analiz	Post-Hoc Test
Cinsiyet						
a. Kadın	221	55,0	3,28	,89	t=3,950	
b. Erkek	181	45,0	2,90	1,01	sd=400 p=,000	
Annenin Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	393	97,8	3,12	,96	t= 2,162	
b. Hayatta Değil	9	2,2	2,42	,72	sd=400 p= ,031	
Babanın Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	377	93,8	3,12	,97	t= 1,311	
b. Hayatta Değil	25	6,2	2,86	,84	sd=400 p= ,191	
Okul Türü						
a. Anadolu Lisesi	187	46,5	3,18	1,01	F=2,622	
b. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	96	23,9	2,92	1,01	sd=3-398	
c. Anadolu İmam Hatip Lisesi	48	11,9	2,96	0,89	p=0.05	
d. Fen lisesi	71	17,7	3,26	0,76		
Sınıf Düzeyi						
a.9. Sınıf	69	17,2	3,03	,94	F=3,558	
b.10. Sınıf	79	19,7	2,97	,88	sd=3-398	b-d
c.11. Sınıf	128	31,8	3,01	,99	p=0,014	c-d
d.12. Sınıf	126	31,3	3,34	,97		
Annenin Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	236	58,7	3,06	,99	F= 1,388	
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	68	16,9	3,03	,89	sd=3-398	
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	91	22,6	3,29	,95	p= ,246	
d. Emekli	7	1,7	2,97	,59		
Babanın Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	31	7,7	3,04	,87	F= 3,715	
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	25	6,2	2,62	,92	sd=3-398	b-d
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	269	66,9	3,09	,96	p=,012	
d. Emekli	77	19,2	3,34	,97		

2.1.6. Online Oyun Bağımlılığı Soru Formu Maddelerinin Sıklık Dağılımları

Online Oyun bağımlılığına ilişkin oluşturulan ölçek toplamda beş sorudan oluşmaktadır. Ölçeği oluşturan beş maddenin ortalamaları, standart sapmaları ve cevaplara göre yüzdeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar ele alındığında Online Alışveriş Bağımlılığı soru formuna ilişkin puan aralığı 5.0 ila 25.0 arasında mümkün olmakla birlikte analizler sonucu elde edilen puan ortalaması 16,62 (S=6,91) olarak tespit edilmiştir.

Formda bulunan madde puan ortalamalarına bakıldığında “Online oyun oynamak beni rahatlatır.” ifadesi en düşük ortalamaya sahipken ($\bar{X} = 2,97$ S=1.45), “Online oyun oynamayı bırakmak için çabalarım ancak başarısız olurum.” ifadesinin en yüksek ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir ($\bar{X} = 3,52$ S=1.37).

Tablo 14: Online oyun bağımlılığı soru formu maddelerinin sıklık dağılımları

Online Oyun Bağımlılığı	Ort	S	Her zaman		Genellikle		Bazen		Nadiren		Hiçbir Zaman	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
37. Ailemle sorun yaşadığımda saatlerce online oyunlar oynarım.	3,32	1,42	45	11,2	98	24,4	74	18,4	53	13,2	132	32,8
38. Online oyun oynamak beni rahatlatır.	2,97	1,45	79	19,7	100	24,9	73	18,2	54	13,4	96	23,9
39. Online oyunlar oynamak ailemle vakit geçirmemi engeller.	3,51	1,29	31	7,7	63	15,7	109	27,1	69	17,2	130	32,3
40. Online oyun oynamayı bırakmak için çabalarım ancak başarısız olurum.	3,52	1,37	33	8,2	83	20,6	75	18,7	65	16,2	146	36,3
41. Okul dışında kalan zamanımı online oyunlar oynayarak geçiririm.	3,3	1,38	45	11,2	91	22,6	84	20,9	64	15,9	118	29,4

2.1.6.1. Online Oyun Bağımlılığı Soru Formu Açımlayıcı Faktör Analizi

Online Oyun Bağımlılığı ölçeğinin yapı geçerliliğinin tespit edilebilmesi amacıyla Açımlayıcı Faktör Analizi yapılmıştır. Toplanan verilerin Açımlayıcı Faktör Analizinin yapılması açısından uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) ve Barlet testine bakılmıştır. Yapılan test sonucunda ölçeğin KMO değeri .864, Barlet testinin sonucu ise ($X^2=1734,422$ $p<0,001$) olarak tespit edilmiştir. Test sonucunun anlamlı çıkması verilerin birbiriyle ilişkili olduğu ve veri setinin faktör analizi yapmaya uygun olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Online oyun bağımlılığı soru formunun faktör yapısını belirlemek amacıyla temel bileşenler faktörleştirme analizi ve döndürme yöntemi olarak ise Varimax dik eksen döndürme tekniği kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda Online oyun bağımlılığının özdeğeri 3,98 olan tek faktörlü bir yapısının olduğu, bu faktörün toplam varyansın %79,72'sini açıkladığı tespit edilmiştir (Tablo15).

Tablo 15: Online oyun bağımlılığı soru formu açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Online Oyun Bağımlılığı	Faktör 1
41. Okul dışında kalan zamanımı online oyunlar oynayarak geçiririm.	,911
37. Ailemle sorun yaşadığımda saatlerce online oyunlar oynarım.	,901
38. Online oyun oynamak beni rahatlatır.	,888
40. Online oyun oynamayı bırakmak için çabalarım ancak başarısız olurum.	,882
39. Online oyunlar oynamak ailemle vakit geçirmemi engeller.	,882
Özdeğer	3,986
Açıklanan Varyans(%)	79,721

2.1.6.2. Online Oyun Bağımlılığı Soru Formu Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Online oyun bağımlılığı soru formu maddelerinin iç ölçüt geçerliliğinin belirlenebilmesi amacıyla maddelerin toplam test puanı korelasyonları ile birlikte Cronbach Alpha katsayısı değerlendirilmiştir.

Online oyun bağımlılığı soru formu geneline bakıldığında Cronbach Alpha değeri .936 olarak tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda formda bulunan maddeler silindiğinde Cronbach Alpha değerleri incelenmiştir. İnceleme sonucunda herhangi bir maddenin formdan çıkarılması halinde anketin güvenilirliğini düşüreceği tespit edildiğinden ölçeğin 5 maddelik yapısı korunarak analizlere devam edilmiştir. 5

maddelik yapısı korunmuş ve bundan sonraki analizlerde bu yapı esas alınmıştır. Online oyun Bağımlılığına ilişkin güvenilirlik analiz sonuçları Tablo 16'daki gibidir.

Tablo 16: Online oyun bağımlılığı soru formu güvenilirlik analizi sonuçları

Online Oyun Bağımlılığı	Madde Silindiğinde Ölçek Ortalaması	Madde Silindiğinde Ölçek Varyansı	Madde Toplam Puan Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alpha
37. Ailemle sorun yaşadığımda saatlerce online oyunlar oynarım.	13,29	24,491	,843	,919
38. Online oyun oynamak beni rahatlatır.	13,64	24,440	,823	,923
39. Online oyunlar oynamak ailemle vakit geçirmemi engeller.	13,10	26,019	,813	,924
40. Online oyun oynamayı bırakmak için çabalarım ancak başarısız olurum.	13,09	25,323	,812	,924
41. Okul dışında kalan zamanımı online oyunlar oynayarak geçiririm.	13,32	24,695	,857	,916

2.1.6.3. Online Oyun Bağımlılığı ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatistiksel Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan bireylerin online oyun bağımlılığı düzeylerinin cinsiyet, annenin hayatta olma durumu ve babanın hayatta olma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t testi uygulanmış olup analize ilişkin sonuçlar Tablo 16'da sunulmuştur. Yapılan test sonucunda online oyun bağımlılığı ile cinsiyet değişkeni arasında ($t=10,180$, $sd=400$, $p<0,05$) anlamlı bir farklılık olduğu, benzer şekilde online oyun bağımlılığı ile annenin hayatta olma durumu ($t=1,717$, $sd=400$, $p<0,05$) değişkenleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunduğu belirlenmiştir. Ancak analiz sonucunda babanın hayatta olma durumu ($t=-,456$, $sd=400$, $p>0,05$) ile online oyun bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunmadığı saptanmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin online oyun bağımlılığının; okul türü, sınıf düzeyi, annenin çalışma durumu ve babanın çalışma durumuna göre farklılaşma durumu Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) ile incelenmiştir (Tablo16). ANOVA

testi sonuçlarına göre online oyun bağımlılığı ortalama puanları ile sınıf düzeyi ($F=6,782$ $sd=3-398$ $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Ancak Online oyun bağımlılığını ortalama puanları ile okul türü ($F=2,547$ $sd=3-398$ $p>0.05$) annenin çalışma durumu ($F=0,190$ $sd=3-398$ $p>0.05$) ve babanın çalışma durumu ($F=,905$ $sd=3-398$ $p>0.05$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Bu bağlamda online oyun bağımlılığı ile belirtilen değişkenler arasındaki anlamlı farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Post-hoc testlerinden yararlanılmıştır. Hangi post-hoc karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için grup dağılımlarının homojen olup olmadığına Levene's testi sonuçlarından bakılmıştır.

Sınıf düzeyleri arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Levene's testi sonucunda gruplar arasında dağılımın homojen olmaması ($LF= 4,945$ $p=0,0$ $p<0,05$) sebebiyle Games Howel testinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda yapılan testte 9. sınıf ile ($\bar{X}=2,89$ $S=1,03$) 12. sınıf ($\bar{X}=3.65$ $S=1,16$) ve 11. Sınıf ile ($\bar{X}=3,17$ $S=1,24$) 12. sınıf ($\bar{X}=3.65$ $S=1,16$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo 17: Online oyun bağımlılığı ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları

Değişkenler	N	%	\bar{X}	S	İstatistiksel Analiz	Post-Hoc Test
Cinsiyet						
a. Kadın	221	55,0	3,83	1,19	t=10,180 sd=400 p=,000	
b. Erkek	181	45,0	2,70	,98		
Annenin Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	393	97,8	3,33	1,24	t= 1,717 sd=400 p= ,023	
b. Hayatta Değil	9	2,2	2,62	,74		
Babanın Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	377	93,8	3,31	1,25	t= -,456 sd=400 p= ,102	
b. Hayatta Değil	25	6,2	3,43	1,07		
Okul Türü						
a. Anadolu Lisesi	187	46,5	3,40	1,32	F=2,547 sd=3-398 p=0.056	
b. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	96	23,9	3,07	1,19		
c. Anadolu İmam Hatip Lisesi	48	11,9	3,18	,99		
d. Fen lisesi	71	17,7	3,54	1,15		
Sınıf Düzeyi						
a.9. Sınıf	69	17,2	2,89	1,03	F=6,782 sd=3-398 p=0,00	a-d c-d
b.10. Sınıf	79	19,7	3,39	1,37		
c.11. Sınıf	128	31,8	3,17	1,24		
d.12. Sınıf	126	31,3	3,65	1,16		
Annenin Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	236	58,7	3,33	1,23	F= ,190 sd=3-398 p= ,903	
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	68	16,9	3,27	1,31		
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	91	22,6	3,34	1,19		
d. Emekli	7	1,7	3,02	1,39		
Babanın Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	31	7,7	3,57	,96	F= ,905 sd=3-398 p=,439	
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	25	6,2	3,04	1,19		
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	269	66,9	3,33	1,27		
d. Emekli	77	19,2	3,26	1,24		

2.1.7. Online Alışveriş Bağımlılığı Soru Formu Maddelerinin Sıklık Dağılımları

Online alışveriş bağımlılığına ilişkin oluşturulan soru formunda toplamda 6 madde bulunmaktadır. Anketi oluşturan 6 maddenin ortalamaları, standart sapmaları ve cevaplara göre yüzdeleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar ele alındığında online alışveriş bağımlılığı soru formuna ilişkin puan aralığı 6.0 ila 30.0 arasında mümkün olmakla

birlikte analizler sonucu elde edilen puan ortalaması 21,67 (S=7,51) olarak tespit edilmiştir.

Online alışveriş bağımlılığına yönelik hazırlanan ankette “İnternette alışveriş yapmak kendimi iyi hissetmemi sağlar.” ifadesi en düşük ortalamaya sahipken (\bar{X} =2,95 S=1.29), İnternet alışverişleri ailemi ve okulumu ihmal etmeme sebep olur.” ifadesinin en yüksek ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir (\bar{X} = 4,09 S=1.15).

Tablo 18: Online alışveriş bağımlılığı soru formu maddelerinin sıklık dağılımları

Online Alışveriş Bağımlılığı	Ort	S	Her zaman		Genellikle		Bazen		Nadiren		Hiçbir Zaman	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
42. İnternette alışveriş yapmak kendimi iyi hissetmemi sağlar.	2,95	1,29	54	13,4	116	28,9	98	24,4	64	15,9	70	17,4
43. İnternette alışveriş yaparken günlük sorumluluklarımı ihmal ederim.	3,91	1,17	16	4	40	10	83	20,6	90	22,4	173	43
44. Ailem internet alışverişi için belirli bir miktar sınır koyar.	3,13	1,38	47	11,7	119	29,6	73	18,2	62	15,4	101	25,1
45. İnternet alışverişleri ailemi ve okulumu ihmal etmeme sebep olur.	4,09	1,15	14	3,5	32	8	71	17,7	72	17,9	213	53
46. Aile içindeki problemleri unutmak için internette alışveriş yaparım.	3,83	1,26	20	5	52	12,9	82	20,4	70	17,4	178	44,3
47. Ailem alışveriş yapmamı yasaklarsa strese girerim.	3,76	1,26	24	6	60	14,9	57	14,2	109	27,1	152	37,8

2.1.7.1. Online Alışveriş Bağımlılığı Soru Formu Açımlayıcı Faktör Analizi

Online alışveriş bağımlılığı soru formunun yapı geçerliliğinin tespit edilebilmesi amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Toplanan verilerin açımlayıcı faktör analizinin yapılması açısından uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) ve Barlet testine bakılmıştır. Yapılan test sonucunda ölçeğin KMO değeri .846,

Barlet testinin sonucu ise ($X^2=1580,307$ $p<0,001$) olarak tespit edilmiştir. Test sonucunun anlamlı çıkması verilerin birbiriyle ilişkili olduğu ve veri setinin faktör analizi yapılması için uygun olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Online alışveriş bağımlılığı soru formunun faktör yapısını belirlemek amacıyla temel bileşenler faktörleştirme analizi ve döndürme yöntemi olarak ise Varimax dik eksen döndürme tercih edilmiştir. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda Online alışveriş bağımlılığının özdeğeri 1'in üzerinde (3,94) tek faktörlü bir yapısının olduğu, bu faktörün toplam varyansın %65'ini açıkladığı tespit edilmiştir.

Tablo 19: Online oyun bağımlılığı soru formu açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Online Alışveriş Bağımlılığı	Faktör 1
46. Aile içindeki problemleri unutmak için internetten alışveriş yaparım.	,890
43. İnternette alışveriş yaparken günlük sorumluluklarımı ihmal ederim.	,862
47. Ailem alışveriş yapmamı yasaklarsa strese girerim.	,856
45. İnternet alışverişleri ailemi ve okulumu ihmal etmeme sebep olur.	,856
44. Ailem internet alışverişi için belirli bir miktar sınır koyar.	,714
42. İnternette alışveriş yapmak kendimi iyi hissetmemi sağlar.	,658
Özdeğer	3,943
Açıklanan Varyans(%)	65,715

2.1.7.2. Online Alışveriş Bağımlılığı Soru Formu Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Online alışveriş bağımlılığı soru formunda bulunan maddelerin iç ölçüt geçerliliğinin belirlenebilmesi amacıyla maddelerin toplam test puanı korelasyonları ile birlikte Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır.

Online alışveriş bağımlılığı soru formunun güvenilirlik analizi sonuçlarına bakıldığında ilgili formun geneli için Cronbach Alpha değeri .890 olarak tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda anket maddeleri silindiğinde Cronbach Alpha değerleri incelenmiş, yapılan inceleme sonucunda herhangi bir maddenin anketten çıkarılması halinde ölçeğin güvenilirlik düzeyinin belirgin şekilde artmayacağı hatta bazı maddelerin çıkarılmasının ölçeğin güvenilirliğini düşüreceği tespit edildiğinden ölçeğin 6 maddelik yapısı korunarak analizlere devam edilmiştir. Online alışveriş bağımlılığına ilişkin güvenilirlik analiz sonuçları Tablo 20'deki gibidir.

Tablo 20: Online alışveriş bağımlılığı soru formu güvenilirlik analizi sonuçları

Online Alışveriş Bağımlılığı	Madde Silindiğinde Ölçek Ortalaması	Madde Silindiğinde Ölçek Varyansı	Madde Toplam Puan Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alpha
42. İnternette alışveriş yapmak kendimi iyi hissetmemi sağlar.	18,71	27,438	,564	,894
43. İnternette alışveriş yaparken günlük sorumluluklarımı ihmal ederim.	17,76	26,155	,767	,862
44. Ailem internet alışveriş için belirli bir miktar sınır koyar.	18,53	26,070	,624	,886
45. İnternet alışverişleri ailemi ve okulumu ihmal etmeme sebep olur.	17,57	26,530	,750	,865
46. Aile içindeki problemleri unutmak için internette alışveriş yaparım.	17,83	25,059	,804	,855
47. Ailem alışveriş yapmamı yasaklarsa strese girerim.	17,90	25,405	,767	,861

2.1.7.3. Online Alışveriş Bağımlılığı ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatistiksel Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan bireylerin online alışveriş bağımlılığı düzeylerinin cinsiyet, annenin hayatta olma durumu ve babanın hayatta olma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem t testi uygulanmış olup analize ilişkin sonuçlar Tablo 21’de sunulmuştur. Yapılan test sonucunda online alışveriş bağımlılığı düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında ($t=1,961$, $sd=400$, $p>0,05$) anlamlı bir farklılık olmadığı, benzer şekilde online alışveriş bağımlılığı düzeyi ile babanın hayatta olma durumu ($t=1,725$, $sd=400$, $p>0,05$) değişkenleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunmadığı belirlenmiş ancak annenin hayatta olma durumu ($t=-3,087$, $sd=400$, $p<0,05$) ile online alışveriş bağımlılığı arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin online alışveriş bağımlılığının; okul türü, sınıf düzeyi, annenin çalışma durumu ve babanın çalışma durumuna göre farklılaşma durumu Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) ile incelenmiştir (Tablo21). ANOVA testi sonuçlarına göre online alışveriş bağımlılığını ortalama puanları ile sınıf düzeyi

($F=3,212$ $sd=3-398$ $p<0.05$),) ve babanın çalışma durumu ($F=3,179$ $sd=3-398$ $p<0.05$) arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Ancak Online alışveriş bağımlılığını ortalama puanları ile okul türü ($F=1,151$ $sd=3-398$ $p>0.05$) ve annenin çalışma durumu ($F=0,724$ $sd=3-398$ $p>0.05$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Bu bağlamda online alışveriş bağımlılığı ile belirtilen değişkenler arasındaki anlamlı farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Post-hoc testlerinden yararlanılmıştır. Hangi post-hoc karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için grup dağılımlarının homojen olup olmadığına Levene's testi sonuçlarından bakılmıştır.

Sınıf düzeyi arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla öncelikle yapılan Levene's testi sonucunda gruplar arasında dağılımın homojen olması ($LF=,512$ $p=0,675$ $p>0.05$) sebebiyle Tukey testinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda yapılan testte 11. Sınıf ile ($\bar{X}=3,50$ $S=1,01$) 12. Sınıf ($\bar{X}=3.83$ $S=0,96$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Online alışveriş bağımlılığı ortalama puanları ile babanın çalışma durumu arasındaki farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla uygulanan Levene's testi sonucunda gruplar arasında dağılımın homojen olması ($LF=1,963$, $p=,119$, $p>0,05$) sebebiyle uygulanan Tukey testi sonuçlarına göre babanın çalışma durumlarından "Geçici işlerde çalışıyor" ($\bar{X}=3,16$ $S=0,80$) ile "Emekli" ($\bar{X}=3,81$ $S=0,87$) arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Tablo 21: Online alışveriş bağımlılığı ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları

Değişkenler	N	%	\bar{X}	S	İstatistiksel Analiz	Post-Hoc Test
Cinsiyet						
a. Kadın	221	55,0	3,52	1,10	t=-1,961	
b. Erkek	181	45,0	3,71	,95	sd=400 p=,051	
Annenin Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	393	97,8	3,63	1,00	t= 3,087	
b. Hayatta Değil	9	2,2	2,59	,63	sd=400 p= ,002	
Babanın Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	377	93,8	3,63	1,01	t= 1,725	
b. Hayatta Değil	25	6,2	3,27	,91	sd=400 p= ,085	
Okul Türü						
a. Anadolu Lisesi	187	46,5	3,56	1,03	F=1,151	
b. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	96	23,9	3,56	1,05	sd=3-398	
c. Anadolu İmam Hatip Lisesi	48	11,9	3,55	,96	p=,328	
d. Fen lisesi	71	17,7	3,81	,89		
Sınıf Düzeyiğ						
a.9. Sınıf	69	17,2	3,51	1,04	F=3,212	
b.10. Sınıf	79	19,7	3,50	1,00	sd=3-398	c-d
c.11. Sınıf	128	31,8	3,50	1,01	p=,021	
d.12. Sınıf	126	31,3	3,83	,96		
Annenin Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	236	58,7	3,57	1,08	F= ,724	
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	68	16,9	3,56	,99	sd=3-398	
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	91	22,6	3,72	,81	p= ,538	
d. Emekli	7	1,7	3,90	,92		
Babanın Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	31	7,7	3,39	,95	F= 3,179	
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	25	6,2	3,16	,80	sd=3-398	b-d
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	269	66,9	3,61	1,05	p=,024	
d. Emekli	77	19,2	3,81	,87		

2.1.8. Yeme Bağımlılığı Soru Formu Maddelerinin Sıklık Dağılımları

Yeme bağımlılığına ilişkin oluşturulan soru formu toplamda 5 sorudan oluşmaktadır. Belirtilen bu 5 maddenin ortalamaları, standart sapmaları ve cevaplara göre yüzdeleri Tablo 22’de yer almaktadır.

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar incelendiğinde yeme bağımlılığı soru formuna ilişkin puan aralığı 5.0 ila 25.0 arasında mümkün olduğu ve puan ortalamasının 16,17 (S=6,38) olduğu tespit edilmiştir.

“Fiziksel ya da duygusal sorunlar yaşasam da aynı miktarda yiyecek tüketmeye devam ederim.” ifadesi en düşük puan ortalamasına sahipken ($\bar{X} = 2,82$ S=1.23), “İnternet alışverişleri ailemi ve okulumu ihmal etmeme sebep olur.” ifadesinin en yüksek ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir ($\bar{X} = 3,8$ S=1.23).

Tablo 22: Yeme bağımlılığı soru formu maddelerinin sıklık dağılımları

Yeme Bağımlılığı	Ort	S	Her zaman		Genellikle		Bazen		Nadiren		Hiçbir Zaman	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
48. Ailemle sorun yaşadığımda yemek yeme isteğim artar.	3,21	1,36	54	13,4	78	19,4	100	24,9	69	17,2	101	25,1
49. Bazı yiyecekleri yemekten kendimi alıkoyamam.	2,84	1,28	66	16,4	117	29,1	89	22,1	77	19,2	53	13,2
50. Fiziksel ya da duygusal sorunlar yaşasam da aynı miktarda yiyecek tüketmeye devam ederim.	2,82	1,23	64	15,9	111	27,6	109	27,1	71	17,7	47	11,7
51. Yemek yeme konusunda ailemle sorun yaşarım.	3,5	1,28	34	8,5	62	15,4	88	21,9	$\frac{10}{3}$	25,6	115	28,6
52. Çok sık yemek yemek aileme ve sosyal aktivitelere zaman ayırmama engel olur.	3,8	1,23	20	5	52	12,9	80	19,9	87	21,6	163	40,5

2.1.8.1. Yeme Bağımlılığı Soru Formu Açımlayıcı Faktör Analizi

Yeme Bağımlılığı soru formunun yapı geçerliliğinin tespit edilebilmesi amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Toplanan verilerin açımlayıcı faktör analizinin yapılması açısından uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Mayer-Olkin (KMO) ve Barlet testine bakılmıştır. Yapılan test sonucunda ölçeğin KMO değeri .746, Barlet testinin sonucu ise ($X^2=681,283$ p<0,001) olarak tespit edilmiştir. Test sonucunun anlamlı çıkması verilerin birbiriyle ilişkili olduğu ve veri setinin faktör analizi yapmaya uygun olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Yeme Bağımlılığı soru formunun faktör yapısını belirlemek amacıyla temel bileşenler faktörleştirme analizi ve döndürme yöntemi olarak ise Varimax dik eksen döndürme tekniği kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda Yeme bağımlılığının özdeğeri 1'in üzerinde (2,79) tek faktörlü bir yapısının olduğu, bu faktörün toplam varyansın %55,96'sını açıkladığı tespit edilmiştir.

Tablo 23: Yeme bağımlılığı soru formu açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Yeme Bağımlılığı	Faktör 1
52. Çok sık yemek yemek aileme ve sosyal aktivitelere zaman ayırmama engel olur.	,798
48. Aileme sorun yaşadığımda yemek yeme isteğim artar.	,792
51. Yemek yeme konusunda aileme sorun yaşarım.	,773
49. Bazı yiyecekleri yemekten kendimi alıkoyamam.	,747
50. Fiziksel ya da duygusal sorunlar yaşasam da aynı miktarda yiyecek tüketmeye devam ederim.	,616
Özdeğer	2,798
Açıklanan Varyans(%)	55,960

2.1.8.2. Yeme Bağımlılığı Soru Formu Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Yeme bağımlılığı soru formunda bulunan maddelerin iç ölçüt geçerliliğinin belirlenebilmesi amacıyla maddelerin toplam test puanı korelasyonları ile birlikte Cronbach Alpha katsayısı değerlendirilmiştir.

Yeme bağımlılığı soru formunun geneline bakıldığında Cronbach Alpha değeri .801 olarak tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda madde silindiğinde Cronbach Alpha değerleri incelenmiştir. İnceleme sonucunda herhangi bir maddenin çıkarılması halinde anketin güvenilirlik düzeyinin belirgin şekilde artmayacağı hatta bazı maddelerin çıkarılması halinde güvenilirliğin düşeceği tespit edilmiştir. Bu sebeple formun 5 maddelik yapısı korunarak analizlere devam edilmiştir. Yeme bağımlılığına ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24: Yeme bağımlılığı soru formu güvenilirlik analizi sonuçları

Yeme Bağımlılığı	Madde Silindiğinde Ölçek Ortalaması	Madde Silindiğinde Ölçek Varyansı	Madde Toplam Puan Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alpha
48. Ailemle sorun yaşadığımda yemek yeme isteğim artar.	12,96	14,392	,638	,745
49. Bazı yiyecekleri yemekten kendimi alıkoyamam.	13,33	15,299	,592	,761
50. Fiziksel ya da duygusal sorunlar yaşasam da aynı miktarda yiyecek tüketmeye devam ederim.	13,35	16,787	,451	,802
51. Yemek yeme konusunda ailemle sorun yaşıyorum.	12,66	15,192	,605	,757
52. Çok sık yemek yemek aileme ve sosyal aktivitelere zaman ayırmama engel olur.	12,37	15,176	,639	,746

2.1.8.3. Yeme Bağımlılığı ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatiksel Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan bireylerin yeme bağımlılığı düzeylerinin cinsiyet, annenin hayatta olma durumu ve babanın hayatta olma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t testi uygulanmış olup analize ilişkin sonuçlar Tablo 25'te sunulmuştur. Yapılan test sonucunda yeme bağımlılığı ile cinsiyet değişkeni arasında ($t=-,793$, $sd=400$, $p>0,05$) anlamlı bir farklılık olmadığı, ancak yeme bağımlılığı ile annenin hayatta olma durumu ($t=2,591$ $sd=400$, $p<0,05$) ve babanın hayatta olma durumu ($t=2,705$, $sd=400$, $p<0,05$) arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunduğu saptanmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin yeme bağımlılığının; okul türü, sınıf düzeyi, annenin çalışma durumu ve babanın çalışma durumuna göre farklılaşma durumu Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) ile incelenmiştir (Tablo 25). ANOVA testi sonuçlarına göre yeme bağımlılığını ortalama puanları ile öğrenim görülen okul türü ($F=3,800$ $sd=3-398$ $p<0,05$) ve babanın çalışma durumu ($F=3,196$ $sd=3-398$ $p<0,05$) arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Ancak yeme bağımlılığı ortalama puanları ile sınıf düzeyi ($F=1,040$ $sd=3-398$ $p>0,05$) ve annenin çalışma durumu

($F=1,177$ $sd=3-398$ $p>0.05$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Bu bağlamda yeme bağımlılığı ile belirtilen değişkenler arasındaki anlamlı farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Post-hoc testlerinden yararlanılmıştır. Hangi post-hoc karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için grup dağılımlarının homojen olup olmadığına Levene's testi sonuçlarından bakılmıştır.

Öğrenim görülen okullar arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Levene's testi sonucunda gruplar arasında dağılımın homojen olmaması ($LF=4,588$ $p=,004$ $p<0.05$) sebebiyle Games Howel testinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda yapılan testte "Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi" ile ($\bar{X}=2,98$ $S=,94$) "İmam Hatip Anadolu Lisesi" ($\bar{X}=3.33$ $S=0,94$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Yeme bağımlılığı ortalama puanları ile babanın çalışma durumu arasındaki farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Levene's testi sonucunda gruplar arasında dağılımın homojen olması ($LF=2,310$ $p=,076$, $p>0,05$) sebebiyle uygulanan Tukey testi sonuçlarına göre babanın çalışma durumlarından "Çalışmıyor" ($\bar{X}=2,82$ $S=1,03$) ile "Sürekli bir işte çalışıyor" ($\bar{X}=3,31$ $S=0,97$) arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Tablo 25: Yeme bağımlılığı ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları

Değişkenler	N	%	\bar{X}	S	İstatistiksel Analiz	Post-Hoc Test
Cinsiyet						
a. Kadın	221	55,0	3,19	,96	t=-,793	
b. Erkek	181	45,0	3,27	,94	sd=400 p=,428	
Annenin Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	393	97,8	3,25	,94	t= 2,591	
b. Hayatta Değil	9	2,2	2,42	1,05	sd=400 p= ,010	
Babanın Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	377	93,8	3,26	,94	t= 2,705	
b. Hayatta Değil	25	6,2	2,73	,94	sd=400 p= ,007	
Okul Türü						
a. Anadolu Lisesi	187	46,5	3,24	1,02	F=3,800 sd=3-398 p=,010	b-d
b. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	96	23,9	2,98	,94		
c. Anadolu İmam Hatip Lisesi	48	11,9	3,33	,94		
d. Fen lisesi	71	17,7	3,46	,71		
Sınıf Düzeyi						
a. 9. Sınıf	69	17,2	3,07	,92	F=1,040 sd=3-398 p=,375	
b.10. Sınıf	79	19,7	3,17	,98		
c.11. Sınıf	128	31,8	3,29	,94		
d.12. Sınıf	126	31,3	3,28	,96		
Annenin Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	236	58,7	3,19	,98	F= 1,177 sd=3-398 p= ,318	
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	68	16,9	3,17	,91		
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	91	22,6	3,39	,92		
d. Emekli	7	1,7	3,02	,62		
Babanın Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	31	7,7	2,82	1,03	F= 3,196 sd=3-398 p=,023	a-c
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	25	6,2	3,24	1,05		
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	269	66,9	3,31	,97		
d. Emekli	77	19,2	3,09	,74		

2.1.9. Pornografi Bağımlılığı Soru Formu Maddelerinin Sıklık

Dağılımları

Pornografi bağımlılığı soru formuna ait toplam 4 maddenin puan ortalamaları, standart sapmaları, yüzdeleri ve frekansları Tablo 26'da sunulmuştur.

Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar incelendiğinde pornografi bağımlılığı ölçeğine ilişkin puan aralığı 4.0 ile 20.0 arasında ve puan ortalamasının 13,35 (S=5,33) olduğu tespit edilmiştir.

“İnternette cinsel içerikli ya da pornografik sitelerle karşılaşmak beni rahatsız eder.” ifadesi en düşük puan ortalamasına sahipken ($\bar{X} = 2,48$ $S=1.35$), “İnternette cinsel içerikli videolar izlemek için ailemi ve arkadaşlarımı ihmal ederim.” ifadesinin en yüksek ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir ($\bar{X} = 3,94$ $S=1.14$).

Tablo 26: Pornografi bağımlılığı soru formu maddelerinin sıklık dağılımları

Pornografi Bağımlılığı	Ort	S	Her zaman		Genellikle		Bazen		Nadiren		Hiçbir Zaman	
			N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
53. İnternette cinsel içerikli ya da pornografik sitelerle karşılaşmak beni rahatsız eder.	2,48	1,35	145	36,1	61	15,2	84	20,9	82	20,4	30	7,5
54 Cinsel içerikli ya da pornografik sitelerde zaman geçirmek beni mutlu eder.	3,94	1,19	16	4	40	10	82	20,4	77	19,2	187	46,5
55. Ailem cinsel içerikli ya da pornografik sitelere girmemi engeller.	2,69	1,64	150	37,3	72	17,9	37	9,2	39	9,7	104	25,9
56. İnternette cinsel içerikli videolar izlemek için ailemi ve arkadaşlarımı ihmal ederim.	4,24	1,15	18	4,5	24	6	53	13,2	56	13,9	251	62,4

2.1.9.1. Pornografi Bağımlılığı Soru Formu Açımlayıcı Faktör Analizi

Pornografi bağımlılığı soru formunun yapı geçerliliğinin tespit edilebilmesi amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Toplanan verilerin açımlayıcı faktör analizinin yapılması açısından uygunluğunu test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlet testine bakılmıştır. Yapılan test sonucunda ölçeğin KMO değeri .753, Barlet testinin sonucu ise ($X^2=675,315$ $p<0,001$) olarak tespit edilmiştir. Test sonucunun anlamlı çıkması verilerin birbiriyle ilişkili olduğu ve veri setinin faktör analizi yapmaya uygun olduğu sonucunu ortaya koymuştur (Tablo 27).

Pornografi bağımlılığı soru formunun faktör yapısını belirlemek amacıyla temel bileşenler faktörleştirme analizi ve döndürme yöntemi olarak ise Varimax dik eksen

döndürme tekniği kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda Yeme bağımlılığının özdeğeri 1'in üzerinde (3,03) tek faktörlü bir yapısının olduğu, bu faktörün toplam varyansın %76,24'ünü açıkladığı tespit edilmiştir (Tablo 27).

Tablo 27: Pornografi bağımlılığı soru formu açımlayıcı faktör analizi

Pornografi Bağımlılığı	Faktör 1
54. Cinsel içerikli ya da pornografik sitelerde zaman geçirmek beni mutlu eder.	,914
56. İnternette cinsel içerikli videolar izlemek için ailemi ve arkadaşlarımı ihmal ederim.	,885
53. İnternette cinsel içerikli ya da pornografik sitelerle karşılaşmak beni rahatsız eder.	,836
55. Ailem cinsel içerikli ya da pornografik sitelere girmemi engeller.	,767
Özdeğer	3,030
Açıklanan Varyans	76,246

2.1.9.2. Pornografi Bağımlılığı Soru Formu Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Pornografi bağımlılığı soru formunda bulunan maddelerin iç ölçüt geçerliliğinin belirlenebilmesi amacıyla maddelerin toplam test puanı korelasyonları ile birlikte Cronbach Alpha katsayısı değerlendirilmiştir.

Pornografi bağımlılığı soru formunun geneline bakıldığında Cronbach Alpha değeri .710 olarak tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda madde silindiğinde Cronbach Alpha değerleri incelenmiştir. İnceleme sonucunda herhangi bir maddenin çıkarılması halinde anketin güvenilirlik düzeyinin belirgin şekilde artmayacağı hatta bazı maddelerin çıkarılması halinde güvenilirliğin düşeceği tespit edilmiştir. Bu sebeple formun 4 maddelik yapısı korunarak analizlere devam edilmiştir. Pornografi bağımlılığına ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları Tablo 28'de sunulmuştur.

Tablo 28: Pornografi bağımlılığı soru formu güvenilirlik analizi sonuçları

Pornografi Bağımlılığı	Madde Silindiğinde Ölçek Ortalaması	Madde Silindiğinde Ölçek Varyansı	Madde Toplam Puan Korelasyonu	Madde Silindiğinde Cronbach Alpha
53. İnternette cinsel içerikli ya da pornografik sitelerle karşılaşmak beni rahatsız eder.	13,09	14,735	,683	,735
54. Cinsel içerikli ya da pornografik sitelerde zaman geçirmek beni mutlu eder.	13,35	15,819	,743	,781
55. Ailem cinsel içerikli ya da pornografik sitelere girmemi engeller.	13,65	15,982	,588	,825
56. İnternette cinsel içerikli videolar izlemek için ailemi ve arkadaşlarımı ihmal ederim.	12,78	15,440	,723	,757

2.1.9.3. Pornografi Bağımlılığı ile Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiye Yönelik İstatistiksel Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan bireylerin pornografi bağımlılığı düzeylerinin cinsiyet, annenin hayatta olma durumu ve babanın hayatta olma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t testi uygulanmış olup analize ilişkin sonuçlar Tablo 29’da sunulmuştur. Yapılan test sonucunda pornografi bağımlılığı ile cinsiyet değişkeni ($t=-,472$, $sd=400$, $p>0,05$) annenin hayatta olma durumu ($t=1,453$ $sd=400$, $p>0,05$) ve babanın hayatta olma durumu ($t=-,768$, $sd=400$, $p>0,05$) arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunmadığı saptanmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin pornografi bağımlılığının; okul türü, sınıf düzeyi, annenin çalışma durumu ve babanın çalışma durumuna göre farklılaşma durumu Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) ile incelenmiştir (Tablo29). ANOVA testi sonuçlarına göre pornografi bağımlılığını ortalama puanları ile öğrenim görülen okul türü ($F=8,440$ $sd=3-398$ $p<0.05$), sınıf düzeyi ($F=5,923$ $sd=3-398$ $p<0.05$) ve annenin çalışma durumu ($F=3,235$ $sd=3-398$ $p<0.05$) değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Ancak pornografi bağımlılığını ortalama puanları ile babanın çalışma durumu ($F=,269$ $sd=3-398$ $p>0.05$) puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Bu bağlamda pornografi bağımlılığı ile belirtilen değişkenler arasındaki anlamlı farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla Post-hoc testlerinden yararlanılmıştır. Hangi post-hoc karşılaştırma tekniğinin kullanılacağına karar vermek için grup dağılımlarının homojen olup olmadığına Levene's testi sonuçlarından bakılmıştır.

Öğrenim görülen okullar arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Levene's testi sonucunda gruplar arasında dağılımın homojen olmaması ($LF=3,861$ $p=,010$ $p<0.05$) sebebiyle Games Howel testinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda yapılan testte "Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi" ile ($\bar{X}=2,99$ $S=,78$) "Anadolu İmam Hatip Lisesi" ($\bar{X}=3.58$ $S=0,93$), "Anadolu Lisesi" ($\bar{X}=3.42$ $S=0,81$) ve "Fen Lisesi" ($\bar{X}=3.41$ $S=0,67$) arasında anlamlı bir fark bulunmuş olup Mesleki ve Teknik Anadolu lisesinin diğer liselerden farklılaştığı tespit edilmiştir.

Sınıf düzeyi arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla yapılan Levene's testi sonucunda gruplar arasında dağılımın homojen olması ($LF=,809$ $p=0,489$ $p>0.05$) sebebiyle Tukey testinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda yapılan testte 9. Sınıf ile ($\bar{X}=3,04$ $S=0,85$) 10. Sınıf ($\bar{X}=3,38$ $S=1,01$) ve 12. Sınıf ($\bar{X}=3.53$ $S=0,73$) arasında; 11. Sınıf ($\bar{X}=3,27$ $S=0,81$) ile 12. Sınıf ($\bar{X}=3.53$ $S=0,73$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Pornografi bağımlılığı ortalama puanları ile annenin çalışma durumu arasındaki farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Levene's testi sonucunda gruplar arasında dağılımın homojen olması ($LF= ,967$ $p=408$, $p>0,05$) sebebiyle uygulanan Tukey testi sonuçlarına göre annenin çalışma durumlarından "Çalışmıyor" ($\bar{X}=3,26$ $S=0,80$) ile "Emekli" ($\bar{X}=4,14$ $S=0,92$) arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Tablo 29: Pornografi bağımlılığı ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları

Değişkenler	N	%	\bar{X}	S	İstatistiksel Analiz	Post-Hoc Test
Cinsiyet						
a. Kadın	221	55,0	3,35	,96	t=-472	
b. Erkek	181	45,0	3,31	,94	sd=400	
					p=,638	
Annenin Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	393	97,8	3,34	,81	t= 1,453	
b. Hayatta Değil	9	2,2	2,94	1,18	sd=400	
					p= ,147	
Babanın Hayatta Olma Durumu						
a. Hayatta	377	93,8	3,32	,82	t= -,768	
b. Hayatta Değil	25	6,2	3,46	,73	sd=400	
					p= ,443	
Okul Türü						
a. Anadolu Lisesi	187	46,5	3,42	,81	F=8,440	a-b
b. Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	96	23,9	2,99	,78	sd=3-398	c-b
c. Anadolu İmam Hatip Lisesi	48	11,9	3,58	,93	p=,000	d-b
d. Fen lisesi	71	17,7	3,41	,67		
Sınıf Düzeyi						
a.9. Sınıf	69	17,2	3,04	,85	F=5,923	a-d
b.10. Sınıf	79	19,7	3,38	,87	sd=3-398	a-b
c.11. Sınıf	128	31,8	3,27	,81	p=,001	c-d
d.12. Sınıf	126	31,3	3,53	,73		
Annenin Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	236	58,7	3,26	,80	F= 3,235	
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	68	16,9	3,42	,76	sd=3-398	a-d
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	91	22,6	3,39	,87	p= ,022	
d. Emekli	7	1,7	4,14	,92		
Babanın Çalışma Durumu						
a. Çalışmıyor	31	7,7	3,35	,87	F= ,269	
b. Geçici İşlerde Çalışıyor	25	6,2	3,21	,68	sd=3-398	
c. Sürekli Bir işte Çalışıyor	269	66,9	3,35	,85	p=,847	
d. Emekli	77	19,2	3,31	,73		

2.1.10. Aile İçi İlişkilere, İnternet, Sosyal Medya, Online Oyun, Online Alışveriş, Yeme ve Pornografi Bağımlılıklarına İlişkin Korelasyon Analizi

Aile içi ilişkiler, internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, online oyun bağımlılığı, alışveriş bağımlılığı, yeme bağımlılığı ve pornografi bağımlılığı arasında ilişki olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ilişkinin yönü ve düzeyi de belirlenmiştir.

Korelasyon değerlerinin ilişki düzeyleri (r) Büyüköztürk (2017, s.32)

- 0.00-0.30 aralığında olmasını düşük düzeyde ilişki
- 0.30-0.70 aralığında olmasını orta düzeyde ilişki
- 0.70-1.00 aralığında olmasını yüksek düzeyde ilişki olarak değerlendirilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda aile içi ilişkiler ile internet bağımlılığı ($r = -,463$ $p < 0.001$), sosyal medya bağımlılığı ($r = -,530$ $p < 0.001$), online oyun bağımlılığı ($r = -,353$ $p < 0.001$) ve yeme bağımlılığı ($r = -,334$ $p < 0.001$) arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu; online alışveriş bağımlılığıyla ($r = -,289$ $p < 0.001$) negatif yönlü düşük düzey bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

İnternet Bağımlılığı ile sosyal medya bağımlılığı ($r = ,774$ $p < 0.001$), online oyun bağımlılığı ($r = ,540$ $p < 0.001$), online alışveriş bağımlılığı ($r = ,470$ $p < 0.001$) ve yeme bağımlılığı ($r = ,458$ $p < 0.001$) arasında pozitif yönlü orta düzey; pornografi bağımlılığıyla ($r = ,207$ $p < 0.001$) ise pozitif yönlü düşük bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Benzer şekilde sosyal medya bağımlılığı ile online oyun bağımlılığı ($r = ,619$ $p < 0.001$), online alışveriş bağımlılığı ($r = ,475$ $p < 0.001$) ve yeme bağımlılığı ($r = ,417$ $p < 0.001$) arasında pozitif yönlü orta düzey; pornografi bağımlılığı ($r = ,242$ $p < 0.001$) arasında ise pozitif yönlü düşük bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Online oyun bağımlılığı ile alışveriş bağımlılığı ($r = ,322$ $p < 0.001$) ve yeme bağımlılığı ($r = ,343$ $p < 0.001$) arasında pozitif yönlü orta düzey; pornografi bağımlılığıyla ($r = ,242$ $p < 0.001$) ise pozitif yönlü düşük bir ilişki olduğu gözlemlenmektedir.

Alışveriş bağımlılığı ile yeme bağımlılığı ($r = ,499$ $p < 0.001$) arasında pozitif yönlü orta düzey, pornografi bağımlılığı ($r = ,238$ $p < 0.001$) arasında ise pozitif yönlü düşük düzeyden bir ilişkinin bulunduğu; benzer şekilde yeme bağımlılığı ile pornografi bağımlılığı ($r = ,331$ $p < 0.001$) arasında pozitif yönlü orta düzey bir ilişki olduğu tespit edilmiştir(Tablo30).

Tablo 30: Korelasyon analizi

	Aile İçi İlişkiler	İnternet Bağımlılığı	Sosyal Medya Bağımlılığı	Online Oyun Bağımlılığı	Alışveriş Bağımlılığı	Yeme Bağımlılığı	Pornografi Bağımlılığı
Aile içi İlişkiler	1						
İnternet Bağımlılığı	-.463**	1					
Sosyal Medya Bağımlılığı	-.530**	.774**	1				
Online Oyun Bağımlılığı	-.353**	.540**	.619**	1			
Alışveriş Bağımlılığı	-.289**	.470**	.475**	.322**	1		
Yeme Bağımlılığı	-.334**	.458**	.417**	.343**	.499**	1	
Pornografi Bağımlılığı	0,002	.207**	.242**	.293**	.238**	.331**	1

2.1.11. Basit Doğrusal Regresyon Analizi

Regresyon analizi bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi açıklamak, bağımsız değişkenin bağımlı değişkende gözlemlenen değişimin ne kadarını açıkladığını belirlemek amacıyla kullanılan istatistiksel yöntemdir (Büyüköztürk, 2017, s.91) Bir bağımlı ve bir bağımsız değişkenden oluşan regresyon analizi Basit Regresyon analizi olarak tanımlanmaktadır.

Model 1’de internet bağımlılığının, aile içi ilişki düzeyine göre yordanmasına ilişkin yapılan analiz sonucunda; aile içi ilişkilerin internet bağımlılığında istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir ($R=.463$, $R^2=.215$, $F=109.276$, $p<0.001$). İnternet bağımlılığına yönelik toplam varyansın %21’inin aile içi ilişkiler ile açıklandığı ifade edilebilir.

2. Modelde aile içi ilişki düzeyinin sosyal medya bağımlılığı üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etki gösterdiği tespit edilmiştir ($R=.530$, $R^2=.281$, $F=156,365$, $p<0.001$). Yapılan analiz sonucunda sosyal medya bağımlılığına ilişkin toplam varyansın %28’inin aile içi ilişkiler ile açıklandığı söylenebilir.

Online oyun bağımlılığının, aile içi ilişki düzeyine göre yordanmasına ilişkin yapılan analizleri içeren Model 3’te; aile içi ilişkinin online oyun bağımlılığında istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin bulunduğu anlaşılmıştır ($R=.353$, $R^2=.125$,

F=57.023, p<0.001). Yapılan analizler sonucunda aile içi ilişkilerin online oyun bağımlılığına ilişkin toplam varyansın %12'sini açıkladığı tespit edilmiştir.

Model 4 ile aile içi ilişki düzeyinin alışveriş bağımlılığına yönelik etkisi incelenmiş olup yapılan analiz sonucunda; istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmuştur (R=289, R²=.083, F=36.440, p<0.001). Alışveriş bağımlılığına yönelik toplam varyansın %8'inin aile içi ilişkiler ile açıklandığı ifade edilebilir.

Benzer şekilde 5. Model ile yeme bağımlılığının aile içi ilişki düzeyine göre yordanmasına ilişkin yapılan analiz sonucunda; aile içi ilişkinin yeme bağımlılığında istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu tespit edilmiştir (R=.334, R²=.112, F=50,205 p<0.001). Yapılan analizler sonucunda aile içi ilişkilerin yeme bağımlılığına ilişkin toplam varyansın %11'ini açıkladığı tespit edilmiştir.

Pornografi bağımlılığı aile içi ilişki düzeyine göre yordanmasına ilişkin yapılan analizleri içeren Model 6'da; aile içi ilişkilerin pornografi bağımlılığında istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir (R=.002, R²=.000, F=.001 p>0.001). (Tablo31).

Tablo 31: Regresyon Analizi

	B	B	t	P	R	R ²	F
1.Model					,463	,215	109,276
Aile İçi İlişki	-,690	-,463	-10,454	,000			
2.Model					,530	,281	156,365
Aile İçi İlişki	-,730	-,530	-12,505	,000			
3.Model					,353	,125	57,023
Aile İçi İlişki	-,696	-,353	-7,551	,000			
4.Model					,289	,083	36.440
Aile İçi İlişki	-,464	-,289	-6,037	,000			
5. Model					,334	,112	50.205
Aile İçi İlişki	-,508	-,334	-7,086	,000			
6. Model					,002	,000	,001
Aile İçi İlişki	,003	,002	,038	,969			

TARTIŞMA

Bu tezde 14-18 yaş arasındaki bireylerin aile içi ilişki ve davranışsal bağımlılık düzeyleri yaş, cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi gibi değişkenler açısından ele alınmış olup aile içi ilişkilerin davranışsal bağımlılıklara etkisi incelenerek okul sosyal hizmeti bağlamında çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Araştırma 01.01.2023-30.04.2023 tarihleri arasında Kastamonu ilinde yaşayan lise öğrenimine devam eden 14-18 yaş arasındaki 402 birey ile gerçekleştirilmiştir. Bireylerin aile içi ilişkilerinin davranışsal bağımlılıklarına etkisinin ve değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla nicel araştırma desenlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak 9 soruluk kişisel bilgi formu ve 56 soruluk anket formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS v.22 programı aracılığıyla analiz edilmiştir.

Bireylerin Aile İçi İlişkileri

Yapılan araştırmada bireylerin aile içi ilişki düzeyleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılan analizler sonucunda; araştırmaya katılan bireylerin annenin hayatta olma durumu ($p<0.05$), babanın hayatta olma durumu ($p<0.05$), okul türü ($p<0.05$), sınıf düzeyi ($p<0.05$), annenin çalışma durumu ($p<0.05$) ve babanın çalışma durumu ($p<0.05$), arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Ancak aile içi ilişki düzeyleri ile cinsiyet değişkeni ($p>0.05$), arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu durumda *H1* hipotezi kabul edilmiştir.

Aile ilişkileri, bireylerin doğduğu büyüdüğü ve yaşadığı ortama göre şekillenmektedir. Aile içi ilişkilerin cinsiyete, yaşa, okul türlerine gibi değişkenlere göre farklılaşma nedeni olarak anne ve babanın çocuk yetiştirme stillerinin de etkisinin olduğu düşünülmektedir. Anne ve baba tutumlarına bakıldığında araştırma kapsamında görüşülen 17 yaşındaki bireylerin ebeveynlerinin daha korumacı bir tutuma sahip oldukları, Fen lisesinde eğitim gören bireylerin ebeveynlerinin daha otoriter tutum sergiledikleri, 9. Sınıftaki bireylerin ebeveynlerinin daha demokratik bir tutuma sahip oldukları ve erkek katılımcıların ebeveynlerinin kadın katılımcıların ebeveynlerine göre daha ihmalkâr bir tutum sergiledikleri görülmektedir.

Analiz sonuçlarına göre Anadolu Lisesi ile ($\bar{X}=2.54$ $S=0,68$) Mesleki Teknik Anadolu Lisesi ($\bar{X}=2.75$ $S=0,60$) ve Anadolu İmam Hatip Lisesi ($\bar{X}=2.84$ $S=0,58$)

arasında anlamlı bir fark bulunmuş ayrıca Fen Lisesi ($\bar{X}=2.57$ $S=0,47$) ile Anadolu İmam Hatip Lisesi ($\bar{X}=2.84$ $S=0,58$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Sınıf düzeyi değişkeninde gruplar arasındaki farklılığa bakıldığında 9. Sınıflar ($\bar{X}=2,47$ $S=0,52$) ve 10. Sınıflar ($\bar{X}=2,74$ $S=0,66$) arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Aile içi ilişkiler ortalama puanları ile annenin çalışma durumu arasındaki farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda annenin çalışma durumlarından “Çalışmıyor” ($\bar{X}=2,67$ $S=0,64$) ile “Sürekli bir işte çalışıyor” ($\bar{X}=2,40$ $S=0,57$) ve “Sürekli bir işte çalışıyor” ($\bar{X}=2,40$ $S=0,57$) ile “Geçici işlerde çalışıyor” ($\bar{X}=2,80$ $S=0,56$) arasında anlamlı farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Babanın çalışma durumu kategorilerinden “Geçici işlerde çalışıyor” ($\bar{X}=2,98$ $S=0,45$) ile “Sürekli bir işte çalışıyor” ($\bar{X}=2,60$ $S=0,63$) ve “Geçici işlerde çalışıyor” ($\bar{X}=2,98$ $S=0,45$) ile “Emekli” ($\bar{X}=2,54$ $S=0,60$) arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

İnternet Bağımlılığı

Davranışsal bağımlılık türlerinden olan internet bağımlılığının bireylerin yaş, cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi, anne ve babasının hayatta olma durumu vb. değişkenlerine göre farklılaşma durumuna bakıldığında; annenin hayatta olma durumu ($p<0,05$) ve sınıf düzeyi ($p<0,05$) ile arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiş olup cinsiyet ($p>0,05$), babanın hayatta olma durumu ($p>0,05$), okul türü ($p>0,05$), annenin çalışma durumu ($p>0,05$) ve babanın çalışma durumu ($p>0,05$) arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İnternet bağımlılığı düzeyleri ile bazı demografik değişkenler arasında anlamlı bir farklılık bulunması sebebi ile *H2* hipotezi kabul edilmiştir.

İnternet bağımlılığı ile arasından anlamlı bir farklılığın bulunduğu değişkenlerin hangi alt gruplar arasında farklılaştığını tespit etmek amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre; 12. Sınıftakiler ($\bar{X}=3,01$ $S=0,98$) ile 9. Sınıftakiler ($\bar{X}=2,63$ $S=0,92$), 10. Sınıftakiler ($\bar{X}=2,64$ $S=0,88$) ve 11. Sınıftakiler ile ($\bar{X}=2,69$ $S=0,88$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Sosyal Medya Bağımlılığı

Araştırmaya katılan bireylerin sosyal medya bağımlılığı düzeyi ile demografik değişkenler arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan analiz sonuçlarına göre; nı cinsiyet, annenin hayatta olma durumu ve babanın hayatta olma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız örneklem için t testi uygulanmış olup analize ilişkin sonuçlar Tablo 13’de sunulmuştur. Yapılan test sonucunda sosyal medya bağımlılığı ile babanın hayatta olma durumu ($p>0,05$), okul türü ($p>0,05$) ve annenin çalışma durumu ($p>0,05$) arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunmadığı belirlenmiş ancak annenin hayatta olma durumu ($p<0,05$), cinsiyet ($p<0,05$), sınıf düzeyi ($p<0,05$) babanın çalışma durumu ($p<0,05$) arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Bu durumda *H3* hipotezi kabul edilmiştir.

Sosyal medya bağımlılığı ile aralarında anlamlı farklılığın bulunduğu değişkenlerde gruplar arasındaki farkı tespit etmek için yapılan testler sonucunda; sınıf düzeyi kategorilerinden 10. Sınıf ile ($\bar{X}=2,97$ $S=0,88$) 12. Sınıf ($\bar{X}=3,34$ $S=0,97$) arasında ve 11. Sınıf ile ($\bar{X}=3,01$ $S=0,99$) 12. Sınıf ($\bar{X}=3,34$ $S=0,97$) arasında anlamlı bir fark bulunmuş olup babanın çalışma durumlarından “Geçici işlerde çalışıyor” ($\bar{X}=2,62$ $S=0,92$) ile “Emekli” ($\bar{X}=3,34$ $S=0,97$) arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Online Oyun Bağımlılığı

Bireylerin online oyun bağımlılığı düzeyleri ile demografik değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde; cinsiyet ($p<0,05$), annenin hayatta olma durumu ($p<0,05$), sınıf düzeyi ($p<0,05$) değişkenleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunduğu belirlenmiştir. Ancak analiz sonucunda babanın hayatta olma durumu ($p>0,05$), okul türü ($p>0,05$), annenin çalışma durumu ($p>0,05$), ve babanın çalışma durumu ($p>0,05$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Böylelikle *H4* hipotezi kabul edilmektedir.

Sınıf düzeyi kategorilerinden 9. sınıf ile ($\bar{X}=2,89$ $S=1,03$) 12. sınıf ($\bar{X}=3,65$ $S=1,16$) ve 11. Sınıf ile ($\bar{X}=3,17$ $S=1,24$) 12. sınıf ($\bar{X}=3,65$ $S=1,16$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Online Alışveriş Bağımlılığı

Araştırmaya katılan bireylerin online alışveriş bağımlılığı düzeylerinin annenin hayatta olma durumu($p<0,05$), sınıf düzeyi($p<0,05$), babanın çalışma durumu($p<0,05$) değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu; cinsiyet ($p>0,05$), babanın hayatta olma durumu($p>0,05$), okul türü($p>0,05$) ve annenin çalışma durumu($p>0,05$) değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır. Online alışveriş bağımlılığı ile bazı demografik değişkenler arasında farklılığın bulunması sebebiyle *H5* hipotezi kabul edilmiştir.

Online alışveriş bağımlılığı düzeyleri ile demografik değişkenler arasında anlamlı farklılığın tespit edildiği durumlarda hangi alt gruplar arasında farklılığın olduğunu belirlemek için yapılan testlerde, sınıf düzeyi kategorilerinden 11. Sınıf ile ($\bar{X}=3,50$ $S=1,01$) 12. Sınıf ($\bar{X}=3,83$ $S=0,96$) kategorileri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Aynı zamanda babanın çalışma durumu kategorilerinden “Geçici işlerde çalışıyor” ($\bar{X}=3,16$ $S=0,80$) ile “Emekli” ($\bar{X}=3,81$ $S=0,87$) kategorileri arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Yeme Bağımlılığı

Araştırmaya katılan bireylerin yeme bağımlılığı düzeylerinin demografik değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde; annenin hayatta olma durumu($p<0,05$), babanın hayatta olma durumu($p<0,05$), okul türü($p<0,05$) ve babanın çalışma durumu ($p<0,05$) değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yapılan test sonucunda yeme bağımlılığı ile cinsiyet($p>0,05$), sınıf düzeyi($p>0,05$) ve annenin çalışma durumu ($p>0,05$) değişkenleri arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunamamıştır. Yeme bağımlılığı ile bireylerin demografik özellikleri arasında anlamlı farklılıkların bulunması sebebiyle *H6* hipotezi kabul edilmiştir.

Öğrenim görülen okullar arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla yapılan test sonucuna göre “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi” ile ($\bar{X}=2,98$ $S=,94$) “İmam Hatip Anadolu Lisesi” ($\bar{X}=3,33$ $S=0,94$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Benzer şekilde yeme bağımlılığı ile arasında anlamlı farklılığın bulunduğu babanın çalışma durumu değişkeninde gruplar arasında farklılığı belirlemek için yapılan test sonucunda babanın çalışma durumlarından “Çalışmıyor” ($\bar{X}=2,82$ $S=1,03$) ile

“Sürekli bir işte çalışıyor” ($\bar{X}=3,31$ $S=0,97$) arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Pornografi Bağımlılığı

Katılımcıların pornografi bağımlılığı düzeylerinin cinsiyet, okul türü, sınıf düzeyi gibi demografik özelliklerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan test sonucunda; pornografi bağımlılığı ile okul türü($p<0.05$), sınıf düzeyi($p<0.05$) ve annenin çalışma durumu($p<0.05$) değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Ancak bireylerin pornografi bağımlılığı düzeyleri ile cinsiyet($p>0,05$), babanın çalışma durumu($p>0.05$) annenin hayatta olma durumu($p>00,05$) ve babanın hayatta olma durumu ($p>0,05$) değişkenleri arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin bulunmadığı saptanmıştır. Pornografi bağımlılığı ile bazı demografik değişkenler arasında anlamlı farklılığın bulunması sebebiyle *H7* hipotezi kabul edilmiştir.

Öğrenim görülen okullar arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla yapılan teste okul türü kategorilerinden “Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi” ile ($\bar{X}=2,99$ $S=,78$) “Anadolu İmam Hatip Lisesi” ($\bar{X}=3.58$ $S=0,93$), “Anadolu Lisesi” ($\bar{X}=3.42$ $S=0,81$) ve “Fen Lisesi” ($\bar{X}=3.41$ $S=0,67$) arasında anlamlı bir fark bulunmuş olup Mesleki ve Teknik Anadolu lisesinin diğer liselerden farklılaştığı tespit edilmiştir.

Sınıf düzeyi arasındaki farklılığı belirlemek amacıyla 9. Sınıf ile ($\bar{X}=3,04$ $S=0,85$) 10. Sınıf ($\bar{X}=3,38$ $S=1,01$) ve 12. Sınıf ($\bar{X}=3.53$ $S=0,73$) arasında; 11. Sınıf ($\bar{X}=3,27$ $S=0,81$) ile 12. Sınıf ($\bar{X}=3.53$ $S=0,73$) arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

Aynı şekilde annenin çalışma durumu kategorilerinden “Çalışmıyor” ($\bar{X}=3,26$ $S=0,80$) ile “Emekli” ($\bar{X}=4,14$ $S=0,92$) arasında anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur.

Yapılan araştırmada aile içi ilişkilerin; internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, online oyun bağımlılığı, online alışveriş bağımlılığı ve yeme bağımlılığı üzerindeki etkisini incelemek amacıyla Korelasyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucuna göre sonucunda aile içi ilişkiler ile internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, online oyun bağımlılığı ve yeme bağımlılığı arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu; alışveriş bağımlılığıyla negatif yönlü düşük düzey bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda aile içi ilişkilerin davranışsal bağımlılıkların yordayıcısı olduğunu söylemek mümkündür. Araştırma hipotezlerinden *H8* kabul edilmiştir.

Araştırma kapsamında aile içi ilişki düzeyleri, davranışsal bağımlılık düzeylerinin yordayıcısı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Regresyon analizi sonuçlarına göre;

- Aile içi ilişkilerin internet bağımlılığında istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu ($R=.463$, $R^2=.215$, $F=109.276$, $p<0.001$),
- Aile içi ilişki düzeyinin sosyal medya bağımlılığı üzerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etki gösterdiği ($R=.530$, $R^2=.281$, $F=156,365$, $p<0.001$),
- Aile içi ilişkilerin online oyun bağımlılığında istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin bulunduğu ($R=.353$, $R^2=.125$, $F=57.023$, $p<0.001$),
- Aile içi ilişki düzeyinin online alışveriş bağımlılığı düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin bulunduğu ($R=.289$, $R^2=.083$, $F=36.440$, $p<0.001$),
- Aile içi ilişkilerin yeme bağımlılığında istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu ($R=.334$, $R^2=.112$, $F=50,205$, $p<0.001$),
- Aile içi ilişki düzeyinin pornografi bağımlılığında istatistiksel açıdan anlamlı bir etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir ($R=.002$, $R^2=.000$, $F=.001$, $p>0.001$).

Elde edilen analiz sonuçlarına göre $H8$ hipotezi kabul edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ergenlik döneminde davranışsal bağımlılıkların gelişiminde pek çok faktör etkili olabilmektedir. Yapılan bu çalışmada 14-18 yaş arasındaki bireylerin aile içi ilişkilerinin davranışsal bağımlılıklarına etkisi araştırılmıştır. Araştırma neticesinde elde edilen sonuçları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;

- Araştırma kapsamındaki bireylerin %55'i kadınlardan oluşmaktadır.
- Araştırma 14-18 yaş arasındaki bireyler ile gerçekleştirilmiştir. 16 yaşındaki bireylerin oranı (%32,8) diğerlerine göre en fazladır.
- Anadolu Lisesinde (%46,5) ve Anadolu İmam Hatip Lisesinde (%31,8) eğitim gören bireylerin oranı fazladır.
- Katılımcıların eğitim gördükleri sınıf düzeyleri bakımından 11. sınıf (%31,8) ve 12. sınıf (%31,3) öğrencilerinin oranı yüksektir.
- Araştırmaya katılan bireylerin 1 kardeşi olanların oranı (%32,6) diğerlerine göre fazladır.
- Araştırmaya katılan bireylerin aile içi ilişki düzeylerinin annenin hayatta olma durumu, babanın hayatta olma durumu, okul türü, sınıf düzeyi, annenin çalışma durumu ve babanın çalışma durumu değişkenlerine göre farklılık gösterdiği; cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermediği tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan bireylerin internet bağımlılığı düzeylerinin annenin hayatta olma durumuna ve sınıf düzeyine göre farklılaştığı; cinsiyet, babanın hayatta olma durumu, okul türü, annenin çalışma durumu ve babanın çalışma durumuna göre farklılaşmadığı bulunmuştur.
- Katılımcıların sosyal medya bağımlılığı düzeylerinin babanın hayatta olma durumu, okul türü ve annenin çalışma durumu değişkenlerine göre farklılaştığı; annenin hayatta olma durumu, cinsiyet, sınıf düzeyi ve babanın çalışma durumu değişkenlerine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.
- Araştırmaya katılan bireylerin online oyun bağımlılığı düzeylerinin cinsiyet, annenin hayatta olma durumu, sınıf düzeyi değişkenlerine göre farklılık gösterdiği; babanın hayatta olma durumu, okul türü, annenin çalışma durumu ve babanın çalışma durumu değişkenlerine göre farklılık göstermediği bulunmuştur.
- Araştırmaya katılan bireylerin online alışveriş bağımlılığı düzeylerinin annenin hayatta olma durumu, sınıf düzeyi, babanın çalışma durumu, değişkenleri

arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu; cinsiyet, babanın hayatta olma durumu, okul türü ve annenin çalışma durumu değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır.

- Araştırmaya katılan bireylerin yeme bağımlılığı düzeyleri ile annenin hayatta olma durumu, babanın hayatta olma durumu, okul türü ve babanın çalışma durumu değişkenleri arasında farklılıklar olduğu; cinsiyet, sınıf düzeyi ve annenin çalışma durumu değişkenleri arasında farklılık olmadığı bulunmuştur.
- Katılımcıların pornografi bağımlılığı düzeylerinin okul türü, sınıf düzeyi, ve annenin çalışma durumu değişkenlerine göre farklılık gösterdiği; cinsiyet babanın çalışma durumu, annenin hayatta olma durumu ve babanın hayatta olma durumu değişkenlerine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.
- Aile içi ilişkiler ile internet bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı, online oyun bağımlılığı ve yeme bağımlılığı arasında negatif yönlü orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Aile içi ilişkiler ile alışveriş bağımlılığı arasında ise negatif yönlü düşük düzey bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.
- Katılımcıların aile içi ilişki düzeylerinin internet, sosyal medya, online oyun, online alışveriş ve yeme bağımlılıklarına etkisinin olduğu; pornografi bağımlılığına etkisinin bulunmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara göre bireylerin aile içi ilişkilerinin davranışsal bağımlılıklarına etkisinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlar doğrultusunda aşağıda belirtildiği gibi önerilerde bulunulabilir.

Öneriler

Ergenlik döneminde bireylerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyebilecek birçok risk faktörü bulunmaktadır. Bu risk faktörlerinden en önemlileri sağlıksız aile ilişkileri ve bağımlılıklar olarak belirtilebilir. Bağımlılık olgusu çoğunlukla maddesel bağımlılıklar üzerinden ele alınsa da artık değişen yaşam koşullarımıza ve bilimsel gelişmelere bağlı olarak artık davranışsal bağımlılıklarda sık sık gündeme gelmeye çeşitli araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda araştırma sonuçlarına bakıldığında 14-18 yaş grubundaki bireylerde davranışsal bağımlılıklar oldukça yoğun bir şekilde görülmektedir. Bireylerin sağlıklı bir ailede gelişimlerini tamamlamaları ileriki yaşamlarında meslek seçimi, eş seçimi, arkadaş seçimi ve davranış örüntülerini de olumlu şekilde etkilemektedir. Ergenlik döneminde yaşanan spesifik sorunlar riskli

davranışları da beraberinde getirebilmekte ve böylece bu davranışlar ergen bireyin bağımlılıklara yatkınlığını arttırmaktadır. Anne-baba-ergen ilişkilerinin düzenlenmesi bireyin bağımlılıklara ilişkin düşünce ve tavırlarını değiştirmesinde yardımcı olacaktır. Okul ortamı ergen bireyin aileden bağımsızlaşmaya başladığı dönemde sosyal ilişkilerini geliştirebileceği bir ortamdır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında bireylerin okula ilişkin düşünceleri yaş, cinsiyet, okul türü gibi değişkenlere göre farklılaşmaktadır. Ergen bireyler için davranışsal bağımlılık risk faktörleri önce aile ortamında daha sonra okul ortamında oluşmaktadır. Bireyin aile ve okul ilişkileri davranışsal bağımlılıkların oluşmasında önemli bir etken olarak nitelendirilebilir. Bu bağlamda vaktinin çoğunu okulda geçiren bireyin yaşadığı sorunlar, okul ve aile ilişkileri daha çok okul çalışanları tarafından gözlemlenebilmektedir. Okul sosyal hizmet uzmanları tam bu noktada önemli çözüm ortaklarından biri konumundadır. Okulda bulunan diğer meslek profesyonelleri ile iş birliği içerisinde çalışılması halinde bireylerin bu dönemi en rahat şekilde atlatabilmelerine yardımcı olunabilir. Okul sosyal hizmet uzmanının davranışsal bağımlılıklar konusunda aileleri bilinçlendirmesi buna yönelik grup çalışmaları, eğitimler ve seminerler düzenlemesi davranışsal bağımlılıkların önlenmesinde ya da var olan problemlerin azaltılmasını sağlayabilir. Okul, aile ve öğrenciler arasında bir köprü konumunda bulunan okul sosyal hizmet uzmanları sınıf öğretmenleri, psikolojik danışmanlar, okul müdürleri gibi profesyoneller ile multidisipliner çalışmalar planlayarak bu yaş grubundaki en büyük sorunlardan olan davranışsal bağımlılıkların erken teşhis edilmesini sağlamalı, çocukların ilgi ve bilgilerine göre daha kaliteli vakit geçirmelerini sağlayacak etkinlikler düzenlemelidir. Ancak bu multidisipliner çalışmanın okul ile sınırlandırılmaması gereklidir. Bireylerin okul dışında kalan zamanlarını geçireceği birçok ortam bulunmaktadır (Sokak, park, cafe vb.) Bu ortamlarda bulunan emniyet güçleri ile iş birliği sağlanarak pornografi bağımlılığı gibi riskli davranışların önüne geçilmesi sağlanabilir.

Ayrıca alan yazın incelendiğinde ülkemizde davranışsal bağımlılıklara ilişkin araştırmaların yetersiz olduğu görülmüş olup bu alana yönelik nitelikli çalışmalar, davranışsal bağımlılıkların çocuk ve ergenler üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak arttırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, A. (1990). Türk Aile Yapısı ve Kızılcahamam Aile Yapısı Üzerine Bir Araştırma, (Basılmamış doktora tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Acıbadem. (2018). Davranışsal Bağımlılıklar. Retrieved September 14, 2018, from <https://www.acibadem.com.tr/bağımlilikmerkezi/davranissalbagimliliklar/>
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2012). Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı, s. 53 https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2012-2017_Ulusal-cocuk-Haklari-Strateji-Belgesi-ve-Eylem-Planı.pdf
- Akbağ, M. ve İmamoğlu, S. E. (2010). The Prediction of Gender and Attachment Styles on Shame, Guilt, and Loneliness. Educational Sciences: Theory & Practice. 669-682.
- Alavi, SS, Jannatifard F, Maracy MR, Eslami M, Rezapour H, Najafi M. (2010). The Psychometric Properties of Young Internet Addiction Test (IAT) in Students Internet user. Bahav Sc i Res. 4:185–189.
- Albrecht, U., Kirschner, NE., Grusser, SM. (2007). Diagnostic Instruments For Behavioral Addiction: An overview. Psycho Soc Med. 4:1–11.
- Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların Denetim Odağı İle Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 1(1), 97-107.
- Alptekin, K., Mutlu, E., Paltun, S. C. ve Gökan, E. (2018). Psycho-Social Factors That Lead To Heroin Addiction Among Young Males İn Turkey. Addicta: The Turkish Journal On Addictions, 5(3), 577–595.
- APA (2013) Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th edition (DSM 5). Washington, DC, American Psychiatric Association
- APA, (2022). <https://www.apa.org/topics/substance-use-abuse-addiction>. Erişim tarihi:25.05.2022
- Apakgün, E. (2015). Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Destek ile İlişkisi. Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Arslan, E. (2008). Bağlanma Stilleri Açısından Ergenlerde Erikson'un Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Ego Kimlik Süreçlerinin İncelenmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Arslan, G. ve Balkıs, M. (2014). The Investigation of Relationship Between Problem Behaviors and Family Problems in Adolescence. *SDU International Journal of Educational Studies*, 1(1), 11-23.
- ASAM, (2019). <https://www.asam.org/quality-care/definition-of-addiction>. Erişim Tarihi:25.05.2022
- Aydın, B. (2002). *Gelişim Psikolojisi*. İstanbul: Sfn Baskı.
- Aydiner Boylu, A. ve Günay, G. (2018). Yaşlı Bireylerde Algılanan Sosyal Desteğin Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7 (2) , 1351-1363. DOI: 10.15869/itobiad.369988
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016) Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi, *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11:2, 569-585.
- Babahanoğlu, R. ve Başer, D. (2017). Türkiye'de Okul Sosyal Hizmetinin Önemi ve Gerekliliği: Konya Örneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research* Cilt: 10 Sayı: 51 Volume: 10 Issue: 51 Ağustos 2017 August 2017 www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2017.1800>
- Bar-Haim, Y., Dan, O., Eshel, Y. & Sagi-Schwartz, A. (2007). Predicting Children's Anxiety From Early Attachment Relationships. *Journal of Anxiety Disorders*, 21, 1061-1068
- Bartholomew, K. ve Horowitz, L. M. (1991). "Attachment Styles Among Young Adults: A Test of A Four-Category Model", *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.
- Bayraktutan, F. (2005). *Aile İçi İlişkiler Açısından İnternet Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. S. 99
- Beyazyürek, M. ve Şatır, TT. (2000). Madde Kullanım Bozuklukları. *Psikiyatri Dünyası* 4: 50-56.
- Biçer, U. (2014). *Sosyal Beceri Eğitiminin Ortaokul Öğrencilerindeki İnternet Bağımlılığı Düzeyine Etkisi (Yüksek Lisans Tezi)*. Adana. Çukurova Üniversitesi.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik*. (Çev. İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bozdemir, F. ve Gündüz, B. (2016). Bağlanma Stilleri, Anne Baba Tutumları ve Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantılarının Duygusal Zekâ ile İlişkileri. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1797- 1814. doi:10.14687/ijhs.v13i1.3700

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, ÖE., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara, Pegem Akademi,
- Casperson, S. L., Lanza, L., Albajri, E. & Nasser, J. A. (2019). Increasing chocolate's sugar content enhances its psychoactive effects and intake. *Nutrients*, 11(3), 596
- Ceyhan, E. (2008). Ergen Ruh Sağlığı Açısından Bir Risk Faktörü: İnternet Bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(2), 109-116.
- Creswell, J. W. (2017). Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları. (Çev. S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap
- Cynthia, A., Stifter, CA., Coulchan, CM. ve ark. (1993). Linking Employment to Attachment: the Mediating Effects of Maternal Separation Anxiety and Interactive Behavior. *Child Dev*, 64: 1451-1460.
- Damarlı, Ö. (2006). Ergenlerde Toplumsal Cinsiyet Rollerini, Bağlanma Stilleri ve Benlik Kavramı Arasındaki İlişkiler (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı.
- Dayılar, H. (2015). Lise Öğrencilerinde Yeme Bağımlılığı ve Etkileyen Faktörler (Master's thesis, Sağlık Bilimleri Enstitüsü).
- De Alarcón, R., de la Iglesia, JI., Casado, NM., Montejo, AL. Online Porn Addiction: What We Know and What We Don't-A Systematic Review. *J Clin Med*. 2019;8(1):91. Published 2019 Jan 15. doi:10.3390/jcm8010091
- Demirdağ, M. F. (2017). Bağlanma Teorisi'nin Kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainsworth, Düzce üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1(2), 76-90.
- DiClemente, C. C. (2016). Bağımlılık ve Değişim. (M. Şahin, Çev.). Ankara: Nobel.
- Doğan, K. ve Ersoy, A. F. (2020). Öğrencilerin Problemleri İnternet Kullanımının Okul Sosyal Hizmeti Bağlamında Değerlendirilmesi: Nitel Bir Çalışma. 3. Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 55(3), 1822-1836.
- Doğan, S. ve Doğan C. (2015), Konuşmak Lazım, İstanbul, Akıl Fikir Yayınları.
- Draper, P. & Belsky, J. (1990). Personality Development In The Evolutionary Perspective. *J Pers.* ;58(1):1
- DSM V (Diagnostic and Statistical Manual), (2012). Mental Disorders, The Committee on Nomenclature and Statistics of the American Psychiatric Association, Washington.
- Duman, N. (2000). Ankara Liselerinde Çeteye Katılma Potansiyeli Olan Öğrenci Grupları ve Okul Sosyal Hizmeti, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

- Duman, N. (2014). Okul Sosyal Hizmetinin Tanımı, Kapsamı ve Çocuk Koruma Sistemi İçindeki Yeri, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.
- Dupper, R.D. (2013). Okul Sosyal Hizmeti, Etkin Uygulamalar İçin Beceri ve Müdahaleler. Çeviren ve Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Yasemin ÖZKAN ve Doç. Dr. Elif Gökçearslan ÇİFCİ, Kapital Medya Hizmetleri A.Ş., İstanbul,
- Eder, R. & Mangelsdorf, S. (1997). The Emotional Basis Of Early Personality Development: Implications For The Self Concept, Handbook of Personality Psychology.
- Erden, M. (1998). Öğretmenlik Mesleğine Giriş, İstanbul: Alkım Yayınları.
- Erikson, E. H. (1968). Identity Youth and Crisis (1. Baskı). New York: W. W. Norton & Company, Inc.
- Ersoy, A. F., Sancar, E. ve Şener, M. (2021). Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı Hakkında Öğretmen Görüşlerinin Okul Sosyal Hizmeti Perspektifinden Değerlendirilmesi. International Journal of Social Sciences and Education Research, 7 (4) , 337-352.
- Fisher, H. E., Aron, A. ve Brown, L. L. (2006). Romantic Love: A Mammalian Brain System For Mate Choice. Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences. 361: 2173–2186.
- Ford, J. K., MacCallum, R. C. & Tait, M. (1986). The Applications of Exploratory Factor Analysis in Applied Psychology: A Critical Review and Analysis. Personnel Psychology, 39, 291-314.
- Gladding, S. T. (2012). Aile Terapisi Tarihi, Kuram ve Uygulamaları. Ankara: Türk Psikolojik Dan. Ve Reh. Derneği Yayınları, 4-27.
- Goodman, A. (1993). Diagnosis and Treatment of Sexual Addiction, Journal of Sex & Marital Therapy, 19(3), 225–251.
- Goodman A. (1990). Addiction: Definition and Implications. Br J Addict. 85:1403–1408.
- Gökçe, B. (1990). “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”, Aile Yazıları I, (Derl: B.Dikeçligil ve A.Çiğdem) Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Bilim Serisi No: 5/1, ss.205-223.
- Gönültaş, O., Uzun, K. ve Akın, M. S. (2021). Ergenlerin Aile İçi İlişki Algılarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8 (2) , 391-405. DOI: 10.21666/muefd.718075

- Grant, J. E., Brewer, J. A. & Potenza, M. N. (2006). The Neurobiology Of Substance And Behavioral Addictions. *CNS Spectrums*, 11, 924–930. <https://doi.org/10.1017/s109285290001511x>
- Griffiths MD.(1996) Behavioral Addictions: an Issue For Everybody? *Journal of Workplace Learning*, 8:19-25
- Griffiths, M. (1999). Internet Addiction: Fact Or Fiction? *The psychologist*, 12(5): 246-251.
- Griffiths, M. (2005). A ‘Components’ Model of Addiction Within a Biopsychosocial Framework. *Journal of SubstanceUse*, 10(4), 191–197. <http://dx.doi.org/10.1080/14659890500114359>
- Güleç, V. (2018). Aile İlişkilerinin Sosyal Medyayla Birlikte Çöküşü. *Yeni Medya Elektronik Dergi*, 2(1), 105-120.
- Gününç, S. ve Keskin, AD. (2016). Çevrimiçi Alışveriş Bağımlılığı: Belirtiler, Nedenler ve Etkiler. *Addicta*, 3(3), 339-364
- Güz, G. ve Güz, H. (2017). Patolojik Kumar Bağımlılığında Davranışsal İnhibisyon, *Current Addiction Research*, 1(2), 65-71.
- Hamarta, E. (2004). Bağlanma Teorisi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14: 53-66.
- Hazan, C. & Shaver, P. (1987). Romantic Love Conceptualized as an Attachment Process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524
- Hazan, C. & Shaver, PR. (1994). Attachment as an Organizational Framework for Research on Close Relationships. *Psychol Inquiry*, 1:1-22.
- Huxtable, M. (2022). "A Global Picture of School Social Work in 2021," *International Journal of School Social Work*: Vol. 7: Iss. 1. <https://doi.org/10.4148/2161-4148.1090> s. 1-18
- Holden, C. (2001).“Behavioral” Addictions: Do they exist? *Science*. 294:980–982.
- Horzum, M.B. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 56-68.
- Işık, A. (2018). Türkiye’de Madde Bağımlılığıyla Mücadelede Bir Sosyal Politika Uygulaması Olarak Okul Sosyal Hizmetinin Önemi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 29 (1) , 208-228.
- Işıkoğlu Erdoğan, N., Yolleri, S. ve Tetik, G. (2017). Ebeveyn Tutumlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Mizaç Özellikleri ile İlişkisinin İncelenmesi.

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, ISSN:1302-8944 Yıl: 2017 Sayı: 42 S. 226-239.

- İnanç, B., Bilgin, M. Ve Atıcı, M. (2009). Gelişim Psikolojisi Çocuk Ve Ergen Gelişimi (4. Baskı). Ankara: Pagem Akademi Yayınları.
- Jaffe, JH. & Anthony, JC. (2005). Substance-Related Disorders: Introduction and Overview. In Kaplan and Sadock's Comprehensive Textbook of Psychiatry, 8th ed. (Eds HI Sadock, VA Sadock):1137-1167. Philadelphia, Lippincott Williams and Wilkins
- Jarolmen, J. & Thomas, C. B. (2023). School Social Work: A Direct Practice Guide, Second Edition, s. 1-8.
- J. Billieux et al.(2015). Are we overpathologizing everyday life? A Tenable Blueprint For Behavioral Addiction Research, Journal of Behavioral Addictions, 4(3), 119-123.
- J. Deleuze et al. (2018). Passion Or Addiction? Correlates of Healthy Versus Problematic Use of Video Games in a Sample of French-Speaking Regular Players, Addictive Behaviors, 84, 114-121.
- Joseph, R. (1992). The Right Brain and the Unconscious Discovering the Stranger Within. New York, Plenum Press.
- Kalkan, M. Kaygusuz, C. (2013). İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler (s. 1-16). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kalon, E. Hong, J.Y., Tobin, C. & Schulte, T. (2016). Psychological and Neurobiological Correlates of Food Addiction. International Review of Neurobiology, 129: 85-110.
- Karasar, N. (2015). Bilimsel Araştırma Yöntemi / Prof. Dr. Niyazi Karasar. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kaya, A., Bozaslan, H. ve Genç, G. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumlarının Problem Çözme Becerilerine, Sosyal Kaygı Düzeylerine Ve Akademik Başarılarına Etkisi. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 18, 208-225.
- Kesebir, S., Kavzoğlu, S. ve Üstündağ, M. F. (2011). Bağlanma ve Psikopatoloji. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. 3.2: 321-342.
- Kır, İ. (2010). Eğitimin Toplumsal Temelleri-Eğitim Bilimine Giriş, Edt. Fatih Toreman. İstanbul: İdeal Yayıncılık
- Kızılkaya, M. (2011). İslam'da Evlilik ve Aile Okulu, Hayat Yayınları, İstanbul.

- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Lapsey N, Varshney, Aalsma M. (2000). Pathological Attachment and Attachment Style in Late Adolescence. *J Adolesc* 23:137-155.
- Luyckx, K., Schwartz, SJ., Berzonsky, MD. ve ark. (2008). Capturing Ruminative Exploration: Extending the Four-Dimensional Model of Identity Formation İn Late Adolescence. *J Res Pers* 42: 58-82.
- Maccoby, E. E. (2002). Parenting Effects: Issues and Controversies. In J. G. Borkowski, S. L. Ramey, & M. Bristol-Power (Eds.), *Monographs in parenting. Parenting and the child's world: Influences on academic, intellectual, and social-emotional development* (pp. 35-46). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- MacCallum, R. C., Widaman, K. F., Zhang, S., & Hong, S. (1999). Sample Size in Factor Analysis. *Psychological Methods*, 4, 84-99.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev: O. Akinhay ve D. Kömürcü). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Medical News Today, (2021). <https://www.medicalnewstoday.com/articles/323465>. Erişim Tarihi:18.06.2022
- Meeus, W, & Oosterwege A. (2002). Parental and Peer Attachment And Identity Development İn Adolescence. *J Adolesc*, 25:93-106.
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI (MEB), (2023). Okullar ve Diğer Kurumlar, <https://www.meb.gov.tr/baglantilar/okullar/index.php?ILKODU=37> Erişim Tarihi: 18.01.2023
- M. Mikulincer et al. (2019). Attachment Orientations and Emotion Regulation, *Current Opinion in Psychology*. 25, 6-10.
- Murali, V., Ray, R. & Shaffiullha, M. Shopping Addiction (2012), [PDF] *Advances in Psychiatric Treatment* Vol. 18, 263–269 doi: 10.1192/apt.bp.109.007880
- Murphy, R., Straebler, S., Cooper, Z., & Fairburn, C.G. (2010). Cognitive Behavioral Therapy For Eating Disorders, *The Psychiatric Clinics of North America*, 33(3), 611–627.
- Nasser, JA., Bradley, LE., Leitzsch, JB., Chohan, O., Fasulo, K., Haller, J. et al. (2011). Psychoactive Effects Of Tasting Chocolate And Desire For More Chocolate. *Physiol Behav* 104:117-121.
- NIH. (2015). Fact Sheet: Alcohol Use Disorder: A Comparison Between DSM-IV and DSM-5. Bethesda, National Institute on Alcohol Abuse and Alcoholism

- Niedermoser, D. W., Petitjean, S., Schweinfurth, N., Wirz, L., Ankli, V., Schilling, H., Zueger, C., Meyer, M., Poespodihardjo, R., Wiesbeck, G., & Walter, M. (2021). Shopping Addiction: A Brief Review. *Practice Innovations*, 6(3), 199–207. <https://doi.org/10.1037/pri0000152>
- Okumuş, F.E.E. Deveci, E. (2019). Yeme Bozukluklarında Grup Psikoterapileri, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11(3), 338- 350.
- Olsen, C.M. (2011). Natural Rewards, Neuroplasticity, and Non-Drug Addictions, New York: Oxford University Press, 61(7): 1109–1122.
- Oğuz, F. ve Öğretir, D.A. (2018). "Ergenlerde Algılanan Anne Baba Tutumu ile Madde Bağımlılığı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt 11, sayı 58 s. 536
- Ollendick TH, Byrd DA. (2001). Anxiety disorders. In: Michel Harsen, Vincent B. Van Hasselt (Eds) *Advanced Abnormal Psychology* s: 231 New York: Kluwer.
- Oxford, J. (1985). *Excessive appetites: A psychological view of addictions*. Chichester: Wiley.
- Ögel, K. (2012). İnternet bağımlılığı: İnternetin Psikolojisini Anlamak Ve Bağımlılıkla Başetmek. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ögel, K. (2015). *Bağımlı Aileleri İçin Rehber Kitap Alkol, Uyuşturucu, Bilgisayar, Sigara ve Diğer Bağımlılıkları Olanların Yakınlarına Bilgiler (2. Bs.)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özbesler, C. ve Duyan, V. (2009). Okul Ortamlarında Sosyal Hizmet. *Eğitim ve Bilim*, 34(154): 17–25.
- Özgül, İE. (2000), *Evlilik ve Aile Terapisi*, Ankara: PDREM (Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını).
- Öztürk, M. O. (2002). *Ruh sağlığı ve Bozuklukları*, Nobel Tıp Kitapevleri, Ankara.
- Paul, P. (2007). *Pornografi*, Çev: Derya Metin, Ekvator Yayıncılık.
- Pederson, DR., Bailey, HN., Tarabulsky, GM. ve ark.(2014). Understanding Sensitivity: Lessons Learned From The Legacy Of Mary Ainsworth. *Attachment and Human Development* 16: 261-270. 41-61. doi:10.1111/j.1467-6494.1990.tb00911.x
- Pekşen Akça, R. (2012). Ana-Babaların Çocuk Yetiştirmede Aşırı Koruyucu Olmaları, *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 29, 1-13.
- Petry, N.M, Zajac, K, Ginley, M.K. (2018). Behavioral Addictions as Mental Disorders: To be or not to be?, *Annual Review of Clinical Psychology*, 14(1), 399–423.

- Potenza, M.N. (2006). Should Addictive Disorders Include Non-Substance-Related Conditions? *Addiction*, 101:142–151
- Prochaska, J.O. DiClemente, C.C, (1983). Stages and Processes of Selfchange of Smoking: Toward An Integrative Model of Change, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51, 390–395.
- Pietromonaco, P. R., Uchino, B., & Dunkel Schetter, C. (2013), Close Relationship Processes and Health: Implications of Attachment Theory for Health and Disease. *Health Psychology*, 32, 499-513.
- Reading, B. (2002). The Application of Bowlby's Attachment Theory to the Psychotherapy of the Addictions, in *The Psychodynamics of Addiction*(eds M. WWeegmann and R. Cohen), Whurr Publishers Ltd, London, England.
- Salam, R.A., Das J.K., Lassi, Z.S. & Bhutta, Z.A. (2016). Adolescent Health And Well-Being: Background and Methodology for Review of Potential Interventions. *Journal of Adolescent Health*. 59, 4–10.
- Saleem, S., Zahra, S. T., Subhan, S. ve Mahmood, Z. (2021). Family Communication, Prosocial Behavior and Emotional/ Behavioral Problems in a Sample of Pakistani Adolescents. *The Family Journal*, 10664807211023929.
- Santrock, J. (2012). Yaşam Boyu Gelişim: Gelişim Psikolojisi, (G.Yüksel, Çev.), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Schwartz, SJ. Pantin, H. (2006). Identity Development in Adolescence and Emerging Adulthood: the Interface of Self, Context And Culture. A. Columbus (Ed). *Advances in Psychology Research*, Nova Science Publishes, s:1-40.
- Seçer, İ. (2017). SPSS ve LISREL ile Pratik Veri Analizi: Analiz ve Raporlaştırma (3.Baskı). Ankara:Anı Yayıncılık.
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., Harma, M., Salman, S., Hazan, C., Doğruyol, B. ve Öztürk, A. (2010). Self-Reported Romantic Attachment Style Predicts Everyday Maternal Caregiving Behavior At Home. *Journal of Research in Personality*, 44, 544-549.
- Sevindik, F. (2011). Fırat Üniversitesi Öğrencilerinde Problemlı İsanترنت Kullanımı ve Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Belirlenmesi (Doktora Tezi), Malatya, İnönü Üniversitesi.
- Small, G. & Vorgan, G. (2010). *The Naked Lady Who Stood on Her Head*. Harpers Collins, Inc.

- Starcevic, V. (2016). Behavioural Addictions: A Challenge For Psychopathology and Psychiatric Nosology. *Australian & New Zealand Journal Of Psychiatry*, 50(8), 721-725.
- Stevens, J. P. (2002). *Applied Multivariate Statistics for the Social Sciences*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Subrahmanyam, K. & Lin G. (2007). Adolescents on the Net: İnternet Use and Well-Being. *Adolescence*, 42:659-677
- Sümer, N. ve Güngör, D. (1999). The Psychometric Assessment of Adult Attachment Styles Scales on Turkish Sample and a Cross-cultural Comparison. *Turkish Journal of Psychology*. 14.43: 71-106.
- Sümer, N., Oruçlular, Y. ve Çapar, T. (2015). Bağlanma ve Bağımlılık: Kuramsal Çerçeve ve Derleme Çalışması, *Bağımlılık Dergisi*, Cilt:16, Sayı:4, s.192-209
- Sümer, N. (2012). Ana Babalık ve Bağlanma. M. Sayıl ve B. Yağmurlu, (Ed.), *Ana babalık: Kuram ve araştırma içinde* İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Tabachnick, B.G. & Fidell, L.S. (2013). *Using Multivariate Statistics (6th Ed.)*. Boston: Allyn & Bacon.
- Tarhan, N. ve Nurmedov, S. (2011). *Bağımlılık: Sanal veya Gerçek*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Thorberg, F. A. & Lyvers, M. (2006). Attachment, Fear of İntimacy and Differentiation of Self Among Clients İn Substance Disorder Treatment Facilities. *Addictive Behaviors*, 31(4), 732–737. doi: 10.1016/j.addbeh.2005.05.050
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim Sosyolojisi*, 4.baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Tezcan, M. (2006). *Eğitim Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Turton, R., Chami, R. & Treasure, J. (2017). Emotional Eating, Binge Eating and Animal Models of BingeType Eating Disorders. *Current Obesity Reports* 6(2): 217-228.
- Türköz, Y. (2007). *Okul Öncesi Çocuklarda Bağlanma Örüntüsünün Kişilerarası Problem Çözme ve Açık Bellek Süreçlerine Etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Tüzün, O. Ve Sayar, K. (2006). Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji, *Düşünen Adam Dergisi*, 19(1):24-39
- Ural, A. Kılıç, İ. (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS ile Veri Analizi*, Detay Yayıncılık, Ankara.

- US Psikiyatri. (2018). Davranışsal Bağımlılık. Retrieved September 26, 2018, from https://www.uspsikiyatri.com.tr/Bagimlilik/Davranissal_Bagimliliklar
- Uzbay, İ. T. (2015). Madde Bağımlılığı Tüm Boyutlarıyla Bağımlılık ve Bağımlılık Yapan Maddeler. İstanbul Tıp Kitabevi, İstanbul.
- Volkow, ND., O'Brien CP. Issues for DSM-V: Should obesity be included as a brain disorder? Am J Psychiatry 2007; 164, 708-710.
- Yakın, V. ve Aytekin, P. (2019). İnternet bağımlılığının online kompulsif ve online anlık satın alma davranışlarına etkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi; 20(1): 199-222.
- Yamana, Ö.M. (2014). Uyuşturucu Madde Bağımlısı Gençlerin Aile İçi İlişkilere Yönelik Görüşleri: Esenler-Bağcılar örneği. Addicta: The Turkish Journal on Addictions Bahar 1(1), 99-132.
- Yavuzer, H. (2005). Çocuk Psikolojisi. (28. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazıcıoğlu, Y. Erdoğan, S. (2004). SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yeşilay. (2019). 101 Soruda Bağımlılık. <https://www.yesilay.org.tr/tr/yesilay-yayinlari/101-soruda-bagimlilik>, Erişim Tarihi:20.05.2022
- Yeşilkayalı, E. (2017). Okul Sosyal Hizmetinin Tarihsel Gelişimi. T. Artan (Der.), Okul Sosyal Hizmet, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Sosyal Hizmet Lisans Tamamlama Programı.
- Yıldız, S. A. (2004). Ebeveyn Tutumları ve Saldırganlık, Polis Bilimleri Dergisi, 6(3-4), 131- 150.
- Young, K. S. and Rogers RC. (1988). The Relationship Between Depression and İnternet Addiction. Cyberpsychol Behav. 1:25–28.
- Young, K. S. (1996). İnternet addiction: The Emergence of A New Clinical Disorder. Cyberpsychol Behav 3:237-244.
- Young, K. S. (1999). İnternet Addiction: Symptoms, Evaluation, and Treatment İnnovations in Clinical Practice (Vol. 17). In L. VandeCreek, & T. L. Jackson (Eds.), Sarasota, FL: Professional Resource Press.
- Young, K. (2004). İnternet Addiction: A New Clinical Phenomenon and Its Consequences, American Behavioral Scientist, Cilt. 48, Sayı. 4, 402-415.

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Normallik dağılımı sonuçları.....	67
Tablo 2: Araştırmaya katılan bireylerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin dağılımlar.....	68
Tablo 3: Aile içi ilişkiler soru formu maddelerinin sıklık dağılımları.....	70
Tablo 4: Aile içi ilişkiler soru formu açımlayıcı faktör analizi sonuçları.....	72
Tablo 5: Aile içi ilişkiler ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları.....	74
Tablo 6: İnternet bağımlılığı soru formu maddelerinin sıklık dağılımları.....	76
Tablo 7: İnternet bağımlılığı soru formu açımlayıcı faktör analizi sonuçları	77
Tablo 8: İnternet bağımlılığı soru formu güvenilirlik analizi sonuçları	78
Tablo 9: İnternet bağımlılığı ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları.....	80
Tablo 10: Sosyal medya bağımlılığı soru formu maddelerinin sıklık dağılımları	81
Tablo 11: Sosyal medya bağımlılığı soru formu açımlayıcı faktör analizi sonuçları ..	82
Tablo 12: Sosyal medya bağımlılığı soru formu güvenilirlik analizi sonuçları.....	83
Tablo 13: Sosyal medya bağımlılığı ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları.....	85
Tablo 14: Online oyun bağımlılığı soru formu maddelerinin sıklık dağılımları	86
Tablo 15: Online oyun bağımlılığı soru formu açımlayıcı faktör analizi sonuçları	87
Tablo 16: Online oyun bağımlılığı soru formu güvenilirlik analizi sonuçları.....	88
Tablo 17: Online oyun bağımlılığı ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları.....	90
Tablo 18: Online alışveriş bağımlılığı soru formu maddelerinin sıklık dağılımları	91
Tablo 19: Online alışveriş bağımlılığı soru formu açımlayıcı faktör analizi sonuçları	92
Tablo 20: Online alışveriş bağımlılığı soru formu güvenilirlik analizi sonuçları.....	93

Tablo 21: Online alışveriş bağımlılığı ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları.....	95
Tablo 22: Yeme bağımlılığı soru formu maddelerinin sıklık dağılımları.....	96
Tablo 23: Yeme bağımlılığı soru formu açıklayıcı faktör analizi sonuçları.....	97
Tablo 24: Yeme bağımlılığı soru formu güvenilirlik analizi sonuçları	98
Tablo 25: Yeme bağımlılığı ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları.....	100
Tablo 26: Pornografi bağımlılığı soru formu maddelerinin sıklık dağılımları	101
Tablo 27: Pornografi bağımlılığı soru formu açıklayıcı faktör analizi sonuçları	102
Tablo 28: Pornografi bağımlılığı soru formu güvenilirlik analizi sonuçları.....	103
Tablo 29: Pornografi bağımlılığı ile demografik değişkenler arasındaki ilişkiye yönelik istatistiksel analiz sonuçları.....	105
Tablo 30: Korelasyon Analizi.....	107
Tablo 31: Regresyon Analizi	108

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Bartolomew ve Horowitz'in dörtlü bağlanma modeli	30
Şekil 2: Young'ın internet bağımlılığı tanı ölçütleri	43

EKLER

EK-1: Etik Kurul Kararı

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL ve BEŞERİ BİLİMLER ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU
KARARLARI

TOPLANTI TARİHİ : 18.01.2023
TOPLANTI NO : 2023/01

Karabük Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu toplanmış ve aşağıdaki kararı almıştır.

Karar 35:

04/01/2023 tarihli Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY'un Etik Kurul form ve ekleri görüşüldü.

Karabük Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY danışmanlığında yürütülen "14-18 Yaş Arasındaki Bireylerin Aile İçi İlişkilerinin Davranışsal Bağımlılıklarına Etkisi ve Okul Sosyal Hizmeti Bağlamında Çözüm Önerileri" konulu çalışma kapsamında uygulanmak üzere ekte sunulan çalışmasının etik kurallara uygunluğu oy birliği ile kabul edilmiştir.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Elif Çepni'.

ASLI GİBİDİR

Prof. Dr. Elif ÇEPNİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul Başkanı

EK-2: Aile Onam Formu

AİLE ONAM FORMU

Sayın Veli; çocuğunuzun katılacağı bu anket formu, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne bağlı Sosyal Hizmet Anabilim Dalında yürütülmekte olan “14-18 Yaş Arasındaki Bireylerin Aile İçi İlişkilerinin Davranışsal Bağımlılıklarına Etkisi” konulu yüksek lisans tez çalışmasına veri toplamak amacıyla geliştirilmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen tüm bilgiler gizli tutulacak olup herhangi bir kişi, kurum veya kuruluş ile paylaşılmayacaktır.

Bu araştırma Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY danışmanlığında Karabük Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi Fatma ÇEVİK tarafından yürütülmektedir.

Çocuğumun yukarıda belirtilen araştırmaya katılmasını onaylıyorum.

EK-3: Anket Formu

Değerli Katılımcı; bu anket formu Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne bağlı Sosyal Hizmet Anabilim Dalında yürütülmekte olan “14-18 Yaş Arasındaki Bireylerin Aile İçi İlişkilerinin Davranışsal Bağımlılıklarına Etkisi” konulu yüksek lisans tez çalışmasına veri toplamak üzere geliştirilmiştir. Bu çalışma kapsamında vereceğiniz tüm bilgiler gizli tutulacak ve herhangi bir kişi, kurum veya kuruluş ile paylaşılmayacaktır. Sonuçların güvenilirliği açısından soruları içtenlikle cevaplamanız büyük önem arz etmektedir. Değerli katkılarınız için teşekkür ederim. Bu araştırma Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY danışmanlığında Fatma ÇEVİK tarafından yürütülmektedir.

Kişisel Bilgi Formu		
Cinsiyetiniz	☐ Kadın ☐ Erkek	
Yaşınız		
Okulunuzun adı		
Sınıfınız	☐ 9 ☐ 10 ☐ 11 ☐ 12	
Kaç kardeşiniz var?	☐ Yok ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4	
Ailenizin kaçınıcı çocuğunuz?	☐ 1. ☐ 2. ☐ 3. ☐ 4.	
Anne ve babanız hayatta mı?	ANNE	BABA
	☐ Hayatta	☐ Hayatta
	☐ Hayatta değil	☐ Hayatta değil
Anne ve babanızın çalışma durumu nedir?	☐ Çalışmıyor	☐ Çalışmıyor
	☐ Geçici işlerde çalışıyor	☐ Geçici işlerde çalışıyor
	☐ Sürekli bir işte çalışıyor	☐ Sürekli bir işte çalışıyor
	☐ Emekli	☐ Emekli
Anne ve babanızın eğitim durumu nedir?	☐ İlkokul	☐ İlkokul
	☐ Ortaokul	☐ Ortaokul
	☐ Lise	☐ Lise
	☐ Ön lisans	☐ Ön lisans
	☐ Lisans	☐ Lisans
	☐ Yüksek lisans	☐ Yüksek lisans
	☐ Doktora	☐ Doktora

ANKET FORMU

		Her zaman	Genellikle	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
AİLE İÇİ İLİŞKİLER	1.Okulda olmak beni iyi hissettiriyor.					
	2.Okula gelmek istemediğim zamanlar oluyor.					
	3.Kendimi başarılı hissediyorum.					
	4.Eğitim hayatımın başarılı gittiğini hissediyorum.					
	5.Ebeveynlerim benim isteklerimi hiçbir zaman önemsemezler, kendi kural ve emirleri vardır.					
	6.Ebeveynlerim hiçbir zaman davranışlarıma karışmazlar, kendi istek ve arzularına göre hareket ederim.					
	7.Ebeveynlerim bana karşı fazla korumacı ve mükemmeliyetçidir, her şeyi kontrol etmek isterler.					
	8.Ebeveynlerim beni her konuda destekleyerek düşüncelerime ve kararlarıma saygı duyarlar					
	9.Ebeveynlerim çoğunlukla beni ihmal eder, ne yaptığım veya nasıl olduğumu merak etmezler.					
	10.Ebeveynlerimin benim hakkımdaki kararları veya bana karşı olan davranışları genellikle tutarsızdır.					

AİLE İÇİ İLİŞKİLER	11.Okul dışındaki zamanımı ailemle vakit geçirerek değerlendiririm.					
	12.Okul ya da derslerle ilgili problemlerimi ailemle paylaşıyorum.					
	13.Ailem okul başarı/başarısızlıklarım ile ilgilenir.					
	14.Aile içinde uymamız gereken katı kurallar vardır.					
	15.Aile içinde yaşanan kriz durumlarını dışarıdan yardım almadan atlatabiliriz.					
	16.Ailemle her konuda fikir ayrılığı yaşarız.					
	17.Aile içinde herkesin düşüncelerine saygı duyulur.					
	18.Aile içindeki sorunlarımızı konuşarak halledebiliriz.					
	19.Aile bireyleri birbirine sevgilerini rahatlıkla gösterebilir.					
	20.Aile içinde herkesin belirli bir görevi vardır.					
	21.Ailemle ilişkilerim genel olarak iyidir.					
	22.Ailemle sorun yaşadığımda bu durum okulumu etkiler.					
	23.Ailemin beklentileriyle benim isteklerim uyuşur.					
	24.Ailemle genellikle internet kullanımını konusunda sorun yaşarım.					

İNTERNET BAĞIMLILIĞI	25.Ailemle sorun yaşadığımda saatlerce internet sitelerinde gezinirim.					
	26.İnternet kullanmadığım zaman kendimi kötü hissedirim.					
	27.Ailem gün içinde internet kullanımına sınırlama koyar.					
	28.Akıllı telefonum ya da internetim olmadan bir gün geçirmek istemem.					
	29.İnternette vakit geçirmeyi ailemle olmaya tercih ederim.					
SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞI	30.Sosyal medya uygulamalarını kullanırım.					
	31.Sosyal medya kullanımım ailemi ihmal etmeme neden olur.					
	32.Sosyal medya kullanmayı zorunlulukmuş gibi hissedirim.					
	33.Ailem sosyal medya kullanımımı kısıtlar.					
	34.Sosyal medyada ailemle ilgili paylaşımlarda bulunmaktan kaçınırım.					
	35.Sosyal medya kullanımını azaltmak için planlar yaparım ama bunları uygulamam.					
	36.Sosyal medya kullanımını sorumluluklarımı yerine getirmeme engel olur.					

ONLINE OYUN BAĞIMLILIĞI	37.Ailele sorun yaşadığımda saatlerce online oyunlar oynarım.					
	38.Online oyun oynamak beni rahatlatır.					
	39.Online oyunlar oynamak ailemle vakit geçirmemi engeller.					
	40.Online oyun oynamayı bırakmak için çabalarım ancak başarısız olurum.					
	41.Okul dışında kalan zamanımı online oyunlar oynayarak geçiririm.					
ONLINE ALIŞVERİŞ BAĞIMLILIĞI	42.İnternette alışveriş yapmak kendimi iyi hissetmemi sağlar.					
	43.İnternette alışveriş yaparken günlük sorumluluklarımı ihmal ederim.					
	44.Ailem internet alışverişini için belirli bir miktar sınır koyar.					
	45.İnternet alışverişleri ailemi ve okulumu ihmal etmemi sebep olur.					
	46.Aile içindeki problemleri unutmak için internette alışveriş yaparım.					
	47.Ailem alışveriş yapmamı yasaklarsa strese girerim.					

YEME BAĞIMLILIĞI	48.Ailemle sorun yaşadığımda yemek yeme isteğim artar.					
	49.Bazı yiyecekleri yemekten kendimi alıkoyamam.					
	50.Fiziksel ya da duygusal sorunlar yaşasam da aynı miktarda yiyecek tüketmeye devam ederim.					
	51.Yemek yeme konusunda ailemle sorun yaşarım.					
	52.Çok sık yemek yemek aileme ve sosyal aktivitelere zaman ayırmama engel olur.					
PORNOGRAFI BAĞIMLILIĞI	53.İnternette cinsel içerikli ya da pornografik sitelerle karşılaşmak beni rahatsız eder.					
	54.Cinsel içerikli ya da pornografik sitelerde zaman geçirmek beni mutlu eder.					
	55.Ailem cinsel içerikli ya da pornografik sitelere girmemi engeller.					
	56.İnternette cinsel içerikli videolar izlemek için ailemi ve arkadaşlarımı ihmal ederim.					

ÖZGEÇMİŞ

Fatma ÇEVİK 2011 yılında başladığı Tavşanlı Anadolu Lisesi'nden 2015 yılında mezun oldu. Aynı yıl içerisinde Karabük Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde lisans eğitimine başlayarak 2019 yılında başarı ile mezun olmuştur. 2020 yılında Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Sosyal Hizmet Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başlamış olup halen devam etmektedir. “Pandemi Sürecinde Öğrencilerin Uzaktan Eğitime İlişkin Yaşadığı Stres ve Kaygı Durumları: Nitel Bir Çalışma”, “Öğrenci Refahına Yönelik Çalışmalarda Okul Sosyal Hizmet Uzmanları ve Öğretmenlerin Yetki Sınırları” ve “Lise Öğrencilerinde Okula Bağlılığın Okul Başarısı Üzerine Etkisinin İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma” isimli akademik yayınları bulunmaktadır.